

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ORTAÖĞRETİM SOSYAL ALANLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
COĞRAFYA ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

TÜRKİYE VE İNGİLTERE'DEKİ COĞRAFYA DERS KİTAPLARININ VE
ÖĞRETİM PROGRAMLARININ KARŞILAŞTIRILMASI

Tuğba ARSLAN
(Yüksek Lisans Tezi)

İstanbul, 2021

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ORTAÖĞRETİM SOSYAL ALANLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
COĞRAFYA ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

TÜRKİYE VE İNGİLTERE'DEKİ COĞRAFYA DERS KİTAPLARININ VE
ÖĞRETİM PROGRAMLARININ KARŞILAŞTIRILMASI

THE COMPARISION OF GEOGRAPHY TEXTBOOKS AND CURRICULUM IN
TURKEY AND ENGLAND

Tuğba ARSLAN
(Yüksek Lisans Tezi)

Danışman
Prof. Dr. Mehmet ÜNLÜ

İstanbul, 2021

**Tüm kullanım hakları
M.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü'ne aittir.
© 2021**

ÖZGEÇMİŞ

1996- 2004	Necdet Semker İlköğretim okulu
2005- 2008	Açık Öğretim Lisesi
2009- 2014	Fatih Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü
2015-2017	İlgi Etüt Merkezi- Öğretmenlik
2016	Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı Coğrafya Öğretmenliği Bilim Dalı Yüksek Lisans Programına Giriş

ÖNSÖZ

Ders kitapları, öğretim süresince sınıf içindeki aktivitelere yön veren, öğretmenlerin neler öğreteceğini belirleyen önemli bir kaynaktır. Kullanılan ders kitabının niteliği, öğretimi etkileyen temel etkenler arasında yer almaktadır.

Bu çalışmada, ders kitaplarının eğitim ortamındaki bu denli öneminden hareketle Avrupa'nın eğitimde ileri seviyedeki ülkelerinden olan İngiltere'deki Key Stage 4 (Anahatar Evre 4) basamağına ait Coğrafya öğretim programı ve Coğrafya ders kitabı ile Türkiye'deki (Meb) 9. Sınıf Coğrafya dersine ait öğretim programının ve ders kitabının karşılaştırılması amaçlanmaktadır.

Tez konumun belirlenmesinden hazırlanma aşamasına kadar yardımlarını esirgemeyen tez danışmanlarım Prof. Dr. Mehmet Ünlü'ye ve desteklerinden dolayı Dr. Salih Yıldırım ile tez jürimde beni onurlandıran Doç. Dr. Ali Osman Kocalar ve Doç. Dr. Vedat Şahin hocalarıma şükranlarımı sunarım. Ayrıca beni yetiştiren lisans ve yüksek lisans hocalarıma sonsuz saygılarımla teşekkür ederim. Son olarak çalışma sırasında sonsuz sabır ve desteğini esirgemeyen sürekli yanımda olan, sevgili eşim Muhammet İkbâl Arslan'a ve aileme sonsuz teşekkür ederken çalışmanın eğitim dünyasında ilgili tüm kişi, kurum ve kuruluşlar için faydalı olmasını temenni ederim.

2021 Ocak

Tuğba ARSLAN

ÖZET

TÜRKİYE VE İNGİLTERE'DEKİ COĞRAFYA DERS KİTAPLARININ VE ÖĞRETİM PROGRAMLARININ KARŞILAŞTIRILMASI

Bu araştırmanın amacı, Türkiye ve İngiltere'nin öğretim programları ve Türkiye'deki ortaöğretim 9.sınıfta okutulmak üzere Milli Eğitim Bakanlığı'na hazırlanmış olan coğrafya ders kitabı ile İngiltere'de 10 ve 11. sınıf coğrafya dersinde okutulan ders kitabının; dış yapı, içerik, biçimsel görünüm, görsel materyaller, ölçme ve değerlendirme açısından incelenmesine dayanmaktadır. Araştırma nitel bir araştırma olup, veriler doküman incelemesi yöntemiyle toplanmıştır.

Çalışmadan çıkarılan sonuç ve öneriler; İngiltere'nin coğrafya ders kitabının gerek görsel tasarım gerekse içerik özellikleri bakımlarından Türkiye'nin coğrafya ders kitabından daha zengin olduğu ve dolayısıyla (Meb) 9.sınıf coğrafya ders kitabının geliştirilmesi yönündedir. Her iki ülkenin öğretim programları içerik analizi yapılarak benzerlik farklılıklar sunulmuştur.

- Türkiye'deki ders kitaplarının dış ve iç yapı özelliklerinin iyileştirilerek ve geliştirilerek daha kaliteli ve dikkat çekici hale getirilmesinin gerekli olduğu saptanmıştır.
- Türkiye'nin 9. sınıf coğrafya ders kitabına, İngiltere'nin coğrafya ders kitabında olduğu gibi içeriğin sunumunda rol oynayan görsel materyallerin tümünün çeşitli, renkli, nitelikli ve anlaşılır görseller eklenmeli ya da var olan görsellerin kalitesinin artırılması gerekmektedir.
- Her iki ülkenin ders kitaplarında yer alan etkinlikler ve ünite değerlendirme uygulamalarının öğrenme sürecini ve sonucunu değerlendirmeye dayalı olduğu anlaşılmıştır. Bu sebeple de öğrencileri hem ders içinde hem de ders dışında etkin kılan nitelikte olduğu saptanmıştır.

Anahtar Sözcükler: Türkiye, İngiltere, Coğrafya Ders Kitabı, Öğretim programı, Coğrafya Eğitimi

ABSTRACT

THE COMPARISON OF GEOGRAPHY TEXTBOOKS AND CURRICULUM IN TURKEY AND ENGLAND

The aim of this research is to investigate education programmes and the geography textbooks prepared for 10th and 11th grade students in UK and the geography textbook prepared by Turkey's Ministry of National Education for 9th grade students in terms of outer structure, content, formal properties, visual materials, assessment and evaluation. It also aims to determine the similarities and differences between the textbooks mentioned. The research is a qualitative research, and the data were collected by document analysis method.

The result of study is the fact that the British geography textbooks investigated have richer content and better book design compared to the Turkish ones. Hence, the study proposes that content and design of the Turkish geography textbooks need to be enhanced. The similarities and differences were presented by analyzing the content of the curriculum of both countries.

- It is ascertained that outer structure and content of the Turkish textbooks need to be revised, improved, rendered more qualified and attracted.

- Visuals in Turkish textbooks which are used to give present the relevant contents must be diversified with various, colourful, sufficient and comprehensible materials; or quality of the existing visuals should be enhanced.

- Practices and unit evaluation exams in the textbooks of the both countries are based on assessing the process and result of learning; also they are proved effective for the students in their curricular and extracurricular activities.

Keywords: Turkey, England, Geography Course Book, Education Program, Geography Education

İÇİNDEKİLER TABLOSU

ONAY	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
ETİK BEYAN FORMU	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
ÖZGEÇMİŞ	i
ÖNSÖZ	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER TABLOSU	v
KISALTMALAR LİSTESİ	viii
BÖLÜM I. GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	3
1.2. Araştırmanın Amacı	4
1.3. Araştırmanın Önemi	5
1.4. Sınırlılıklar	6
1.5. Varsayımlar	6
1.6. Tanımlar	6
1.7. Kısaltmalar	7
BÖLÜM II: ALANYAZIN ve İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	8
2.1. Ders Kitapları	8
2.2. Öğretim Programı	11
2.3. Türk Eğitim Sistemi	12
2.3.1. Türk Eğitim Sisteminin Genel Durumu	12
2.3.2. Türkiye Öğretim Programları	15
2.4. İngiltere Eğitim Sistemi	16
2.4.1. Eğitim Sisteminin Genel Durumu	16
2.4.2. İngiltere Öğretim Programları	16
2.5. İlgili Alanyazın	19
BÖLÜM III: YÖNTEM	24

3.1. Araştırmanın Modeli	24
3.2. Evren ve Örneklem	24
3.4. Verilerin Toplanması.....	25
3.5. Verilerin Çözümlemesi.....	25
BÖLÜM IV: BULGULAR VE YORUM	27
4.2. Türkiye'nin (Meb) 9. Coğrafya Ders Kitaplarının Dış ve İç Yapı Özellikleri.....	27
4.3. İngiltere'nin Coğrafya Ders Kitabının Dış ve İç Yapı Özellikleri.....	30
4.4. Türkiye'nin (Meb) Coğrafya Ders Kitabı ile İngiltere'nin Coğrafya Ders Kitabının Dış ve İç Yapı Özelliklerinin Karşılaştırılması	34
4.5. Türkiye'nin ve İngiltere'nin Ders Kitaplarında Yer Alan Görsel Materyal ve İşlevleri Bakımından Karşılaştırılması	34
4.6. Görsel Materyallerin Ders Kitaplarında	38
4.7. Türkiye (Meb) 9. Sınıf Coğrafya Ders Kitabındaki Görsel Materyal Örnekleri ve İncelemeleri	38
4.8. İngiltere'nin Coğrafya Ders Kitabındaki Görsel Materyal Örnekleri ve İncelemeleri	43
4.9. Türkiye'nin (Meb) Coğrafya Ders Kitabı ve İngiltere'nin Coğrafya Ders Kitabındaki Etkinlikler ve Ünite Değerlendirme Uygulamalarının Karşılaştırılması	50
4.9.1. Türkiye'nin 9.sınıf Coğrafya Ders Kitabı	51
4.9.2. İngiltere Geography (Coğrafya) Ders Kitabı	52
4.10. Türkiye (Meb) Coğrafya Ders Kitabındaki Etkinlikler Ve Ünite Değerlendirme Uygulamalarının Örnekleri.....	53
4.11. İngiltere Coğrafya Ders Kitabındaki Etkinlikler ve Ünite Değerlendirme Uygulamalarının Örnekleri.....	58
4.12. Türkiye ve İngiltere'de Okutulan Coğrafya Ders Kitaplarının Konu Alanları ve Coğrafya Dersi Öğretim Programlarının Karşılaştırılması.....	65
4.12.1. Türkiye'deki Meb Coğrafya 9. Sınıf Ders Kitabındaki Üniteler, Konu Alanları ve İçerikleri	66
4.12.2. İngiltere Coğrafya Ders Kitabındaki Üniteler, Konu Alanları ve İçerikleri	67
4.12.3. Türkiye ve İngiltere'nin Öğretim Programlarının Karşılaştırılması	68
BÖLÜM V: SONUÇ VE ÖNERİLER.....	75
5.1. Kitapların Dış ve İç Yapılarının Karşılaştırılmasında Elde Edilen Sonuçlar	77

5.2. Görsel Materyaller ve İşlevlerinin Karşılaştırılmasında Elde Edilen Sonuçlar.....	78
5.3. Ders Kitaplarında Ölçme Değerlendirme Sorularının İncelenmesinde Elde Edilen Sonuçlar	80
5.4. Öğretim Programları Ve Ders Kitaplarının İncelenmesi ile ilgili Sonuçlar	83
5.5. Öneriler.....	85
5.5.1. Türkiye'nin İncelenen Ders Kitabına Yönelik Sunulan Öneriler;	85
5.5.2. İngiltere'nin İncelenen Ders Kitabına Yönelik Sunulan Öneriler;	87
KAYNAKÇA.....	87
ELEKTRONİK KAYNAKLAR.....	93
DERS KİTAPLARI.....	94

KISALTMALAR LİSTESİ

M.E.B.	Millî Eğitim Bakanlığı
T.T.K.B.	Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı
MEB yay.	Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları (Komisyon)
I.S.B.N.	(International Serial Book Number) Kitapların Uluslararası Seri Numarası
KS4	Key Stage 4 (Anahtar Evre 4)
HMSO	Her Majesty's Stationery Office (Kırtasiye Ofisi)
DFEE	Department for Education and Employment (Eğitim ve Çalışma Birimi)
DFES	Department for Education and Skills (Eğitim Bakanlığı)
QDCA	Nitelikler ve Müfredat Geliştirme Kurumu
QCA	Standartlar ve Müfredat Birimi
CBS	Coğrafi Bilgi Sistemi
GCSE	General Certificate of Secondary Education (Lise Eğitim Genel Sertifikası)

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 2. 1: Key Stage (Anahtar Evre) Öğrenci Yaşları ve Okul Yıl Grubu Dağılımı	17
Tablo 2. 2: Ulusal Programlarda Yer Alan Dersler (The National Curriculum,1999)	18
Tablo 2. 3: Ulusal Müfredatta Bulunan Testlerin Yıllara Göre Dağılımı.....	19
Tablo 4. 1: İngiltere'nin Coğrafya Ders Kitabında Yer Alan Görsel Kanıtların Çeşit ve Oranları	35
Tablo 4. 2: Türkiye'nin Coğrafya Ders Kitabında Yer Alan Görsel Kanıtların Çeşit ve Oranları	36
Tablo 4. 3: İngiltere'nin Gcse Coğrafya Ders Kitabı ve Türkiye (Meb) Coğrafya Ders Kitabında Yer Alan Görsel Kanıt Çeşitleri ve Kitap Başına Düşen Görsel Kanıt Sayıları.	37
Tablo 4. 4: Türkiye'nin 9. sınıf Ders Kitabının İçerikleri	66
Tablo 4. 5: İngiltere'nin Ders Kitabının İçerikleri	67
Tablo 4. 6: Türkiye'nin ve İngiltere'nin Öğretimin Programlarının Öğrenme Alanları/ Ünite Karşılaştırması	69
Tablo 4. 7: Türkiye'nin Öğretimin Programındaki Kazandırılmak İstenen Coğrafi Beceriler	69
Tablo 4. 8: Meb 9.sınıf Coğrafya Ders Saatleri.....	71
Tablo 4. 9: İngiltere Coğrafya Müfredatı	73

GÖRSELLER LİSTESİ

Görsel 2. 1: Türk Milli Eğitim Sisteminin Yapısı	14
Görsel 2. 2: Türk Eğitim Sistemi.....	14
Görsel 4. 1: Türkiye (Meb) 9. Coğrafya Ders Kitabı Kapağı	29
Görsel 4. 2: Türkiye (Meb) 9. Coğrafya Ders Kitabı Sayfa Örnekleri (s. 22, 23).....	29
Görsel 4. 3: Türkiye (Meb) 9. Coğrafya Ders Kitabı Sayfa Örnekleri (s. 117).....	30
Görsel 4. 4: İngiltere Coğrafya Ders Kitabı Kapakları.....	31
Görsel 4. 5: İngiltere Coğrafya Ders Kitabı Sayfa Örneği (s.6, 7)	32
Görsel 4. 6: İngiltere Coğrafya Ders Kitabı Sayfa Örnekleri (s. 254, 255).....	33
Görsel 4. 7: İngiltere Coğrafya Ders Kitabı Sayfa Örnekleri (s.10, 11).....	33
Görsel 4. 8: Türkiye (Meb) 9. Coğrafya Dersi Ders Kitabı (s. 16).....	39
Görsel 4. 9: Türkiye (Meb) 9. Coğrafya Dersi Ders Kitabı (s. 28).....	40
Görsel 4. 10: Türkiye (Meb) 9. Coğrafya Dersi Ders Kitabı (s. 69).....	41
Görsel 4. 11: Türkiye (Meb) 9.Coğrafya Dersi Ders Kitabı (s.18).....	42
Görsel 4. 12: Türkiye (Meb) 9. Coğrafya Dersi Ders Kitabı (s.194).....	43
Görsel 4. 13: İngiltere Coğrafya Ders Kitabı (s.90, 91)	44
Görsel 4. 14: İngiltere Coğrafya Ders Kitabı (s. 43)	45
Görsel 4. 15: İngiltere Coğrafya Ders Kitabı (s. 8, 9)	46
Görsel 4. 16: İngiltere Coğrafya Ders Kitabı (s, 54)	47
Görsel 4. 17: İngiltere Coğrafya Ders Kitabı (s, 12)	48
Görsel 4. 18: İngiltere Coğrafya Ders Kitabı (s.162,163)	49
Görsel 4. 19: İngiltere Coğrafya Ders Kitabı (s. 52, 53)	50
Görsel 4. 20: Türkiye (Meb) 9. Coğrafya Dersi Ders Kitabı Etkinlik Örneği.....	51
Görsel 4. 21: Türkiye (Meb) 9. Coğrafya Ders Kitabı Etkinlik Örneği (s. 20)	54
Görsel 4. 22: Türkiye (Meb) 9. Coğrafya Ders Kitabı Etkinlik Örneği (s. 83)	55
Görsel 4. 23: Türkiye (Meb) 9.Coğrafya Ders Kitabı Etkinlik Örneği (s. 30, 31)	56
Görsel 4. 24: Türkiye (Meb) 9. Coğrafya Ders Kitabı Etkinlik Örneği (s. 149)	56
Görsel 4. 25: Türkiye (Meb) 9. Coğrafya Ders Kitabı Etkinlik Örneği (s. 188)	57
Görsel 4. 26: Türkiye (Meb) 9. Coğrafya Ders Kitabı Etkinlik Örneği (s. 194)	58
Görsel 4. 27: 29: İngiltere Coğrafya Ders Kitabı (s. 201)	59
Görsel 4. 28: İngiltere Coğrafya Ders Kitabı (s.39)	60
Görsel 4. 29: İngiltere Coğrafya Ders Kitabı (s. 41)	61
Görsel 4. 30: İngiltere Coğrafya Ders Kitabı (s .273)	63

Görsel 4. 31: İngiltere Coğrafya Ders Kitabı (s.85)	63
--	----

BÖLÜM I. GİRİŞ

Ders kitabı, öğrenme ve öğretme araçlarının en eskisi, en çok bilineni ve en çok kullanılanıdır. Bilgiye ulaşma yollarını bilen, araştıran, üreten ve yeniliklere açık bireyler yetiştirmek eğitimin en önemli amaçlarından birkaçıdır. Bu amaca ulaşmak için ilk ve ortaöğretimdeki ders kitaplarının ve öğretim programının önemli bir yeri bulunmaktadır. Ders kitapları eğitim açısından; kullanma kolaylığı olan, her öğrencinin ulaşabildiği, bilgilerin dolaysız olarak verildiği, sürekli kullanılabilen, her an başvurulabilen, sözel öğretimin boşluklarını doldurabilen bir araçtır (Kılıç, ve Seven, 2008: 34). “Ders kitapları yazar tarafından belirli konuların bir şemaya göre düzenlenmiş halidir. Yeni ders kitapları öğretim programlarına göre hazırlanan metin ve ilgili görseller aracılığıyla öğrencilerin konuları yaparak yaşayarak kolayca öğrenilebileceği şekilde düzenlenmektedir” (Sitte, 2001: 450-451).

“Günümüzdeki eğitim uygulamalarında da önemli bir yer tutan kitap, yaygın olarak kullanılan temel bilgi kaynağıdır” (Keser, 2004, s;261). Öğrencilerin, toplum içerisinde her anlamda söz sahibi olabilecek şekilde yetiştirilmesi, onlara verilecek kaliteli eğitim ve ders kitapları vesilesiyle gerçekleşecektir. Kitaplar, öğrencilere eğitim programları ve çalışmalarla ilgili bilgi veren, belirli ipuçları sağlayan ve hedefleri yönünde geçerli yetiler kazandırmak amacıyla inceleme ve araştırma yapmaya yönlendiren bir ortam ve eğitim-öğrenme süreçlerinin öğelerinden arasında yer almaktadır. (Kılıç, Atasoy, Tertemiz, Şeren ve Ercan, 2001: 93-94).

Öğretimin hedeflerine ulaşması noktasında öğretim araçları büyük önem taşıırken, bunlar arasında en çok öne çıkan araç ders kitaplarıdır. Bir ders kitabından olması gereken en önemli özelliklerden birisi de öğrencilere anlaşılması zor gelen konuların yalın ve anlaşılabilir bir şekilde okunması ve yaş seviyesine göre uygun olmasıdır (Ulu Kalın, Topkaya, 2009).

Coğrafya ders kitaplarının gelişimi toplumdaki gelişmelerle uyumlu olmuştur. Ders kitaplarında yer alan pedegajik teknikler, eğitimin amaç ve hedeflerine uygun olarak dersin öğretilme yöntemine uygun hale getirilmiştir. Türkiye’de Millî Eğitim Bakanlığınca öğretmenlere eğitim koşullarını düzenleme de bazı dönemlerde birtakım tavsiyeler verilmekte, eğitim programları eğitim reformu adı altında düzenlenmektedir. Bu maksatla 2005’te revize edilen eğitim programlarında değişimin

omurgasını bağlamında, temelde yapılandırmacılık olmak üzere, eleştirel düşünme, probleme dayalı öğrenme, araştırmaya dayalı öğrenme, iş birliğine dayalı öğrenme, öğrenme modelleri, esnek öğrenme, yaratıcı düşünme ve proje temelli öğrenme modelleri benimsendi (Akınoğlu, 2004). Yapılandırmacı eğitim modeli, yalnızca bilgilerin aktarıldığı bir yer olarak değil, öğrenme, sorun çözme, düşünme, sorgulama ve araştırma yetilerinin geliştirildiği bir modeldir. (Karasu ve Ünlü, 2005). Öğrenciler bu sayede bilgilerini daha kalıcı, uygulayarak ve demokratik bir biçimde geliştirebilir. 2005 Coğrafya Ders Öğretim Programı (CDÖP), bu metodün bir ürünü olarak, yapılandırmacı yaklaşım temelinde sarmal bir yapı ve öğrenci merkezili olarak benimsenmiştir. Bu kapsamda coğrafya eğitimindeki ders kitapları 2005 CDÖP ile farklı bir boyut kazanmıştır. Bu noktada, ders kitaplarındaki eski davranışçı yapının yerini, yapılandırmayı, araştırmayı, uygulamayı hedefleyen bir nitelik almıştır. Coğrafya terimlerinin sıralandığı ansiklopedik yapıdaki kitaplar, etkinlik ve proje temelli kazanımları içeren yardımcı ders araçları halini almıştır.

Türkiye’deki ortaöğretim kurumlarındaki ders kitapları, devlet tarafından ücretsiz dağıtılmaktadır. Bu nedenle öğrencilerin kullanacağı ders kitapları ya devlet tarafından basılmakta veya özel yayın evlerinin hazırladığı ders kitaplar, uygun görülürse, devlet tarafından satın alınmaktadır. Özel yayınevleri tarafından hazırlanan coğrafya ders kitaplarını, MEB Talim Terbiye Kurulu Ders Kitapları İnceleme Komisyonu tarafından (2010 yılına kadar) yeterli bulunmamıştır. Coğrafya ders kitapları, 2005’ten itibaren yapılandırmacı yaklaşım programı kapsamında MEB’in komisyonunca hazırlanmıştır. Bazı özel yayınevleri ise hazırladıkları kitaplar yardımcı ders kitapları olarak yayınlamıştır. (Ünlü, 2010).

Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığınca belirlenen yönetmelik ve TSE’nin TS 10220 standardı ile ders kitaplarının sahip olması gereken standartlar: 1) okunabilirlik seviyesi, 2) içeriği ve yapısı, 3) örüntü özellikleri ve 4) ilgi, isteklendirme, ön bilgi ve beceri gibi öğrenci özellikleridir. “Öğrenciler için öğrenme, hatırlama, düşünme ve problem çözme yetilerini ilerleten ders kitaplarını tasarlamak, öğretme, öğrenme ve kitap tasarımı ile ilgili bilimsel araştırma bulgularının kitap tasarımına uygulanmasıyla mümkün olduğunu belirtmektedir” (Eşgi, 2005).

Ders kitapları daha önce olduğu gibi mevcut coğrafya öğretimi için en önemli ve vazgeçilemez unsurlar arasında almaktadır. Geçmişte ağırlıklı olarak olay ve

nesnelerin tavsirlerini kullanan coğrafya ders kitapları, öğrencilere bilgi vermekten ziyade onların becerilerinin ilerlemesine yönelik içeriğe sahiptir. “Bilhassa gelişmiş ülkelerde görüldüğü üzere ders kitapları, coğrafta öğretiminde son dönemde sıklıkla dillendirilen, öğrenci merkezli, projeye ve kritik düşünmeye dayalı eğitimin gerçekleşmesinde büyük faydalar sağlamaktadır” (Demirci, 2003:53-57).

“Ders kitapları, bir ülkenin eğitim sisteminde üç öge ile ilişkilidir. Bunlar; eğitim (öğretim) programı, öğretmen ve öğrencidir” (Kılıç ve Seven, 2002: 15). Ders kitapları öğretim kavramlarını, stratejileri ve becerileri geliştiren bir eğitim aracıdır. “En kolay erişilebilir kaynaklardır ve bazı faydaları vardır. Her sınıf düzeyi için, konular hakkında birtakım bilgiler sağlar. Modeller, örnekler ve örnek aktiviteler sunar” (Tompkins, Bright, Pollard & Winsor, 2002: 48).

Öğretmenler ve öğrenciler arasında ders kitapları, köprü görevi görmektedir. Ayrıca tüm okullarda önemli bir yere ve öneme sahiptirler. Ders kitapları, formal ve informal eğitimde de önemli etkilere sahiptir. Öğretmen ve öğrenci, eğitimin olmazsa olmaz iki bileşenidir ve eğitimin niteliği de kuşkusuz ki bu iki ana bileşenin niteliklerinden çokça etkilenir. Coğrafya dersinin başarısında coğrafya ders kitaplarının niteliği göz ardı edilemez. Özellikle ders kitaplarının öğrencinin gelişim düzeyine uygun olması dersin belirlenen hedeflere ulaşmasını kolaylaştırır.

Sonuç olarak ders kitapları, her ülkede aynı amaç için hazırlansada, ülkelerin bakış açıları doğrultusunda şekillenmektedir. Ders kitaplarında farklılıkların olabileceği tezinden hareketle böyle bir araştırma yapılmaya karar verilmiştir. Bu çalışmada; Türkiye’de 9. sınıfta okutulmakta olan coğrafya ders kitabı ile İngiltere’deki (GSCE,10-11) coğrafya ders kitabı karşılaştırılmaya çalışılacaktır.

1.1. Problem Durumu

Coğrafya ders kitapları ile ilgili problemlerin temeline bakıldığında bunların aslında tek bir konu üzerinde yoğunlaştığı görülecektir. Bu da mevcut şekil ve içerikleri ile Türkiye’deki coğrafya ders kitaplarının, öğrencileri çağdaş coğrafya eğitimi ile amaçlanan hedeflere taşımadaki yetersizlikleridir. Nitekim başta İngiltere olmak üzere diğer gelişmiş ülkelerde coğrafya öğretiminde kullanılan ders kitaplarına bakıldığında rahatlıkla görülebileceği üzere, ders kitapları öğrencilerin sadece belli konularda okuyarak bilgi edinebilecekleri değil, belki daha da önemlisi, çok çeşitli

aktiviteler ile çeşitli becerilerini geliştirebilecekleri çok önemli bir kaynak olarak görülmekte ve bu amaçla hazırlanıp kullanılmaktadır.

Ders kitabı gerek öğretmen merkezli eğitimin öne çıktığı dönemde olsun gerekse öğrenci merkezli eğitimin önemli olduğu dönemde olsun geçmişten günümüze eğitim-öğretimde en önemli materyallerden birisi olmuştur. Bu materyaller, bazen bilginin yoğun olduğu bazen ise etkinlikler ile öğrencilere bilgileri bulduran kaynaklar olmuşlardır. Kısacası ders kitapları, eğitim-öğretim faaliyetlerinin vazgeçilmezleridir.

Ders kitapları lise coğrafya öğretimimizin en önemli başlıklarından birisidir. Bu alanla ilgili yapılacak çalışmalar daha verimli ve sağlıklı coğrafya öğretimi için ışık tutabilir anlayışından hareketle Türkiye'nin coğrafya ders kitabı ve İngiltere'nin coğrafya ders kitaplarının karşılaştırılması ile öğretim programlarının değerlendirilmesi çalışmamıza konu olmuştur. Araştırmamıza konu olan mevcut kitapların daha iyi anlaşılması ve çalışmamıza temel olması için aşağıda bulunan alt problemlerin cevapları, bulgular kısmında sunulmuştur.

1.2. Araştırmanın Amacı

Ülkelerin eğitim sistemleri yaşayan organizmalardır. Bu organizmaların zaman içinde kendisini yenilemesi ve gelişen dünyanın hızına ayak uydurması önemlidir. Eğitimin kendisini yenileyebilmesi için de sistem içindeki aksakların tespit edilmesi, yeni yol ve yöntemlerin eklenmesi ve çözüm yollarının geliştirilmesi gerekir.

Araştırmanın amacı, Türkiye'de ortaöğretim 9. sınıflarda okutulan coğrafya ders kitabı ile İngiltere'deki 10 ve 11. sınıflarda okutulan GCSE (General Certificate of Secondary Education) ders kitapları ve öğretim programları arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları tespit etmektir. Bu amaçlar doğrultusunda eğitim alanında önemli bir başarıya sahip olan İngiltere'nin coğrafya ders kitabı ve Türkiye'nin coğrafya ders kitabı ayrıntılı olarak incelenmiştir. Bu tespitler sonucunda karşılaştırılan ülkenin olumlu özelliklerinden faydalanarak Türkiye için öneriler geliştirilmeye çalışılmıştır.

Bu bölümde araştırmanın hangi sorulara cevap aradığı, araştırmanın önemi ve sınırları incelenmektedir. Bu amaçla araştırmada aşağıdaki alt problemlere cevap aranmıştır:

- a) Türkiye ve İngiltere'deki coğrafya ders kitaplarının dış ve iç yapı özelliklerinin benzerlik ve farklılıkları nelerdir?

- b) Türkiye ve İngiltere'nin ders kitaplarında yer alan görsel materyaller ve işlevlerinin benzerlik ve farklılıkları nelerdir?
- c) Türkiye ve İngiltere'nin ders kitaplarında yer alan etkinlikler ve ünite değerlendirme uygulamalarının benzerlik ve farklılıkları nelerdir?
- d) Karşılaştırma yapılacak her iki ülkenin öğretim programlarının konu alanlarının (içerik) benzerlik ve farklılıkları nelerdir?

1.3. Araştırmanın Önemi

Ders kitapları, öğrenme-öğretme sürecinin tümünü belirleyen bir öğrenme ve öğretme aracıdır. Öğretim programı çerçevesinde hedef ve davranışlardan sapmaların engellenmesi, öğrencinin neler öğreneceği, öğretmenin neler öğreteceği hususunda önemli bir belirleyici konumundadır. Ders kitapları son yıllarda öğretim ortamlarındaki gelişmelere rağmen sınıf içi öğrenme ortamında en fazla kullanılan öğretme aracı olması, kitaba ayrıca hassasiyet gösterilmesini gerektirmektedir. Ders kitaplarının bunların yanında sayılamayacak kadar işlevi bulunmaktadır. Kitabın asıl işlevi öğretmen ve öğrenciye öğretim süreçleri çerçevesinde bilgiye ulaşma yollarını göstermek, bilginin edinilmesi, kalıcı olması ve uygulanabilmesi için çeşitli etkinlikler sunmak, bir yaşantı düzeneği olan eğitim öğretim faaliyetlerine her konuda rehber olmaktır. Kitap sadece bilgi veren bir kaynak değil, bu bilginin yaşantı olarak benimsenmesi için uygun ortamların gelişmesine de yardımcı olur.

Lise seviyesindeki coğrafya ders kitaplarının incelemelerine yönelik Aslan, (2005), Ünlü, (2010) ve Tomal, (2019)' ın çalışmaları mevcuttur. Fakat aynı seviyedeki karşılaştırmalı coğrafya ders kitaplarını incelemeye yönelik çalışmalar ise sınırlı sayıdadır. Örneğin İnce, (2014) makalesinde Türkiye ve Hollanda'nın coğrafya eğitimini ele almıştır. Bir diğer örnek ise Kab, (2012) çalışmasında Almanya ve Türkiye'deki ders kitaplarını karşılaştırmıştır. Bu nedenle böyle bir çalışma yapma gereksinimi hissedilmiştir. Coğrafya ders kitaplarındaki yetersizlikler çeşitli çalışmalar yoluyla dile getirilmiştir. Bu çalışmanın, karşılaştırmalı bir araştırma olması, bu bağlamda coğrafya ders kitaplarındaki eksikliklerin neler olduğu ve en önemlisi de bu eksikliklere yönelik nasıl çözümler geliştirilebileceğine dair tespitler ve öneriler sunması açısından önemli görülmektedir.

1.4. Sınırlılıklar

Bu araştırma sonuçları,

- 2019/2020 eğitim-öğretim yılı ile sınırlıdır.
- Araştırma Türkiye’de 2019/2020 eğitim-öğretim yılı lise 9. Sınıf coğrafya kitabıyla sınırlıdır.
- İngiltere’nin Londra şehrinde Key Stage 4 (Anahtar Evre 4) de okutulan 10 ve 11. sınıf Gcse Geography (Coğrafya) ders kitabıyla sınırlıdır.

1.5. Varsayımlar

Bu araştırmanın dayandığı varsayımlar şunlardır:

1. Türkiye ve İngiltere’de coğrafya öğretimi amacıyla yazılmış olan ders kitapları ortak genel amaçları taşımaktadır.
2. Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı ve İngiltere Eğitim Kültür ve Gelişim Bakanlığına ait bilgi ve belgelerin doğru olduğu,
3. Çalışmada kullanılan materyallerin çalışmanın kapsamına ve amacına uygun olduğu varsayılmaktadır.

1.6. Tanımlar

Eğitim: Eğitim, insanın kendisi ya da başkaları üzerinde bilinçli olarak istenen davranış değişikliklerini yapmak üzere etkide bulunması süreci olarak tanımlanmaktadır.

Öğretim: “Öğrenmenin gerçekleşmesi ve bireyde istenen davranışların gelişmesi için uygulanan süreçlerin tümüdür” (Güngördü, 2006, s. 7).

Ders Kitabı: “Ders kitabı, bir dersin öğretimiyle ilişkili olarak hazırlanan ya da seçilen, belirli ölçülere göre incelendikten sonra belli bir okul, sınıf ve ders için öğretmen ve öğrencilere temel kaynak olarak salık verilen kitaptır” (Oğuzkan, 1993:38).

Eğitim sistemi: Bireyin davranışlarında istenilen değişikliği meydana getirmek için uygulanana yol ve yöntemler bütünüdür.

Öğretim Programı (Müfredat Programı): "Okulların amaçlarına ve bireylerin ihtiyaçlarına bağlı, onun düşünüş, duyuş ve davranışlarını etkileyebilecek nitelikte, tarihi gelişimi itibariyle insanlığın sahip olduğu bilgi ve tecrübelerin, bir plan ve düzene bağlı şekilde öğrencilere kazandırılması maksadıyla düzenlenmiş bir belgedir" (Kocaçınar, 1966).

GCSE (General Certificate of Secondary Education)- (Lise Eğitimi Genel Sertifikası) :1988 yılında GCE ve CSE sınavlarının yerini alarak uygulanmaya başlanmıştır. GCSE ‘nin önceki sınavlardan farkı, müfredat programının ulusal olması, içeriği ve değerlendirme yöntemleridir.

1.7. Kısaltmalar

M.E.B. Millî Eğitim Bakanlığı

T.T.K.B. Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı

MEB yay. Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları (Komisyon)

I.S.B.N. Kitapların Uluslararası Seri Numarası (International Serial Book Number)

KS4 Key Stage 4 (Anahtar Evre 4)

HMSO Her Majesty’s Stationery Office (Kırtasiye Ofisi)

DFEE Department for Education and Employment (Eğitim ve Çalışma Birimi)

DFES Department for Education and Skills (Eğitim Bakanlığı)

QDCA Nitelikler ve Müfredat Geliştirme Kurumu

QCA Standartlar ve Müfredat Birimi

CBS Coğrafi Bilgi Sistemi

BÖLÜM II: ALANYAZIN ve İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Ders Kitapları

Ders kitapları, dersin aktarımı sürecinde öğrenci, öğretmen ve öğretimin temel aracıdır. Ders kitapları, içermiş olduğu bilgiler ile bizleri yönlendirici olması ve bir düzen içinde olması, ders kitaplarını vazgeçilmez bir kaynak olarak karşımıza çıkarmaktadır.

“Öğrenme-öğretme sürecinin gelişimi açısından ders kitapları planlı bir gelişimin sağlanmasında temel kaynaklardır” (Ünlü, 2010). Öğretmen genellikle sınıftaki öğrenciler için en önemli rehber olarak kabul edilir; ancak ders kitapları, sınıftaki içeriği sunmanın başlıca en önemli aracıdır (Lebrun, Lenoir, Laforest, Larose, Roy, Spallanzani ve Pearson, 2002). Ders kitabını bir öğretim merkezi değil, sınıfı organize etmek için bir kılavuz olarak kullanırlar (Ball & Feiman-Nemser, 1988).

Ders kitapları öğretmen açısından ele alındığında öğretme için kaynak, öğrenci açısından ele alındığında ise öğrenme için kaynak olarak kullanılmaktadır. Bu sebeple ders kitaplarının en önemli özelliği öğrenme-öğretme süreci için kaynak teşkil etmesidir. Ders kitabı, müfredatın en somut ve görünür tarafıdır (Nunan, 1998).

“Örgün eğitimde öğretmen- öğrenci ikilisi, eğitimin ayrılmaz iki bileşenidir. Ders kitapları ise bu iki bileşenin temel birleştiricisi konumundadır. Bir köprü görevi görmektedir. Bir öğretim aracı olan ders kitabı hem öğretmene hem de öğrenciye rehberlik eder” (Ünlü, 2010).

“Ders kitapları öğrencilerin bilgilerini düzenleyerek belleklerini gelişmesini sağlar. Aynı zamanda öğrencilerin bireysel, sosyal, ekonomik ve ideolojik yönden de gelişmesine önemli katkılarda bulunur. Geleneksel kültürün baskın ögesi olan sözlü kültürden uzaklaşıp, yazılı kültürün yerleşik hale gelmesinde önemli rol oynar. Yerel dilin etkin olduğu ülkelerde ders kitapları yoluyla ulusal dile geçilir ve ulusal bilinç, bütünlük sağlanır. Ders kitaplarının içeriği yoluyla, başka ülkelerin sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasal yapısı hakkında da geniş bilgi elde edilebilir. Ders kitapları eğitim ortamlarının etkili, verimli ve daha sistemli olmasını sağlar” (Aslan, 2005).

Geçmişten günümüze gelene kadar ders kitapları, çağın gelişmelerinden her zaman etkilenmiştir. Görünüşleri, içerikleri, düzenleri, şekilleri teknolojiyle birlikte hep değişmiştir. Bu gelişmeler olurken coğrafya ders kitapları da bu paralelde değişime uğramıştır.

“Cumhuriyet döneminden beri ortaöğretim kurumlarında okutulan ders kitapları, uzun yıllar Ord. Prof. Dr. Besim Darkot, Prof. Dr. Sırrı Erinç, Prof. Dr. İbrahim Atalay, Prof. Dr. Erdoğan Akkan, Prof. Dr. Hayati Doğanay, Prof. Dr. Ramazan Özey gibi akademisyenlerin eserlerinden oluşmuştur” (Ünlü, 2010).

“Ders kitabı, bir dersin eğitim programı, amaçları, ilke, yöntem ve ders konularına göre hazırlanmış temel bilgi kaynağı eser olup, bu esere geçmişte, aslı kaynak deniliyordu” (Doğanay, 2002).

“Ders kitabı hem öğrenme hem de öğretme süreçleriyle ilişkili bir araçtır” (Tertemiz, Ercan, Kuyubaşı, 2004). Temel amaç öğrenmenin gerçekleştirilmesi olmasıdır dolayısıyla ders kitabı eğitimde önemli bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır. Öğrenciler ders kitaplarından dersleri takip etmede, ön bilgi oluşturma, öğrendiklerini pekiştirebilme ve yeni bilgi oluşturabilmektedir. Diğer taraftan ders kitaplarının bir diğer özelliği branşlara yönelik olması sebebiyle, bilgilerin aşamalı olarak sunulması, belirli bir yaş grubuna hitap etmesi ve ders kitabı içerisindeki bilgilerin müfredatı yansıtmışından dolayı ders kitapları eğitim için önemli bir noktaya gelmektedir.

Ülkemizde ders kitapları okullardaki eğitim için her zaman önemli bir yere sahip olmuştur. Ders kitapları okulların üstlenmiş olduğu siyasal, toplumsal, ekonomik ve bireyi geliştirme görevini yerine getirdiği için büyük önem taşır. Ders kitapları hem formal hem de informal eğitim etkinliklerine yönelik kararlar üzerinde de önemli etkilere sahiptir (Tertemiz-Ercan- Kuyubaşı, 2004: 34). Bu durumun ders kitaplarının okul programlarının amacına ulaşmasına ayrı bir katkı sağlamaktadır. Ders kitapları eğitim felsefelerinin yönlendirdiği müfredat programlarının en somut ürünüdür. Bu anlamda ders kitapları, müfredat programının içeriğini oluşturmak ve öğretimin büyük bir bölümü ders kitaplarının içeriği ile belirlenmiş olmaktadır. Ders kitapları bir ülkede benimsenen eğitim felsefesi ile öğrenme anlayışını da yansıtmakta, bir bakıma öğrenme ve öğretme kavramlarının anlamlarını biçimlendirmektedir. Eğitim ortamının önemli öğelerinden biri olan ders kitapları da uygulamadaki öğrenme felsefesinden

çok kesin ve keskin bir şekilde etkilenmektedir. Bu anlamda öğrenme anlayışı ders kitaplarındaki bilginin sunum biçimini, öğrenciye becerilerin kazandırılmasını, öğrenme sürecinde öğrencinin görevlerini ve öğretme sürecinde öğretmenin rolünü büyük oranda belirlemektedir (Kabapınar, 2006: 336–337–338).

Küçükahmet'e (2004: 13) göre, eğitim programlarında programın başarısını etkileyen önemli unsurlardan biri ders kitaplarıdır. Ders kitapları programla öğrenci arasında köprü kuran temel materyaldir. İyi bir ders kitabı programdan etkilenen herkese programın diğer boyutları hakkında fikir veren temel materyallerdir. Örneğin bir öğrenci kitap aracılığıyla programın amacından, kendisinin öğrenmesi gereken muhtevadan haberdar olur.

Ders kitabı denilince göz önünde bulundurulması gereken bir diğer nokta, ders kitabının öğrencide bir bilim alanına ilişkin ilk algılama ve kavramlandırmalarını, bilgi alt yapısının, beceri kazanımının çerçevesini oluşturduğudur. Böylece ders kitapları, sadece alana ilişkin belirli hacimde bilgi sağlamakla kalmaz; o alanın bilimsel metodolojisine, problem çözme süreçlerine ilişkin yöntemlerinde öğrenciye kazandırılmasının altyapısını hazırlayabilir (Kabapınar, 2006: 337). Günümüzde ders kitaplarının sınıf içindeki yeri hala önemini sürdürmekte olup, öğretmenler birçok etkinliği kitap ile yürütmektedirler. Çoğu öğretmen, öğretim programlarına hiç bakmadan öğrenme-öğretme etkinliklerine ilişkin düzenlemeleri ders kitaplarına göre yapmaktadır. Bundan dolayı ders kitaplarının önemi daha da artmaktadır (Kızılcıaoğlu, 2003: 19).

Ders kitaplarının hem öğretmen hem de öğrenci açısından öğretime sağladığı katkı büyüktür. “Bir ders kitabının öğrenmeyi kolaylaştırma, çalışma, öğrenilenleri gözden geçirme gibi çeşitli fonksiyonları vardır. Diğer taraftan kitap yoluyla öğrenci, öğretmenin anlattıklarını istediği zaman, istediği yerde ve tempoda tekrar etme imkânı bulur” (Duman ve Çakmak, 2004). Ders kitabı öğretmenin dersini organizeli bir şekilde sunmasına yardımcı olur. Dolayısıyla da ders kitabı öğretmenin temel yardımcısı ve rehberi durumundadır. Duman ve Çakmak'a (2004: 28–29) göre ders kitabının öğretmen ve öğrenci için sağladığı faydalar arasında şunlar sayılabilir:

- Ders kitabı içerdiği birçok ödev konuları ile öğretmeni birçok araştırmadan kurtarır.
- Öğretmenlerin çalışmalarını planlamada ders kitabı önemli bir işlev görür.

- Ders kitabı, öğretmenin sözlü dersini tamamlar.
- Ders kitabı, sözlü öğretimin boşluklarını, eksikliklerini giderir ve bunun sonucu olarak konular ve bilgiler arasındaki bağlantısızlıkları ortadan kaldırır.
- Öğrenilen bilgileri tekrar gözden geçirmeyi mümkün kılar.
- Ders kitabından çalışılırken öğrenci, daha aktif düşünen ve sorumluluk hisseden bir yapı içindedir.
- Öğrenciyi farklı soru tipleri, sorularla ilgili farklı çözüm yolları ve konu anlatımında ileriye sürülen farklı yaklaşımlarla yüz yüze getirir.
- Öğretimi sıkıcılıktan kurtarır, ilginin devamını sağlar.
- Ders kitabı öğrencinin derse önceden hazırlanmasını sağlar.

2.2. Öğretim Programı

Coğrafya bilimi öğrencilere dünden bugüne yaşadığı çevreyi fizikî, beşerî ve ekonomik açıdan tanıtır ve açıklar. “Coğrafya sayesinde kazanılacak en önemli unsurların başında, yeryüzündeki tüm canlı ve cansız sistemler arasında var olan hassas ilişkinin farkına varılması ve buna bağlı olarak yeryüzünün ve onu oluşturan tüm bileşenlerin bu ilişkiye zarar vermeden doğru bir şekilde kullanılma yöntemlerinin bulunması gelmektedir” (Demirci, 2005: XVI).

Eğitim programı (curriculum) kavramı Latince kökenlidir ve eski Fransızcadaki “koşmak, yürütmek” anlamına gelen currere kelimesinden türetilerek ortaya çıkmıştır. Ayrıca “akım, yarış, yarış alanı, sürüm ve rehber” gibi anlamlarda da kullanılmıştır. Kelime eğitim alanında ise “izlenen yol, rota” şeklinde kullanılmış ve kullanılan bu ifadeler aynı zamanda “eğitim programı” kavramının rolünü de yansıtır hale gelmiştir (Bobbitt, 2017; Ellis, 2015).

Eğitimde yenilenme, her şeyden çok, birey davranışlarının yenilenmesidir. Davranışın yenilenmesi için eğitim hedeflerinin saptanması, bu hedeflerin gerçekleştirilmesinde uygulanacak içeriğin seçimi, düzeni ve belirlenen hedeflere ulaşılmasının değerlendirilmesi süreçleri arasındaki bağlantının sağlanması gerekir (Keskin, 2020).

Eğitim programları bu bağlantının sağlanması konusunda önemli bir görevi yerine getirir. Bir eğitim programı kendiliğinden ortaya çıkan bir etmen değildir; toplumsal ihtiyaçlara bir cevap niteliğindedir ve toplumun politik, ekonomik, sosyal, bilimsel ve kültürel kalkınma planlarının gerçekleşmesine katkı sağlamayı hedefler (Demeuse ve Christine, 2016; Varış, 1996). Daha etkili ve verimli olması doğrultusunda ihtiyaçların yansıtıldığı programda, öğretmenin uygulama konusunda sorumlulukları vardır ve bu yönüyle öğretmen, bir bakıma durumun senedi gibidir (Ryu, 2015). Öğretim programı öğretmenler tarafından uygulamaya başlanana kadar anlamlı değildir. Öğretmenin fiziksel, kültürel, zamansal, ekonomik, örgütsel, siyasi ve kişisel değerlendirmeleri gibi faktörler programa hayat verebileceği gibi programın hayat bulmasına engel de olabilir ve bu faktörler programın çerçevesini çizer (Posner, 1995).

Bir öğretim programının etkili olabilmesi için amaçlarını doğru biçimde ortaya koyan bir eğitim felsefesine ve öğretim yaklaşımına sahip olması gerekir. Eğitim felsefesi, bir öğretim programının “Nasıl bir birey yetiştirmeliyiz?” sorusuna verdiği yanıttır. MEB, 2005 yılında uygulamaya koyduğu programların öğretim yaklaşımının “yapılandırımcılık” olduğunu belirtmişti. O dönemde geliştirilen tüm öğretim programlarında, bireyi merkeze alan yapılandırımcı yaklaşımın kazanım, konu, öğretim etkinlikleri ve ölçme değerlendirme temele alındığı vurgulanmıştı. Yapılandırımcılık (constructivism) temelde felsefi bir teoridir ve eğitime uygulanması sürecinde bu yaklaşıma uygun olduğu düşünülen öğretim yöntem ve tekniklerini içerisinde barındırır.

2.3. Türk Eğitim Sistemi

2.3.1. Türk Eğitim Sisteminin Genel Durumu

Geçmişten günümüze ülkelerin önemle üzerinde durduğu konuların başında gelen ve bir ülkenin geleceğinin şekillenmesi için büyük bir öneme sahip olan faaliyetlerin başında eğitim gelmektedir. Türkiye’de çağdaş medeniyet seviyesine ulaşmak anlayışıyla bir eğitim sistemi teşekkül ettirmek için Tanzimatla birlikte başlayan, Cumhuriyetle birlikte hızlı bir ivme kazanan bir eğitim sistemi söz konusudur. Kendine özgü millî değerleri içinde barındıran eğitim sistemi bugün de gelişim ve dönüşümünü devam ettirmektedir.

Genel eğitim sistemimizin temel bilgi kaynaklarının başında Milli Eğitim Bakanlığı resmi internet sayfası (www.meb.gov.tr) gelmektedir. Milli Eğitim Dergisi, Tebliğler Dergisi, Resmî Gazete, İstanbul ve Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüklerinin çıkarmış olduğu dergiler önemli veri kaynaklarımızı oluşturmaktadır.

Türkiye’de eğitim, 2012-2013 döneminde 12 yıllık zorunlu kademeli eğitim getirilerek 12 yıllık süre üç kademeye ayrılmıştır. Birinci kademe 4 yıl süreli ilkokul (1. 2. 3. ve 4. sınıf), ikinci kademe 4 yıl süreli ortaokul (5. 6. 7. ve 8. sınıf) ve üçüncü kademe 4 yıl süreli lise (9. 10. 11. ve 12. sınıf) olarak düzenlenmiştir (meb.gov.tr).

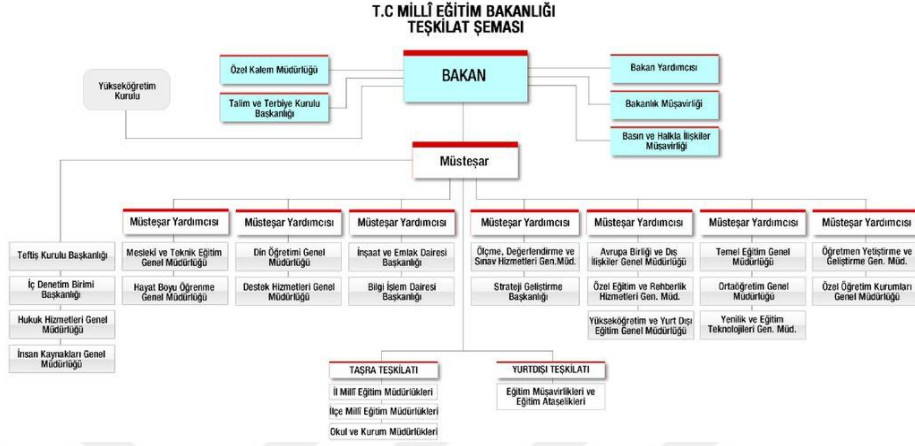
Bu değişikliklerle birlikte halen uygulanmakta olan Türk Milli Eğitim Sistemi’nin amacı; Türk vatandaşlarının ve Türk toplumunun refah ve mutluluğunu artırmak, milli birlik ve bütünlük içinde iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmayı desteklemek, hızlandırmak ve Türk Ulusu’nu çağdaş uygarlığın yapıcı, yaratıcı ve seçkin bir ortağı yapmaktır (MEB, APK:2003). Bu amaçları gerçekleştirmek üzere Türk Eğitim Sistemi yapılandırılmaktadır. Türk Eğitim Sistemi ilkeleri ve amaçları 1973 yılında yürürlüğe giren 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu ile belirlenmiştir. Bu kanun aşağıdaki konuları kapsamaktadır (Resmî Gazete,1973):

1. Türk Milli Eğitim Sistemi’nin genel ve özel amaçları,
2. Temel ilkeleri,
3. Eğitim sisteminin genel yapısı, her derece ve türdeki kurum ve kuruluşları,
4. Öğretmenlik mesleği,
5. Okul bina tesisleri,
6. Eğitim araç ve gereçleri,
7. Eğitim ve öğretim alanındaki görev ve sorumluluklar.

Türk milli eğitim sisteminin genel yapısı 1739 sayılı yasa ile belirlenmiştir.

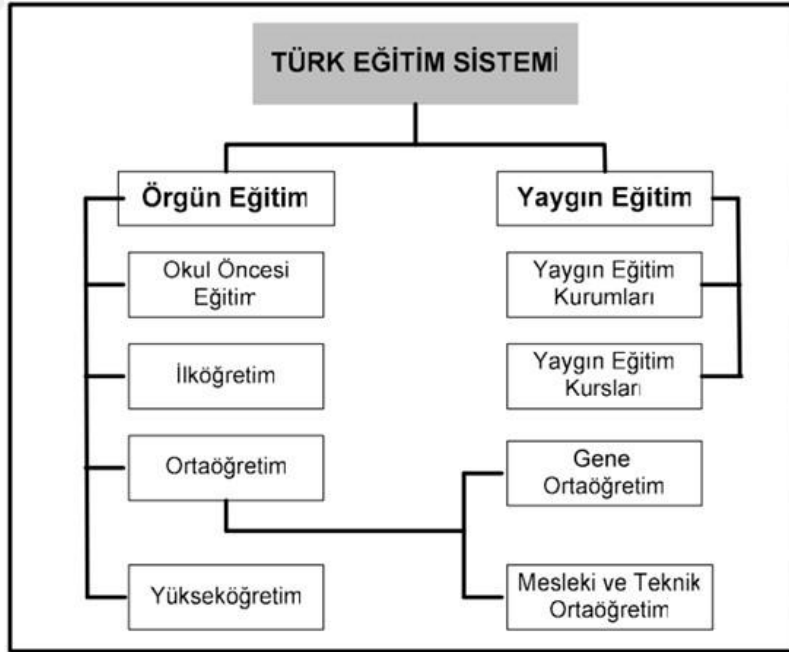
Türk Millî Eğitim Sisteminin Genel Yapısı

Merkez Örgütü

Kaynak: meb.gov.tr

Görsel 2. 1: Türk Milli Eğitim Sisteminin Yapısı

Görsel 2. 2: Türk Eğitim Sistemi

2.3.2. Türkiye Öğretim Programları

Amaçları

Öğretim programları, 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanununun 2. maddesinde ifade edilen “Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları” ile “Türk Millî Eğitiminin Temel İlkeleri” esas alınarak hazırlanmıştır.

Eğitim ve öğretim programlarıyla sürdürülen tüm çalışmalar; okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretim seviyelerinde birbirini tamamlayıcı bir şekilde tasarlanmıştır.

1. Okul öncesi eğitimi tamamlayan öğrencilerin bireysel gelişim süreçleri göz önünde bulundurularak bedensel, zihinsel ve duygusal alanlarda sağlıklı şekilde gelişimlerini desteklemek

2. İlkokulu tamamlayan öğrencilerin gelişim düzeyine ve kendi bireyselliğine uygun olarak ahlaki bütünlük ve öz farkındalık çerçevesinde, öz güven ve öz disipline sahip, gündelik hayatta ihtiyaç duyacağı temel düzeyde sözel, sayısal ve bilimsel akıl yürütme ile sosyal becerileri ve estetik duyarlılığı kazanmış, bunları etkin bir şekilde kullanarak sağlıklı hayat yönelimli bireyler olmalarını sağlamak

3. Ortaokulu tamamlayan öğrencilerin, ilkokulda kazandıkları yetkinlikleri geliştirmek suretiyle millî ve manevi değerleri benimsemiş, haklarını kullanan ve sorumluluklarını yerine getiren, “Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi’nde ve ayrıca disiplinlere özgü alanlarda ifadesini bulan temel düzey beceri ve yetkinlikleri kazanmış bireyler olmalarını sağlamak

4. Liseyi tamamlayan öğrencilerin, ilkokulda ve ortaokulda kazandıkları yetkinlikleri geliştirmek suretiyle, millî ve manevi değerleri benimseyip hayat tarzına dönüştürmüş, üretken ve aktif vatandaşlar olarak yurdumuzun iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmasına katkıda bulunan, “Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi”nde ve ayrıca disiplinlere özgü alanlarda ifadesini bulan temel düzey beceri ve yetkinlikleri kazanmış, ilgi ve yetenekleri doğrultusunda bir mesleğe, yükseköğretime ve hayata hazır bireyler olmalarını sağlamak (Müfredat.meb.gov.tr, 2018).

2.4. İngiltere Eğitim Sistemi

2.4.1. Eğitim Sisteminin Genel Durumu

İngiltere’de eğitim sistemindeki yetki ve denetim işleri "Eğitim ve Yetenekler Bakanlığı" (DfES) tarafından sağlanmaktadır. İngiltere’de eğitim 5 ile 16 yaş arası tüm çocuklar için zorunlu olup öğrenci ilgi ve ihtiyaçları ile yetenekleri ve kapasitelerine uygun olarak yapılmaktadır. Tüm öğrenciler zorunlu eğitim süresince ücretsiz eğitim hakkına sahiptir. Aynı zamanda zorunlu eğitim sonrası eğitim gören tüm kişiler 19 yaşına kadar ücretsiz eğitim hakkına sahiptir. Yükseköğretim kurumları ve kolejler ücretli olup öğrenim ücretleri burslar ya da kendilerince ödenmektedir. (Korkmaz, 2005). İngiltere’de okul eğitiminin altında yatan temel prensip dengeli ve geniş alanlı program ile çocukların yaşlarına, yeteneklerine ve ihtiyaçlarına ayrıca özel eğitim ihtiyaçları olan çocuklara eğitim vermektir.

“İngiliz eğitim sisteminin oluşmasında orta çağda Romalıların, 16. yüzyılda Rönesans ve reformcuların, 19. yüzyılda J.J. Rousseau, Pestallozi ve John Dewey gibi eğitimcilerin etkileri olmuştur” (Demirel, 1992).

İngiltere geçmişte eğitimde yüksek standartları amaç edinmiştir. Önceliği geniş kitle- lere eğitim sağlamak yerine yetenekleri küçük yaşta belirlemek ve yöneltmek olmuş- tur. Zamanla kaliteyi ön plana almış olan İngiltere kaliteyle birlikte geniş kitlelere ulaşmanın da üzerinde önemle durmuş, eğitim sistemini de bu doğrultuda şekillen- dirmiştir (Lauwerys vd 1979: 186).

2.4.2. İngiltere Öğretim Programları

İngiltere’de 1988 yılında yürürlüğe giren Ulusal Öğretim Programı (The National Curriculum) 2000, 2007 ve 2013’te gözden geçirilerek yenilenmiştir. Ulusal Öğretim Programı’nda İngilizce, fen ve matematik derslerinin üç çekirdek alan olarak, coğrafya, teknoloji, tarih, sanat, müzik, beden eğitimi ve yabancı dil temel alanlar olarak belirlenmiştir. Anahtar Evre 1, 2 ve 3’teki öğrenciler bu alanlardan dokuzunda eğitim görmek zorundadır, ayrıca Anahtar Evre 3’te yabancı dil eğitimin de başlamaları gerekmektedir. Anahtar Evre 4’teki öğrenciler çekirdek alanlar, teknoloji, yabancı dil ve beden eğitimi alanlarında eğitim almak zorundadırlar. Bunlara ek olarak tarih veya coğrafyayı seçebilir, ya da her ikisini de kısa kurslar halinde alabilirler.

İngiltere'nin eğitim sistemi ulusal programın temelleri üzerine oturtulmuştur. Ulusal program, öğrencilerin öğrenmesi için açık, tam ve kanuni bir yetki veren ve devletçe hazırlanan bir programdır (National Curriculum, 2004). Ulusal Programın amacı; eğitimin toplumsal değerlere, sosyal değerlere ve sosyal yapıya etki ederek bunları daha ileriye taşımayı hedefleyen araçtır.

İngiltere'nin Ulusal Programında dört ana amaç bulunmaktadır. Bunlar: (National Curriculum, DFEE, 1999).

- **Hak Özgünlüğü.**
- **Standart Özgünlüğü.**
- **Devamlılık ve Uygunluğu Sağlamak**
- **Sosyal Algılamayı Sağlamak**

Ulusal Program, Key Stage (Anahtar Evre) adı verilen aşamalara göre hazırlanmıştır. Key Stage, (Anahtar Evre) öğrenci yaşlarına göre belirlenen sınıf düzeyleridir ve ulusal program bu Key Stageleri temel almaktadır. Ulusal program Key Stage 1, Key Stage 2, Key Stage 3 ve Key Stage 4 olmak üzere dört aşamada hazırlanmaktadır (Moon, 2001:9).

Ulusal Programda belirtilen Key Stage (Anahtar Evre) kademeleri, öğrenci yaş ve okul yıl grupları tablo 2.1'de verilmiştir.

Tablo 2. 1: Key Stage (Anahtar Evre), Öğrenci Yaşları ve Okul Yıl Grubu Dağılımı

BASAMAKLAR	ÖĞRENCİ YAŞ GRUPLARI	OKUL YIL GRUPLARI
Key Stage 1	5-7	1-2
Key Stage 2	7-11	3-6
Key Stage 3	11-14	7-9
Key Stage 4	14-16	10- 11

Kaynak: Moon,2001:9

Ulusal program belirtilen Key Stageleri ve Key Stagelerde okutulan on iki dersi hedef olarak oluşturulur. İngilizce, Matematik ve Fen okul programlarında uzun yıllardan beri yer alan ana derslerdir. Bazı dersler ise, 2000 yılında okutulmaya

başlanan yurttaşlık gibi, programa yeni katılmıştır ve son on sene içinde ise bazı dersler tek bir isim altında toplanmıştır.

Tablo 2. 2: Ulusal Programlarda Yer Alan Dersler (The National Curriculum,1999)

Ana Dersler	Ara Dersler
Matematik	Tarih
İngilizce	Teknoloji Bilgi ve İletişim
Coğrafya	Tasarım ve Teknoloji
Fen	
Müzik	
Modern Yabancı Diller	
Beden Eğitimi	
Yurttaşlık	

Her derste okulların çoğunun her Key Stage (Anahtar Evre)'de öğretim yapma zorunluluğu bulunmamaktadır. Mesela; Anahtar Evre'1 ve Anahtar Evre 2'de Modern Yabancı diller ve Yurttaşlık öğretimi gerekli görülmemektedir. Anahtar Evre 4'de ise Ortaöğretim Genel Sertifikası (General Certificate of Secondary Education, GCSE) yılında, öğrencilerin daha az sayıda dersi almasına karşılık Anahtar Evre 3'te tüm derslerin işlenmesi zorunludur. Anahtar Evre 4'de derslerin az olmasının sebebi Ulusal Programın GCSE ya da yeterlilik kazanmaya odaklanmasıdır. (National Curriculum, DFES ve DFEE,1999).

Aynı Türkiye'de olduğu gibi İngiltere'de de öğrenciler ulusal programda yer alan her Key Stage (Anahtar Evre) sonunda ulusal testlere tabi tutulurlar. Bu ulusal testler İngilizce ve matematik (sayısal) alanlı olup son evre olan Key Stage 4 (Anahtar Evre 4) sonunda ise sertifika ve ulusal yeterlilik veren sınavlara girilir.

Ulusal müfredatta bulunan testlerin dağılımı tablo 2.3'te görülmektedir.

Tablo 2. 3: Ulusal Müfredatta Bulunan Testlerin Yıllara Göre Dağılımı

YAŞ	STAGE	YIL	TEST
3-4	Foundation		
4-5			
5-6	Key stage 1	Yıl 1	Matematik ve İngilizce alanlı ulusal testler
6-7		Yıl 2	
7-8	Key stage 2	Yıl 3	Matematik İngilizce Fen ve alanlı ulusal testler
8-9		Yıl 4	
9-10		Yıl 5	
10-11		Yıl 6	
11-12	Key stage 3	Yıl 7	Matematik İngilizce Fen ve alanlı ulusal testler
12-13		Yıl 8	
13-14		Yıl 9	
14-15	Key stage 4	Yıl 10	Bazı öğrenciler GCSE alırlar
15-16		Yıl 11	Öğrencilerin çoğunluğu GCSE, GNVQ ya da diğer ulusal yeterlilikler alırlar.

(Kaynak: <http://www.parentcentre.gov.uk/linkAttachments/ACF113.gif>)

Tabloda da görüldüğü gibi öğrenciler her anahtar evre sonunda ulusal testlerle değerlendirilip bilgileri ölçülüp bir sonraki anahtar evreye hazırlanmaktadır. Ülke çapında ulusal yapılan testler genel testler olup tüm öğrenciler aynı şekilde ve koşullarda değerlendirilmektedir. Öğrencilerin genel başarı durumları tek tip sınav tipiyle değerlendirilerek ölçülmektedir.

2.5. İlgili Alanyazın

Bu araştırma kapsamında, YÖK Tez Merkezi, Google Akademik, ULAKBİM, ERIC ve Dspace Marmara gibi veri tabanlarında (20.12.2020 son tarihiyle) öğretim programı, eğitim programı, ders kitapları, Türkiye’de ve İngiltere’de coğrafya eğitimi anahtar kelimeleri ile tarama yapılmış ve araştırma açısından ilgili olanlar belirlenmiştir. Farklı kavramlar temele alınarak çok sayıda çalışmaya ulaşılmış

olmasına rağmen kendi anlamına özgü bağlamı ile doğrudan ilgili araştırmalar sunulmuştur.

Gümüş (1993) “Ortaöğretim Kurumlarında Coğrafya Öğretimi” adlı çalışmada coğrafya öğretmenlerine ve dersi alan öğrencilere anket uygulanmıştır. Özellikle ders kitaplarını kapsayan bölümde, ders kitaplarında yer alan şekil, harita ve diğer yardımcı öğretim unsurlarının amaca uygun olmadığı, kitaplarda görülen noksanlık ve yanlışlıklar dile getirilmiştir.

Sayman (1996) “Ortaöğretim Kurumlarında Coğrafya Ders Kitapları” adlı eserinde coğrafya ders kitapları dilbilgisi ve eğitim teknolojisi (harita, şekil, resim, grafik ve tablo) yönünden içerik çalışmasına tabi tutulmuştur.

Karacaoğlu ve Çabuk (2002), Türkiye ve İngiltere Eğitim Sistemlerinin Karşılaştırılması adlı makalede, farklı kültürlerin etkisiyle farklı yapılarda olduğu ve oldukça değişik süreçlerden geçtiği anlaşılmaktadır. Geleneksel yapısını sürdürme eğiliminde olan İngiliz halkı, bir yandan da seçkin bir sınıf yetiştirmeye devam etmektedir. İngiliz Eğitim Sistemi, Türk Eğitim Sistemine kıyasla daha esnek, daha fazla bireyselleştirilmiş bir eğitim hizmeti sunmaya yönelmiştir. Eğitim sisteminin yönetsel yapısının ise, Türk eğitim sisteminin tam karşıtı olarak büyük ölçüde yerel odaklı olduğu görülmektedir. İngiltere ‘de bir Eğitim ve Bilim Bakanlığı mevcutsa da işlevi Türk Millî Eğitim Bakanlığı kadar kapsamlı değildir. Okul öncesi eğitimin zorunlu olmayışı İngiltere ile Türkiye arasında bir benzerlik olarak sayılabilir. Okullaşma oranları açısından ise okulöncesi eğitimde büyük bir fark görülmektedir. İngiltere ‘de okulöncesi eğitimde 3–4 yaşta okullaşma oranı çok yüksek olduğu görülmektedir. İngiltere ‘de çocuklar 5 yaşında zorunlu eğitime başlarken, Türkiye ‘de 6 yaşını doldurmuş olmaları gerekmektedir. İngiltere ‘de zorunlu eğitim çağı 5–16 yaşlarını kapsamakta ve 11 yıl sürmektedir.

Demirkaya ve Tomal (2002), “Lise coğrafya ders kitaplarının değerlendirilmesi ve sorunlara yönelik çözüm önerileri” adlı çalışmada coğrafya ders kitapları, dersin planlı bir şekilde işlenmesinde kullanılan önemli araçlardan biridir. İyi bir coğrafya ders kitabı, aynı zamanda önemli bir kaynaktır. Coğrafya ders kitapları; öğretmenlere güncel, doğru, konuya uygun ve geniş kapsamlı bilgiler sunar. Ders kitabı, öğrencileri derse motive edecek şekilde tasarlanmalıdır. İyi planlanmış bir coğrafya ders kitabı

kullanım kurallarını da vermesi gerekmektedir. Böylece öğrenciler aradıkları konuya rahat bir şekilde ulaşabilirler ve kendilerinden istenilenleri anlayabilirler. Coğrafya ders kitapları bu tarzda hazırlanırsa, öğrenciler kitapta yer alan konulardan haberdar olurlar, hangi konunun nerede ve nasıl bulunacağını bilirler.

Doğanay (2002) “Coğrafya Öğretim Yöntemleri” adlı çalışmasında ders kitaplarında bilgiler yalın ve açık olarak sunulmalıdır. Bilgiler yazarın değer yargılarına göre şekillenmesi ve gereksiz ayrıntıların kullanılması abartılı ifadelerin bulunması ders kitabın bilimsel olmaktan uzaklaştırır. Çünkü kişisel yargılar ve gereksiz ayrıntılar öğrenciyi dersin içeriğinden uzaklaştıracaktır. Bilimsel bilgide sebep-sonuç ilişkisi son derece önemlidir. Nitekim coğrafya biliminin temel özelliklerinden birisi olay ve olguları sebep-sonuç ilişkisi ve mekân ilişkisi açısından ele alan yaklaşımdır. İnsan ve mekân ilk insan doğuşundan günümüze değin devam ede gelmiştir.

Yaşar (2005) çalışmasında, Türkiye’de okutulan orta öğretim coğrafya ders kitaplarındaki ölçme-değerlendirme uygulamalarının karşılaştırmalı bir analizini yapmıştır. Bu bağlamda coğrafya ders kitaplarında yer alan ölçme ve değerlendirme çalışmaları nicelik ve nitelik açısından ele alındıktan sonra sorular, zihinsel alan basamaklarına göre sınıflandırılmıştır. Buna ek olarak coğrafya öğretmenlerinin sınıf içinde gerçekleştirdiği yazılı ve sözlü ölçme ve değerlendirme çalışmalarında göz önünde bulundurması gereken hususlar belirtildikten sonra, coğrafya ders kitaplarında yer alması gereken ölçme-değerlendirme yeterlilikleriyle ilgili önerileri sıralamıştır.

Aslan (2005) “Ortaöğretim 9. Sınıf Coğrafya Ders Kitaplarının Eğitim-Öğretime Uygunluğunun Değerlendirilmesi” adlı eserinde 9. sınıf coğrafya ders kitaplarının, eğitim-öğretimi gerçekleştirecek tam yetkinliğe sahip olmadığından bahsetmektedir. Bu sebeple bu çalışma, ders kitaplarındaki eksiklik, yetersizlik, yanlışlık durumlarının ortaya çıkarılması ve bunların çözümüne yönelik fikir verme, yol gösterme açısından yararlı olacağı kanısındayız.

Kaya, (2007) “Türkiye’de ve İngiltere’de Ortaöğretim Coğrafya Eğitim ve Öğretiminin Müfredat, Metot ve Araç-Gereçler Açısından Değerlendirilmesi” adlı tezinde iki ülkenin karşılaştırılması ve değerlendirilmesine dayanmaktadır. Çalışmada Türkiye ile dünya standartları üzerinde bir eğitim sunan, coğrafyanın modern öğretim metot ve teknolojileri ile birlikte İngiltere karşılaştırılmıştır. İki ülke, içerik ve yönetim

olarak birbirlerinden çok farklı eğitim sistemlerine sahip olmakla birlikte Türkiye'nin bir çok konuda eksikliklerin bulunduğu bir kez daha gün yüzüne çıkmıştır.

Ünlü, (2010) 'Coğrafya öğretiminde ders kitaplarının özellikleri' adlı çalışmasında coğrafya ders kitaplarının tarihçesini, öğretim programına uygunluğunu, dil ve anlatımını, bilimsel içeriğini, öğretme-öğrenme süreçlerini, ölçme-değerlendirme süreçlerini, tasarımını, görsel tasarımını ve fiziki yapısını açıklamıştır.

Şahin ve Sağdıç (2012) "Liselerde Coğrafya Derslerinde Etkinlik Kitabının Gerekliliği Üzerine Bir İnceleme" adlı makalede coğrafya ders kitapları ile yakından ilişkili ve bağlı bir coğrafya aktivite kitabının gerekli olduğu görülmektedir. Bu tür coğrafya etkinlik kitabı oyunlar, bulmacalar, sorular, haritalar, grafikler ve diğer ilgili unsurları içermelidir. Bu sayede öğrencilerinin coğrafya derslerini kavrama, diğer konularla bağlantılar kurma ve öğrenilen bilgileri hayata geçirme konusunda yeterliliklerinin artırılabilir.

Kaya, (2013) 'Neden coğrafya? Neden coğrafya eğitimi?' adlı araştırmasında literatür taraması yaparak coğrafyanın günümüzdeki işlevselliğini belirlemeye çalışmıştır.

Şahin, (2017) "İngiltere'de Öğretmen Standartları ve Coğrafya Eğitimi" adlı çalışmasında İngiltere'deki coğrafya öğretmeni standartları ele alınmıştır. Çalışma neticesinde İngiltere'de coğrafya öğretmeni olabilmek için Nitelikli Öğretmen Statüsü (Qualified Teacher Status- QTS) almak, ayrıca Teaching Qualification (TQ) olarak isimlendirilen "öğretmenlik belgesine" sahip olmak veya Eğitimde Lisans Üstü Sertifika (Postgraduate Certificate in Education-PGCE) belgesi almak gibi birtakım şartların arandığı görülmüştür.

Şahin, (2019) '2005 ve 2018 coğrafya dersi öğretim programlarına yönelik karşılaştırmalı bir değerlendirme' adlı makalesinde 2005'ten 2018'e kadar olan 13 yıl içerisinde Coğrafya Dersi öğretim Programında gerçekleştirilen değişiklikleri ortaya koymak suretiyle 2005 ve 2018 programlarını öğrenme alanı/ünite, kazanım, beceri ve değerler bağlamında karşılaştırmıştır.

Aktaş, (2019) "Türkiye ve İngiltere'deki eğitim-öğretim izleme ve değerlendirme sistemlerinin karşılaştırılması ve buna ilişkin öğretmen görüşleri" adlı tezinde genel olarak, Türkiye ve İngiltere'deki eğitim sisteminin amaçları, eğitim sistemlerinin

yapısı, devletin eğitim üzerindeki rolleri, okullardaki fiziki ortamlar, her ülkede yapılan ölçme ve değerlendirme çalışmaları ve buna bağlı olarak izleme ve değerlendirme sistemleri hakkında bilgiler verilmiştir.

Tomal, (2019) “9. Sınıf Coğrafya Ders Kitabının Öğretmen Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi” adlı makalesinde devlet kitabından biri olan Şahin vd.’leri tarafından hazırlanmış 9. sınıf coğrafya ders kitabını değerlendirmiştir.

Keskin, (2020) doktora tezinde, öğretim programı okuryazarlığının boyutlarını ortaya çıkarmak ve öğretmenlerin öğretim programı okuryazarlık düzeylerine yönelik algı düzeylerini belirlemek istemiştir. Araştırmada, öğretmenlerin öğretim programı okuryazarlık düzeylerine yönelik algılarında, öğretim programları ile ilgili hizmet içi eğitim faaliyetlerinin ve program geliştirme çalışmalarına katılmalarının etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca öğretim programlarına verilen önem derecesi ve programlardan yararlanma sıklığı arttıkça öğretmenlerin öğretim program okuryazarlığı algı puanlarında olumlu değişim gözlenmiştir.

BÖLÜM III: YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın; modeli, çalışma grupları, verilerin toplanması ve verilerin çözümlenmesi hakkında bilgiler verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

İngiltere’de Key Stage 4 (Anahtar Evre 4) bulunan Gcse Coğrafya dersi ve Türkiye’de okutulan 9. sınıf coğrafya dersine ait öğretim programı ve ders kitaplarının incelenmesi ve var olan durumlarının saptanması noktasında nitel veri toplama yöntemlerinden biri olan Doküman İncelemesi uygulanmıştır. “Nitel araştırma; gözlem, görüşme ve doküman analizi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanabilir” (Yıldırım ve Şimşek,2008, s.39). “Bir araştırma yapılırken incelenen olgu veya olaylarla ilgili olan bilgileri içeren yazılı belgelerin ayrıntılı olarak taranması ve bu bilgilerden yeni bir bütünlük oluşturulması, doküman/metin analizi olarak adlandırılır” (Creswell, 2002).

Araştırma, iki ülkenin lise coğrafya ders kitapları arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları tespit etmek için tasarlanmış bir araştırmadır. Coğrafya eğitimde yazılmış ders kitapları alanında literatür gözden geçirilerek bu alanda bulgular ortaya konmuştur. Bu doğrultuda her iki ülkenin coğrafya derslerine ait öğretim programları ve coğrafya ders kitapları arasındaki benzerlikler ve farklılıklar tespit edildikten sonra öğretme -öğrenme süreci incelenip, ders kitapları ve içindeki görseller olduğu gibi betimlenip, mevcut özelliklere göre karşılaştırılmaya çalışılacaktır.

3.2. Evren ve Örneklem

Bu çalışmanın evrenini Türkiye ve İngiltere’de uygulanan coğrafya öğretim programları ve ders kitapları oluşturmaktadır.

Örneklemi de Türkiye 9.sınıflara uygulanan öğretim programı ve kullanılan ders kitabı ile, İngiltere’de ise 10. ve 11. sınıflara uygulanan program ve ders kitabı oluşturmaktadır.

3.4. Verilerin Toplanması

Araştırmayla ilgili doküman inceleme sürecinde çeşitli ders kitaplarından, dergilerden, makalelerden, internet sitelerinden ve coğrafya bildirilerinden yararlanılmıştır. Araştırma verileri, 2019-2020 eğitim-öğretim yılında Türkiye ve İngiltere’de okutulan coğrafya ders kitapları ve öğretim programlarının incelenmesi sonucu elde edilmiştir. MEB’in 2019-2020 basılan ortaöğretimde kullanılmasını onayladığı lise 9. sınıf coğrafya ders kitabı ile İngiltere’de Key Stage 4 (Anahtar Evre 4) basamağında bulunan 10. ve 11. sınıf coğrafya dersi için kullanılan bu iki ders kitabı incelenmiştir.

3.5. Verilerin Çözümlemesi

Ayrıntılı bir literatür çalışması yapılmış olup konu ile ilgili çeşitli coğrafya kitapları, MEB’in 9. Sınıf coğrafya ders kitabı ve İngiltere’nin coğrafya ders kitabı incelenmiş, yabancı kaynaklar ayrıntılı bir şekilde taranmış, literatür taraması sonucunda elde edilen bilgiler değerlendirilmiştir.

İngiltere Coğrafya ders kitabı ile Türkiye coğrafya ders kitapları aşağıdaki ölçütler çerçevesinde incelenmiştir. Bunlar;

- Ders kitaplarının dış ve iç yapı özellikleri açısından her iki ülkenin ders kitapları dış görünüşleri ve içerdikleri öğeler ekseninde incelenmiş ve sunulmuştur.
- Görsel materyaller ve işlevleri açısından; ders kitaplarında yer alan görsel materyaller, belirlenen görsel materyal ekseninde belirlenmiştir. Her iki ülkenin ders kitaplarındaki görsel materyaller, incelenerek nicel olarak saptanıp tablolastırılmıştır. Kitap başına ve sayfa başına düşen görsel materyal çeşitleri de bu tablolarda gösterilmiştir. Görsel materyallerin işlevleri noktasında ise ders kitaplarından seçilen görsel materyal örnekleri incelenerek yorumlanıp sunulmuştur.
- Her iki ülkenin ders kitaplarındaki, etkinlikler ve ünite değerlendirme uygulamaları örnekleriyle beraber incelenerek yorumlanıp sunulmuştur.

Ders kitaplarının dış ve iç yapı özellikleri noktasında; her iki ülkenin ders kitapları dış kapakları ve içeriksel özellikleri yönünden incelenerek benzerlik ve farklılıkları saptanarak belirtilmiştir. Görsel materyaller ve işlevleri noktasında; İngiltere ve Türkiye ders kitaplarında yer alan görsel materyaller, saptanmış olan kategorilere göre tasnif edilerek sayısal olarak hesaplanmış ve her bir kitabın hangi görsel materyali ne kadar çoklukta içerdiği nicel hale getirilmiştir. Her kitabın sayfa başına düşen görsel materyal oranları saptanmış ve tablolar halinde sunulmuştur. Görsel materyallere verilen önem ve kullanımları hem İngiltere hem de Türkiye ders kitaplarında yer alan görsel materyallerin detaylıca incelenmesi ve seçilen görsel materyallerin örnekleri ile birlikte sunulmasıyla gözler önüne serilmiş ve çıkarımlarda bulunulmuştur. Etkinlikler ve ünite değerlendirme uygulamaları noktasında; İngiltere ve Türkiye ders kitaplarında yer alan etkinlikler ve ünite değerlendirme uygulamaları ve sorularının ne sıklıkta yer verildiği içerik analizine tabi tutulmuştur. İki ders kitabı arasındaki ünite değerlendirme uygulamalarının benzerlik ve farkları detaylıca incelenmiştir. Bu bağlamda, İngiltere'nin ders kitabından seçilen etkinlikler ve ünite değerlendirme uygulamaları Türkçe'ye çevrilmiş hem İngilizce hem de Türkçe olarak sunulularak betimlenmiştir.

BÖLÜM IV: BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde, elde edilen bulgular temel problem olan Türkiye ve İngiltere coğrafya ders kitapları ve öğretim programlarının karşılaştırılmasına ilişkin oluşturulan alt problemlerin sırası doğrultusunda dört temel başlık halinde sunulmuştur.

Araştırmanın amaçları doğrultusunda, nitel araştırma metotlarından Doküman İncelemesi yoluyla ders kitapları bütünüyle incelenmiş, benzerlik ve farklılıkları tablolar eşliğinde nicelleştirilerek ve örneklerle betimlenerek sunulmuştur. Türkiye'nin (Meb) 9. coğrafya ders kitabı ile İngiltere'nin coğrafya ders kitabı aşağıda bulunan alt problemlere cevap verilecek şekilde incelenmiş ve karşılaştırmalar yapılmıştır.

- a) Ders kitaplarının dış ve iç yapı özellikleri bakımından karşılaştırılması
- b) Ders kitaplarında yer alan görsel materyaller ve işlevlerinin karşılaştırılması
- c) Ders kitaplarında yer alan etkinlikler ve ünite değerlendirme uygulamalarının karşılaştırılması
- d) Öğretim programlarının karşılaştırılması

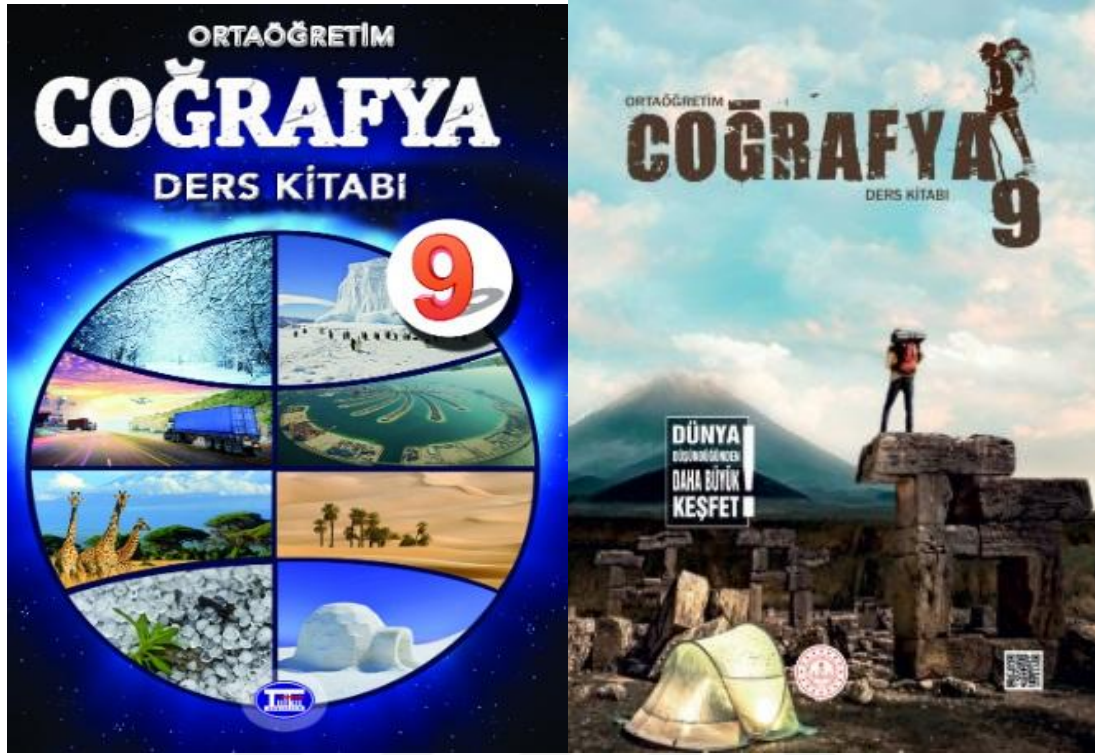
4.2. Türkiye'nin (Meb) 9. Coğrafya Ders Kitaplarının Dış ve İç Yapı Özellikleri

Türkiye'de ortaöğretim 9. sınıf coğrafya dersi için hazırlanan coğrafya ders kitabında mat 80 gram 1. hamur ful renk baskı kâğıt kullanılmıştır. 1. hamur ful renk baskıda, kâğıdın cinsinden dolayı, bazı resimlerin baskısı arka sayfadaki yazılarda hissedilmektedir. Kâğıt rengi beyaz olup zaman zaman arka plan renklendirilmiştir. Kâğıt dokusu ise dokunulduğunda pürüzsüzdür. Kitabın kapağında kullanılan kâğıt, ekonomik olması açısından tercih edilen bir kâğıt olup, üzerindeki resim ve yazıların canlılığını uzun süre koruyamamaktadır. Kitabın sayfa boyutları 19 x 27 boyutlarında basılmıştır. Kitabın ağırlığı ise 520 gramdır.

Saygın çok basılan ve Millî Eğitim Bakanlığı tarafından öğrencilere ücretsiz dağıtılan bu ders kitabının yapı malzemelerinin düşük kalitede olması sebebiyle kısa sürede yıpranmaları kaçınılmazdır. Bu nedenle suya ve darbeye maruz kaldığında

kitabın kapağı ve kitabın kendisi kolayca zarar görebilir. Ders kitabını korumak ve uzun süre kullanmak için öğrencilerin kitabı ciltlemesi kitabı yıpratmayacaktır.

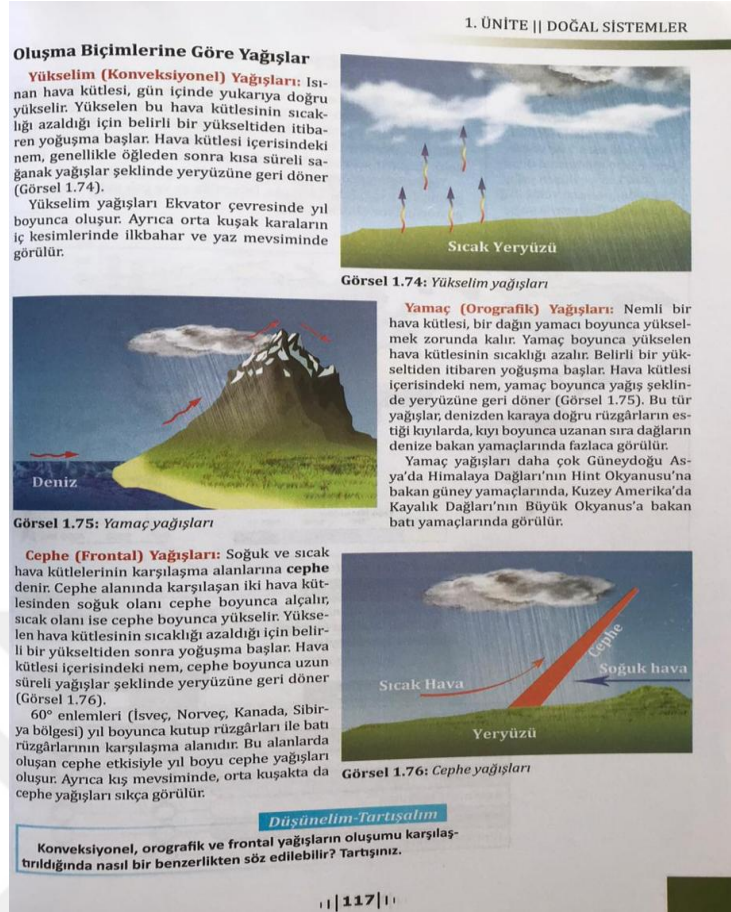
MEB tarafından yayınlanan 9. sınıf Coğrafya ders kitabının dış kapak kartonunun fonunda Dünya haritasının olduğu bir görsel, dersin adı, sınıf düzeyi ve yayınevinin logosu yer almaktadır. Kapağın iç sayfalarında, yazarların adları ve ders kitabının künyesine dair bilgiler bulunmaktadır. Sonraki sayfalar ise, bütün Coğrafya ders kitaplarında olduğu gibi İstiklal Marşı, Atatürk'ün Gençliğe Hitabesi ve bir Atatürk resmi ile devam etmektedir. İçindekiler sayfasında, üniteler ve konular her ünitenin temsili resmi ile birlikte bulundukları sayfalar belirtilmiştir. Ders kitabı tanıtım şeması ile öğrencilerin ders kitabıyla nasıl çalışacaklarına dair bilgiler verilmiş ve açıklamalar yapılmıştır. Her ünite 2 tam sayfada çeşitli görseller ve 1 sayfada ünite adının, konularının, ünite karekodunun, anahtar kavramların ve hazırlık çalışmalarının yazılı olduğu bölümle başlamaktadır. Ünitelerin konularının başlığının altında neler öğrenileceği hakkında kısa bilgiler, konu ile ilgili bilgileri kontrol etmek ve konuya ilgi çekmek amaçlı ve “Konuya Başlarken” bölümünde öğrenciye çeşitli sorular yöneltilmektedir. Konu boyuncada öğrencilere konu ile alakalı sorular yöneltilmektedir. Sonrasında konu kavramları ve tanımları yer almaktadır. Bunun yanı sıra konuyla ilgili yeni ve açıklayıcı bilgileri içeren bölümler, görseller, şemalar, diyagramlar, haritalar, şekiller, gazete haberleri, internet bilgileri, diğer kaynaklardan alınan bilgiler de mevcuttur. Konu devamında ara ara ‘Düşünelim-Tartışalım’ bölümleri ve konu ile alakalı okuma metinleri bulunmaktadır. Bazı konuların sonunda “Değerlendiriyorum” başlığı altında etkinlik ve değerlendirme uygulamaları vardır. Diğer bazı konu sonlarında ise ‘Süreç Değerlendirme’, ‘Neler Öğrendik’, ‘Ölçme ve Değerlendirme’ ve ‘Çoktan Seçmeli’ bölümler bulunmaktadır. Kitabın son sayfalarında cevap anahtarı, sözlük, kronoloji cetveli, çalışma kitabı kaynakçası (kitaplar, dergiler, gazeteler, internet siteleri, görsel kaynakça) ve dizin vardır. En son sayfalarda ise arkalı önlü olmak üzere Dünya Fiziki, Siyasi ve Dilsiz Haritası, Türkiye Fiziki Haritası, Türkiye Mülki İdari Bölümleri Haritası ve Türkiye Dilsiz Haritası bulunmaktadır. Kitabın arka kapağında, kitabın telif hakkı, katalog bilgileri, kitabın karekodu, internet sitesi ebanın bilgileri ve kitabın barkodu bulunmaktadır.

Görsel 4. 1: Türkiye (Meb) 9. Coğrafya Dersi Kitap Kapakları

Görsel 4. 2: Türkiye (Meb) 9. Coğrafya Ders Kitabı Sayfa Örnekleri (s. 22, 23)

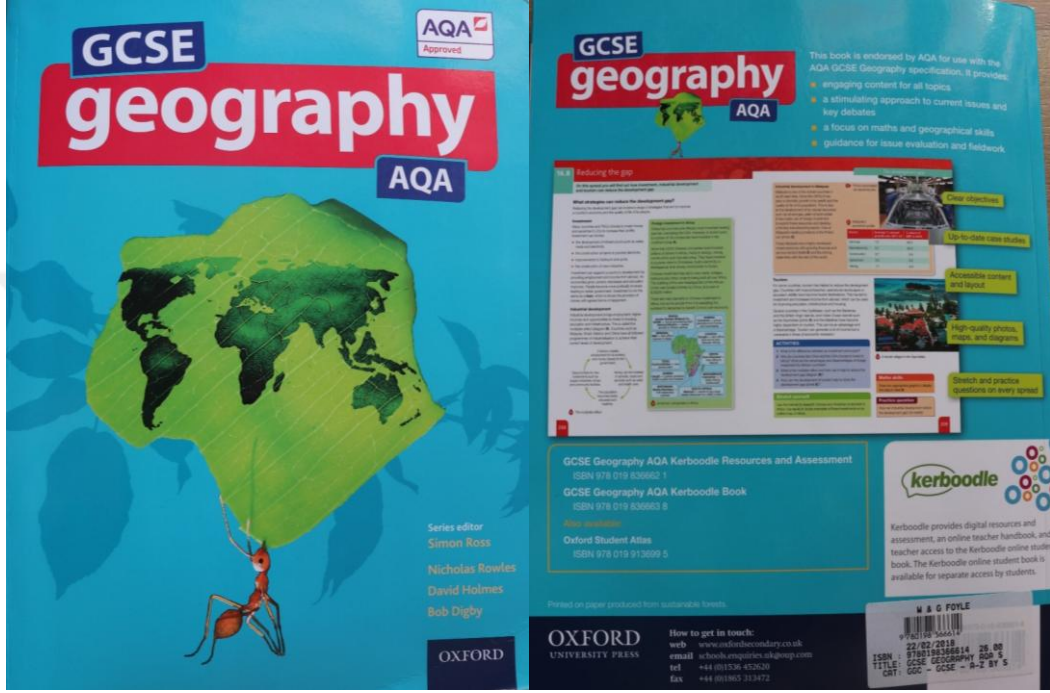

Görsel 4. 3: Türkiye (Meb) 9. Coğrafya Ders Kitabı Sayfa Örnekleri (s. 117)

4.3. İngiltere'nin Coğrafya Ders Kitabının Dış ve İç Yapı Özellikleri

İngiltere'nin coğrafya ders kitabı kalın, renkli, parlak karton kapak, 352 sayfa, 1. kalite kuşe ve geri dönüşümlü kâğıttır. Sayfa boyutları: 22cm x 28,5 cm, ağırlığı 555 gr'dır ve yırtılmalara karşı kaliteli şekilde kaplanmıştır. Kapağın fonunda yer alan bir fotoğraf ve dünya resmi ile Coğrafya ders kitabı olduğu anlaşılmaktadır (Görsel 6.1). İngiltere'nin ders kitabı olan Geography kitabının dış kapak kartonunun fonunda bir karınca sırtında yer alan dünya haritası, kitabın adı, yazarların adları, yayınevinin adı ile logosu yer almaktadır. Kitap, öğrencilere kitapta yer alan resim ve fotoğrafların kaynakçası şeklinde bir bölüm ile devam etmektedir. Bu sayfada ISBN numarası, basım yeri, yılı, kitabın hazırlanmasında katkısı olanlar yer almaktadır. İçerik kısmında, ünite isimleri, konu başlıkları ve sayfa numaraları vardır. Kitabın arka kapağında, tanıtım şeması, kitabın telif hakkı, katalog bilgileri, yayınevinin adı, iletişim bilgileri ve fiyatı bulunmaktadır. Her ünitenin ilk sayfasında ise, üniteyi

simgeleyen bir görsel, ünitenin adı, konuların sayfa numaraları, konu ile ilgili kısa soru ve bilgiler sonrasında ise kazanılacak beceriler ve kısa bir konuya giriş özeti bulunmaktadır. Bir sonraki sayfada, konu başlangıcında tanımlar, resimler ve diyagramlar yer almaktadır.

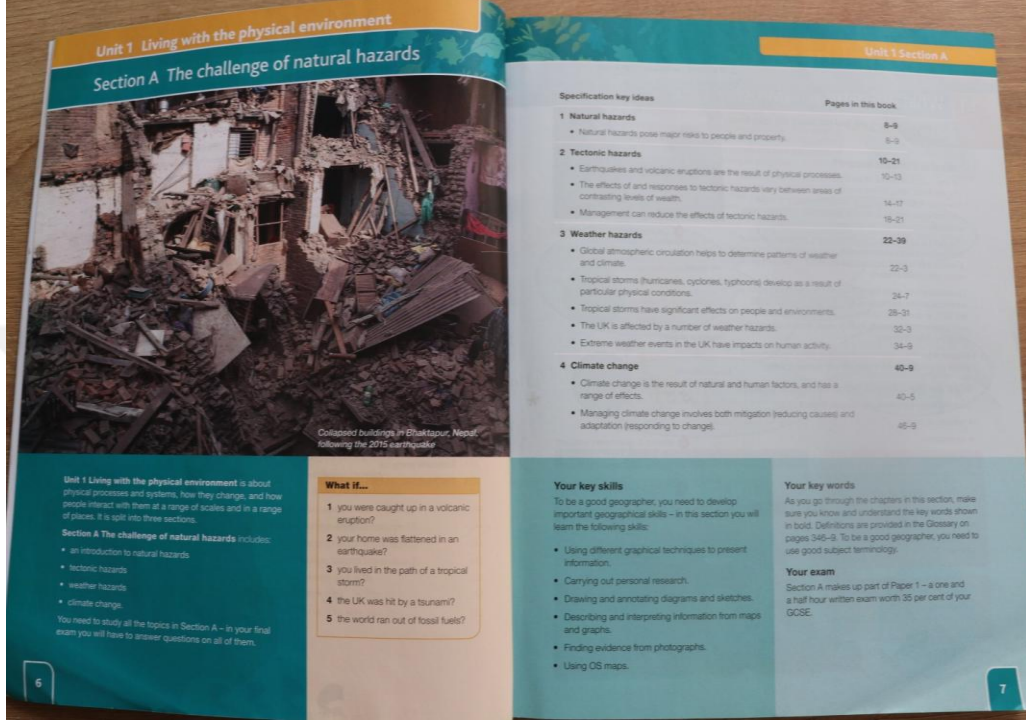

Görsel 4. 4: İngiltere Coğrafya Ders Kitabı Kapakları

Ünitenin her bir konusunun sonunda “Activities” (Etkinlikler) başlığı altında etkinlik, ‘Maths skills’ (Sayısal beceriler) bölümü ve ‘Practice Question’ (Alıştırma soruları) gibi değerlendirme uygulamaları vardır. Kitapta öğrencilerin algılarını kolaylaştırmak için görsellerin ve yazılı kanıtlar belli harflerle ve renklerle gösterilmektedir. Kitap içerisinde bunlar; ‘Photo’ (fotoğraf), ‘Diagram’ (diyagram), ‘Map’ (harita), ‘Figure’ (şekil), ‘Image’ (resim) ve ‘Extract’ (alıntı, çıktı) ile belirtilmiştir. Her ünite konusu bir ‘Practice Question’ (Alıştırma sorusu) ile son bulmaktadır. Kitabın son sayfalarında “Glossary” (sözlük) ve “Index” (dizin) vardır. En son sayfada ise “Symbols” (semboller) bulunmaktadır.

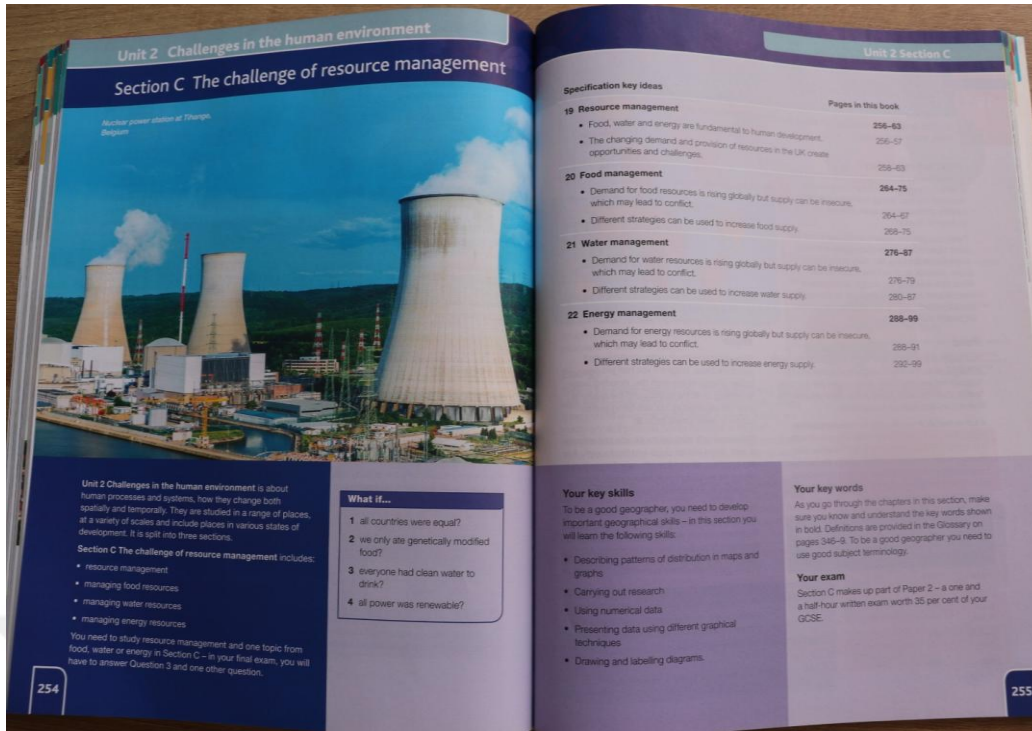
Kapağın arka sayfasında öğrencilere kitapla ilgili açıklamaların yapıldığı bir sayfa ile devam etmektedir. Bu sayfada, kitapta öğrencilerin algılarını kolaylaştırmak için görsellerin ve yazılı kanıtların belli harflerle gösterildiği açıklanmaktadır. Her ünitenin

giriş sayfasında 2 tam sayfa konuyu açıklayıcı görsel ve sayfanın kenarında üniteye giriş açıklamasının yer aldığı bir bölüm vardır. Ünite boyunca görseller, yanlarında sayı ya da harf ile belirtilmiştir.

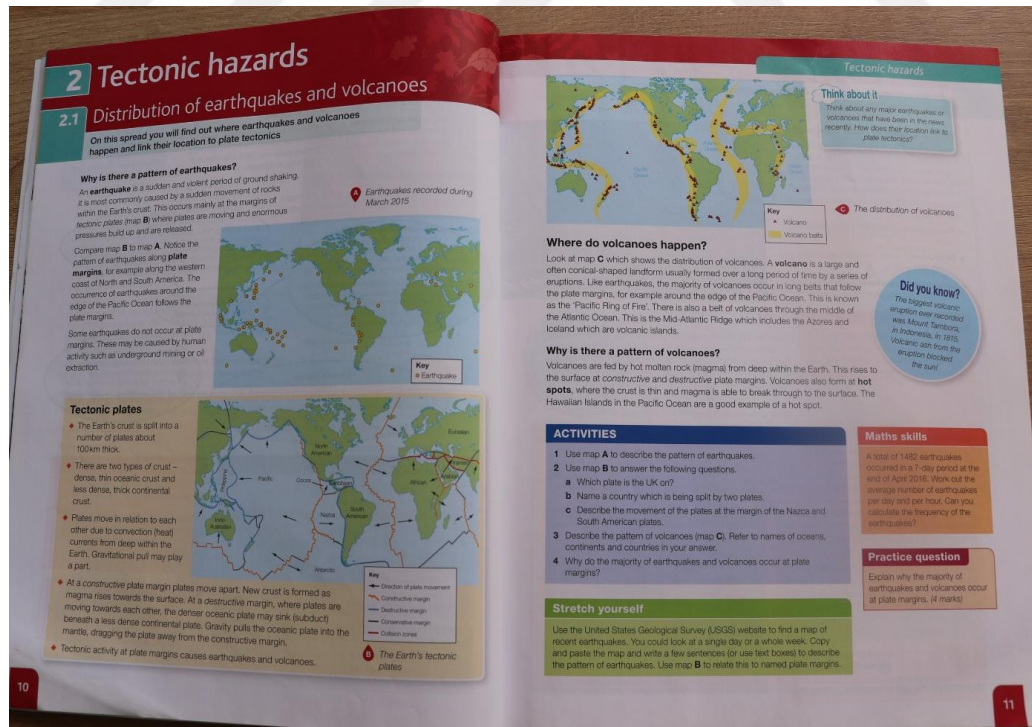

Görsel 4. 5: İngiltere Coğrafya Ders Kitabı Sayfa Örneği (s.6, 7)

Her ünite 1 tam sayfa, üniteyi destekleyen görsel ve ünite adının yazılı olduğu bölümle ve konuların sayfa numaraları ile başlamaktadır. Ayrıca bu görsellerin adları ve nerede çekildiği belirtilmiştir. Sonraki sayfalarda da fotoğraf ve resimlerin yanında görseli anlatan metin ya da yazı kaynağına yer verilmiştir. Altındaki fotoğraf, Gcse Coğrafya kitabına aittir. Görüldüğü üzere renkler oldukça canlıdır. Kitabın genelinde kullanılan fotoğraflar, resimler, haritalar ve diyagramlar oldukça yüksek kalitedir. Kitabın tamamında her ünite ve her konu farklı renkle başlamaktadır. Bu sebeple bu tasarım öğrencilerin algı ve dikkatlerini fazlasıyla çekmektedir.

Görsel 4. 6: İngiltere Coğrafya Ders Kitabı Sayfa Örnekleri (s. 254, 255)

Görsel 4. 7: İngiltere Coğrafya Ders Kitabı Sayfa Örnekleri (s.10, 11)

4.4. Türkiye'nin (Meb) Coğrafya Ders Kitabı ile İngiltere'nin Coğrafya Ders Kitabının Dış ve İç Yapı Özelliklerinin Karşılaştırılması

İngiltere'nin ve Türkiye'nin coğrafya ders kitabının yapı malzemeleri tespit edildiğinde anlaşıyor ki; ders kitaplarında kullanılan yapı malzemeleri aynı değildir. İngiltere'deki coğrafya ders kitabı matbaa işçiliği bakımından kusursuzdur. Öğrencilerin satın almasında ve beraberinde taşımada zorunluluk yoktur. Kitapta kaliteli malzemeler kullanılmış olması, kitabın satış fiyatını artırmıştır. Kitapta kullanılan yapı malzemeleri, suya ve darbeye karşı dayanıklıdır. Oxford yayınevi baskısını yaptığı bu ders kitabının satış fiyatı 27 (Sterlin) dir (2018).

İngiltere'nin ve Türkiye'nin ders kitapları dış yapı özelliklerine göre incelendiğinde, İngiltere'nin ders kitaplarının kapak kartonlarının kalın ve kaliteli olduğu, üzerlerinde bulunan resim ve yazıların parlaklığı ve canlılığı dikkat çekmektedir. Türkiye ders kitaplarının kapak kartonu da kaliteli olmasına rağmen daha incedir ve renkler yeterince canlı ve ilgi çekici değildir. İngiltere ders kitabı parlak kuşe kâğıda basılmış ve arka sayfanın yansımaları engelleyecek şekilde kaliteli gözükmektedir. İki ülkenin kitaplarının karşılaştırılması sonucunda Türkiye ders kitaplarında kâğıt kalitesinin düşük olduğu ve baskının arka yüze yansıdığı dikkat çekmektedir. İngiltere ders kitapları kaliteli ve dayanıklı kapakları, kuşe kâğıda basılmış sayfaları ile çok kaliteli gözükmekteyken, Türk ders kitaplarının malzeme olarak kalitesiz gözükmektedir. Bu durumun öğrencilerin kitaba karşı tutumlarını etkileyebileceğini söyleyebiliriz. İngiltere'de KS4 (Key Stage 4) de yer alan 10 ve 11. sınıflar blok sınıflardır ve bu seviyede okutulan derslere ait ders kitapları, 10/11. sınıf olarak bir kitap şeklindedir. Türk ders kitaplarında ise her sınıf için ayrı kitap mevcuttur ve dersin adını, hangi basamakta okutulduğunu belirten isimler altındadır; Ortaöğretim Coğrafya Ders Kitabı 9 (Meb) gibidir.

4.5. Türkiye'nin ve İngiltere'nin Ders Kitaplarında Yer Alan Görsel Materyal ve İşlevleri Bakımından Karşılaştırılması

Ders kitaplarının en önemli yapı taşlarından olan görsel materyallerin, Türkiye'de ortaöğretim 9. sınıfta okutulan Coğrafya ders kitabı ile İngiltere'deki 10 ve 11. sınıflarda okutulan Coğrafya ders kitabındaki mevcut durumları nicel ve nitel olarak saptanmıştır. Elde edilen veriler ışığında ortaya çıkan tablolar aşağıda sunulmaktadır.

Her iki ülkenin ders kitaplarında yer alan görsel materyaller; fotoğraf, resim, harita, çizelge- şema- şekil- tabela, grafik- istatistik, kroki- plan, karikatür olmak üzere tasnif edilmiş ve ders kitaplarındaki mevcut durumları saptanmıştır. Tablo 4.1’de İngiltere’deki Coğrafya ders kitabının içerdikleri görsel materyal çeşitleri ve oranlarına dair incelemenin sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 4. 1: İngiltere’nin Coğrafya Ders Kitabında Yer Alan Görsel Kanıtların Çeşit ve Oranları

Ders kitabı	İngiltere Gcse Coğrafya Ders Kitabı
Görsel Kanıt Çeşitleri	
Fotoğraf	311
Resim	9
Harita	125
Çizelge, şema, şekil, tabela	49
Diyafram	91
Grafik, İstatistik	51
Kroki, plan	-
Karikatür	2
Toplam Görsel Kanıt Sayısı	638
Kitabı Sayfa Sayısı	352
Ortalama Görsel Kanıt Sayısı /Ortalama Sayfa Sayısı	1,81

Ders kitaplarındaki görselliğin önemini Kaptan, 2004 tarafından aşağıdaki gibi açıklamıştır.

“Ders kitaplarında kullanılan resimlemelerde metin-resim ilişkisine önem verilmesi gerekmektedir çünkü kitap resimlemeleri, haritalar, grafikler, tablolar ve diyagramlar, öğrenmeyi kolaylaştırıcı görsel elemanlardır. Bu elemanlar anlatan değil, gösterendir. Sözel olanın, görsel yolla anlatımıdır. Bu nedenle görsellik, bilginin kalıcı olması ve çocuğa estetik bilincin yerleştirilmesi açısından önemlidir. Görsel ve estetik eğitim kavramları, ders kitaplarına uygulandığında; kitaplar, bilginin estetik ve sanatsal değerlerle birleştiği iletişim araçları olacaktır” (Kaptan, 2004).

Aşağıdaki tabloda Türkiye'nin coğrafya 9. Sınıf ders kitabında yer alan görsel materyal çeşitleri ve sayfa başına düşen görsel materyal sayıları saptanmıştır. Tablo 4.2' de Türkiye'nin ders kitaplarının içerdikleri görsel materyal çeşitleri ve oranlarına dair incelemenin sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 4. 2: Türkiye'nin Coğrafya Ders Kitabında Yer Alan Görsel Kanıtların Çeşit ve Oranları

Ders kitabı	Türkiye (Meb) Coğrafya Ders Kitabı
Görsel Kanıt Çeşitleri	
Fotoğraf	143
Resim	3
Harita	118
Çizelge, şema, şekil, tabela	17
Diyagram	62
Grafik, İstatistik	29
Kroki, plan	1
Karikatür	-
Toplam Görsel Kanıt Sayısı	373
Kitabı Sayfa Sayısı	222
Ortalama Görsel Kanıt Sayısı / Ortalama Sayfa Sayısı 1,68	

Türkiye'nin ders kitabında İngiltere'nin ders kitabında olduğu gibi en ağırlıklı olarak yer alan görsel materyal fotoğraftır, bunun yanında diğer görsel materyallere daha düşük oranlarda yer verilmiştir. Kitapda yer alan fotoğraflar, belli olay ve durumlara dair somut deliller sunarak, öğrencilerin gerçeği en basit şekliyle görmelerini sağlar ve bilginin kalıcılığına da katkıda bulunurlar. Tabloya göre, Türkiye'nin ders kitabında sayfa başına düşen ortalama görsel kanıt sayısı 1,68'dir.

Tablo 4. 3: İngiltere'nin Gcse Coğrafya Ders Kitabı ve Türkiye (Meb) Coğrafya Ders Kitabında Yer Alan Görsel Kanıt Çeşitleri ve Kitap Başına Düşen Görsel Kanıt Sayıları

Ders Kitapları	İngiltere Gcse Coğrafya	Türkiye Meb Coğrafya
	ders kitaplarında görsel	ders kitaplarında görsel
	öge toplamı/ sayfa sayısı.	öge toplamı/ sayfa sayısı
Görsel Kanıt Çeşitleri		
Fotoğraf	311	143
Resim	9	3
Harita	125	118
Çizelge, şema, şekil, tabela	49	17
Diyagram	91	62
Grafik, İstatistik	51	29
Kroki, plan	-	1
Karikatür	2	-
Toplam Görsel Kanıt Sayısı	638	373
Kitabı Sayfa Sayısı	352	222
Ortalama Görsel Kanıt Sayısı /Ortalama Sayfa Sayısı	1,81	1,68

Her iki ülkede okutulan ders kitaplarından elde edilen veriler ışığında oluşturulan yukarıdaki tabloya göre, İngiltere'nin coğrafya ders kitabında var olan görsel materyal toplamı 352'dir. Türkiye'nin ders kitabında var olan görsel materyal toplamı ise 222'dir. Bu tablodan anlaşılabacağı üzere İngiltere'nin ders kitabında yer alan görsel materyal toplamı Türkiye coğrafya ders kitabında yer alan görsel materyallerden daha fazladır. Ayrıca İngiltere'nin kitabında sayfa başına düşen ortalama görsel kanıtların sayısının da 1,81oranıyla, Türkiye'nin kitabında sayfa başına düşen 1,68 olan ortalama görsel materyal sayısından fazla olduğu anlaşılmaktadır. Kroki-plan İngiltere ders kitabında yer almaz iken Türkiye coğrafya ders kitabında yer almaktadır. Diğer taraftan İngiltere ders kitabında karikatür yer alırken, Türkiye ders kitabında yer almamaktadır.

4.6. Görsel Materyallerin Ders Kitaplarında Kullanımları

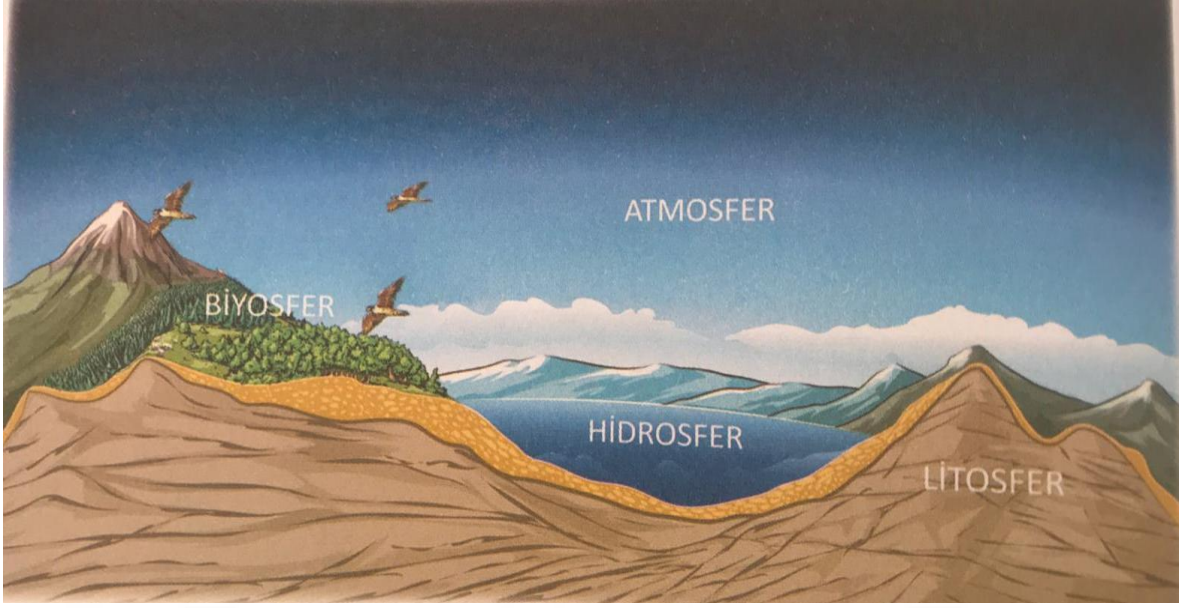
Goethe, “Resim, göz için gerçek olandan daha hakikidir. O, insanın görmek istediği, görmesi gereken şeyi sergiler, genel olarak gördüğünü değil.” (Aytaç, 2002, s.488) belirterek görsellerin algılama ve yorumlamadaki önemli konumuna vurgu yapmıştır. Ders kitaplarının, yazılı kaynakların yanı sıra algıyı kolaylaştıran, derse dair ipuçlarını barındıran, öğrencilerin kendi deneyimlerinden çıkarımla yorumlayabileceği görsellerle zenginleştirilmesi gittikçe daha da önem kazanmaktadır (Genç, 2004, s.106). Önceleri ders kitaplarında sadece sayfaları renklendirerek, metinlerin öğrencilerin dikkatini çekmesini sağlamayı amaçlayan görsel materyaller, yeni programla birlikte anlam ve işlevlerinde daha farklı bir boyut kazanmış ve dekoratif öğeler olmanın dışına çıkmışlardır. Ders kitaplarını renklendiren görsel öğeler, birer görsel materyal olmaları ve öğrencilerin ilgilerini ve dikkatlerini çekmeleri yönüyle, öğrenim sürecinde en az yazılı metinler kadar önemlidir (Kabapınar, 2009b, s.382).

Ders kitaplarının görsel tasarımında en önemli unsur olan resimlemeler ve fotoğraflar, öğrencilerin öğrenme düzeylerini fazlasıyla olumlu yönde etkilemektedir. Bu bağlamda resimlemede; hedef kitlenin yaş grubuna uygun olması, kompozisyonu, seçilen renklerin uyumu, metinle olan ilişkisi gibi noktalara dikkat edilmesi gerekmektedir (Kaptan ve Kaptan, 2008, s.161). EUROCLIO’nun “İyi bir ders kitabı nasıl olmalıdır” sorusu ekseninde belirlemiş olduğu ilkelerde de belirtildiği gibi ders kitaplarındaki görsel materyaller, sadece dekoratif süsleme amacıyla değil, işlevsel kaynak olarak yer almalıdırlar (Toplumsal Tarih, 2002, s.60).

Bu bağlamda, araştırmanın örneklemini oluşturan Türkiye ve İngiltere ders kitaplarında yer alan görsel kanıtlar incelenmiş ve kullanım amaçlarına göre çıkarımlarda bulunulmuştur. Ders kitaplarından derlenen görsel kanıtlar aşağıda sunulmaktadır.

4.7. Türkiye (Meb) 9. Sınıf Coğrafya Ders Kitabındaki Görsel Materyal Örnekleri ve İncelemeleri

Aşağıda bulunan görsel (Meb) 9.sınıf coğrafya ders kitabında yer alan bir diyagramdır.

Görsel 4. 8: Türkiye (Meb) 9. Coğrafya Dersi Ders Kitabı (s. 16)

Yukarıdaki görselde doğayı oluşturan dört temel ortamın bulunduğu bir diyagram bulunmaktadır. Bu görsel birinci ünite de ‘Doğa ve İnsan Etkileşimi’ konusu içerisinde yer almaktadır. Görselin altında görselin içeriğini anlatan çeşitli tanım ve açıklamalar vardır. Ayrıca ders kitabında görsele bağılı etkinlik de yer almaktadır. Öğrencilerden ders içi çalışma etkinliği altında verilen doğal unsurların hangi temel ortamla ilişkili olduğunu tablodaki ilgili alana işaretlemeleri istenmiştir. Doğayı oluşturan dört temel ortamın gösterildiği bu fotoğrafın renkleri oldukça renksizdir. Aşağıdaki görselde 9.sınıf meb coğrafya kitabından bir fotoğraf yer almaktadır.

Görsel 4. 9: Türkiye (Meb) 9. Coğrafya Dersi Ders Kitabı (s. 28)

Yukarıdaki görsel ‘Coğrafya Biliminin Geçmişten Günümüze Gelişimi’ başlığı altında bulunmaktadır. Tarihsel olarak İlk Çağ-Orta Çağ- Yeni Çağ ve Yakın Çağ olarak dört dönemde anlatılmaktadır. Yeni Çağ döneminde yer alan bu görsel Kristof Kolomb’un Amerika’yı keşfini anlatmaktadır. Yeni Çağ’da Çin ve Hindistan gibi Uzak Doğu ülkelerinin zenginliklerine ulaşma ve bu zenginleri ele geçirme arzusuyla uzun mesafeli deniz seyahatleri yapılmıştı. Bu seyahatler o zamana kadar bilinmeyen yeni yolların bulunmasına, ulaşılamamış kara parçalarının ulaşılmasına ve birçok coğrafi keşfin yapılmasına neden olmuştur diye metinde açıklamalar mevcuttur. Konu, metinde oldukça açık, net ve anlaşılır şekilde anlatılmıştır.

Görsel 4. 10: Türkiye (Meb) 9. Coğrafya Dersi Ders Kitabı (s. 69)

Yukarıdaki görsel 1.ünitenin 4.bölümünde bulunan 'Harita Okuryazarlığı' bölümünde yer almaktadır. Bu bölümde; haritayı oluşturan unsurlardan yararlanarak haritanın kullanımını, haritalara bilgi aktarma yöntem ve tekniklerini, yer şekillerinin gösteriminde haritalarda kullanılan yöntem ve teknikleri öğretilmektedir. Görseldeki harita, öğrencilerin harita üzerinde çalışma becerilerini geliştirme açısından önemlidir. Bazı tanım ve açıklamalardan sonra yukarıdaki görseldeki 'Türkiye'nin Akarsu Havzaları Haritası' verilip altındaki sorulara öğrencilerden cevap verilmesi istenmektedir. Görseldeki haritanın renkleri cansız olduğu için çok fazla dikkat çekmemektedir.

Görsel 4. 11: Türkiye (Meb) 9.Coğrafya Dersi Ders Kitabı (s.18)

Yukarıdaki şemada doğanın insana etkilerini göstermektedir. İnsan, coğrafi ortamda yaşamsal etkinliklerini gerçekleştirirken yaşadığı yerin doğal ortam özellikleri ile etkileşim hâlinindedir. Şema içinde olan fotoğraflar metinleri desteklemektedir. Şemanın altında yer alan soruda öğrencilere Coğrafi ortamın sürdürülebilir (doğal ortam ile uyumlu) bir şekilde kullanılmasının doğanın geleceği açısından önemi nedir? Görüşlerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız sorusu sorularak sınıf içi etkileşimi desteleyen nitelikte olduğunu görmekteyiz.

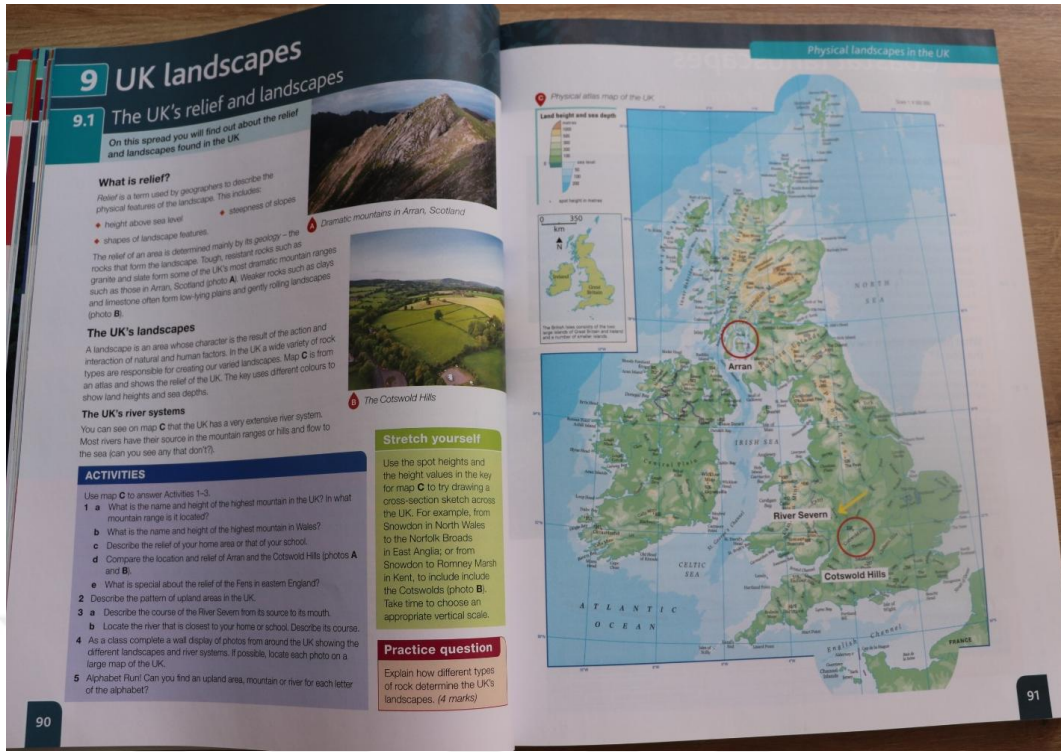

Görsel 4. 12: Türkiye (Meb) 9. Coğrafya Dersi Ders Kitabı (s.194)

Yukarıdaki fotoğraflar 4. Ünite olan ‘Çevre ve Toplum’ ünitesinin ‘Doğal Çevre ve İnsan’ konu alanında yer almaktadır. Bu bölümde; öğrenciler, insanların doğal çevreden yararlanma biçimlerini, doğal ortamda insan etkisiyle meydana gelen değişimleri ve bu değişimlerin sonuçlarını öğrenmektedir. Günümüzde insanlar, doğal ortamdan farklı amaçlar doğrultusunda değişik biçimlerde yararlanmaktadır. ‘Doğal Çevreyi Kullanma Biçimleri’ başlığı altında yer alan bu fotoğrafta öğrencilerden istenen ders içi çalışma olarak sınıf içinde tartışarak görsel altında verilen sorulara cevap vermeleri istenmektedir.

4.8. İngiltere’nin Coğrafya Ders Kitabındaki Görsel Materyal Örnekleri ve İncelemeleri

Araştırmanın bu bölümünde, İngiltere coğrafya ders kitabından seçilen görsel materyaller yer almaktadır. Aşağıdaki görselde, Geography (Coğrafya) ders kitabında bulunan görsel materyallerden olan harita yer almaktadır. Yanındaki sayfada ise Birleşik Krallığın yer şekillerinin olduğu fotoğraflar yer almaktadır.

Görsel 4. 13: İngiltere Coğrafya Ders Kitabı (s.90, 91)

Birleşik Krallığın fiziki haritasının yer aldığı haritanın renkleri oldukça parlak, renkli açıklayıcı ve anlaşılırdır. İlk sayfada rölyef nedir konusunu açıklanmaktadır. Devamında Birleşik Krallığın yer şekilleri anlatılmakta ve fotoğraflarla göstermektedir. Son olarak ise Birleşik krallığın nehir sisteminden bahsedilmektedir. Görsellerle bağlantılı olarak, konunun altında yer alan Activities (Etkinlikler), Stretch yourself (Kendini zorla), Practice question (Alıştırma soruları) etkinlikleri yer almaktadır.

Activities (Etkinlikler) bölümündeki soruları verilen harita üzerinden cevaplamaları istenmiştir. Stretch yourself (Kendini zorla) bölümünde sayfada yer alan görselleri harita üzerinde bulmaları istenmiştir. Son bölümde ise Practice question (Alıştırma soruları) bölümünde ise bir açıklanma sorusu sorulmuştur. Aşağıdaki görselde, Geography (Coğrafya) kitabından bir resim yer almaktadır. Küçük buz devri sırasında Thames nehri üzerinde bir don fuarının olduğu fotoğraf yer almaktadır.

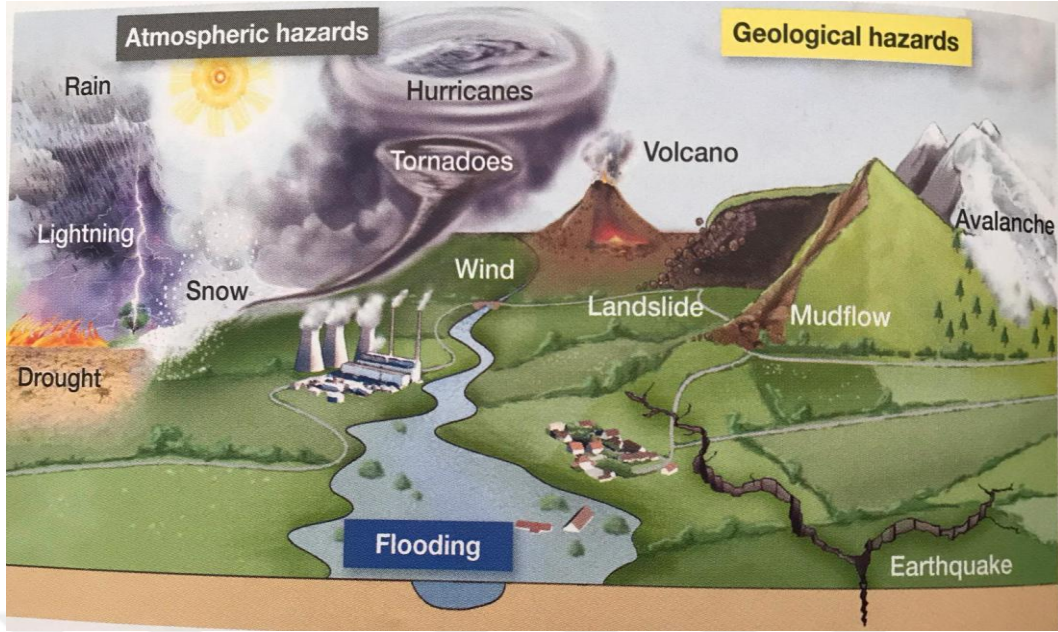

C A 'Frost Fair' on the River Thames during the 'Little Ice Age'

*Küçük buz devri zamanında Thames nehri üzerinde bir don fuarı

Görsel 4. 14: İngiltere Coğrafya Ders Kitabı (s. 43)

Resmin bulunduğu konunun adı iklim değişikliğine neden olan doğal sebepler nelerdir? 1645 ile 1715 yılları arasında çok fazla güneş lekeleri gözlemlenmiştir. Bu durum Avrupa'nın şiddetli kışlarla birlikte çok daha soğuk bir iklimin yaşandığı "küçük buzul çağı" olarak adlandırılan en soğuk döneme denk gelen yılların gösterildiği bir resimdir. Bu temsili resim, metinle ilişkili bir görsel materyaldir ve öğrencilere bilgi vermek amacını taşımaktadır. Bu yönüyle, konudan edinilen bilgiler ışığında öğrencilerin tasvir yapabilme yetilerini güçlendirecek bir göstergedir. Fotoğraflar ve resimler, öğrencilerin olayları ve olguları zihinlerinde canlandırmalarına olanak sağlar ve bilgileri kalıcılaştırır. Aşağıdaki görselde Geography (Coğrafya) ders kitabında görsel materyaller kategorisinde bir resim yer almaktadır. Resim, etkinlikle bağlantılıdır ve etkinlik aracılığıyla öğrencilerden beklenen, resmi incelemeleri ve nehir taşkınlarından, toprak kaymalarından ve çamur akışlarından daha fazla insan etkilenecek mi sorusunu sormaktadır.

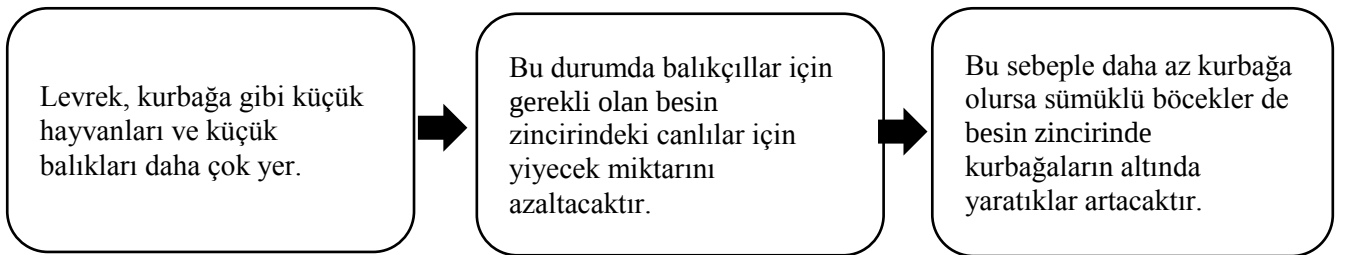
Görsel 4. 15: İngiltere Coğrafya Ders Kitabı (s. 8, 9)

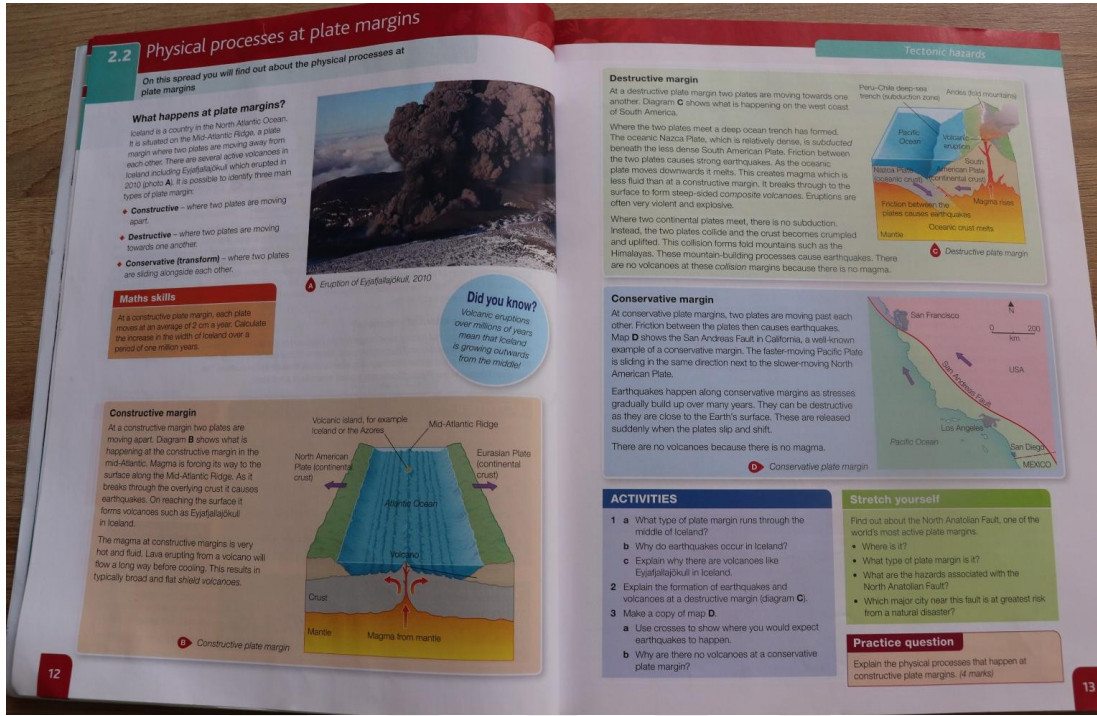
Yukarıdaki görselde yer alan resimde, doğal afetlerin nasıl üç ana gruba ayrılabilildiğini göstermektedir. Bu üç grupta yer alan afetler; Geological hazards (jeolojik afetler), Atmospheric hazards (atmosferik-meteorolojik afetler) ve Flooding (su baskınları-sel) dir. Doğal afetlerin gösterildiği bu resimde oldukça canlı renkler kullanılmıştır. Her bir doğal afet olaylarını tek tek anlamak mümkündür. Bu afetler şunlardır; volkan- yanardağ patlamaları, heyelan, deprem, çamur akışı, rüzgâr, fırtına, hortum, yağmur, şimşek, kar, çığ ve kuraklıktır. Aşağıdaki görselde Geography (Coğrafya) ders kitabında görsel materyal kategorisinde bir resim yer almaktadır. Görselde insan değişikliklerinin küçük ölçekli ekosistemler üzerindeki etkisini göstermektedir.

Görsel 4. 16: İngiltere Coğrafya Ders Kitabı (s, 54)

“Değişimin ekosistem üzerindeki etkileri nelerdir?” konusunun altında yer alan, bu görselde insan faaliyetlerinden kaynaklanan değişiklikleri göstermektedir. Konuda anlatılmak istenen insan faaliyetinin ekosistemler üzerinde birçok etkisinin olduğudur. Bir bileşenin bile değiştirildiğinde, ekosistemin üzerinde ciddi zincirleme etkileri olduğundan bahsetmektedir. Öğrencilere sorular sorulmaktadır. Bu sorularda görselde bulunan göletin sahibi gölete bir miktar levrek eklerse ekosisteme ne gibi bir etkisi olur sorusunu sorarak akıl yürütmeleri istenmiştir. Aşağıda yer alan tabloda levrekler gölde olursa ne gibi etkilerinin olacağını göstermektedir.

Görsel 4. 17: İngiltere Coğrafya Ders Kitabı (s. 12)

Yukarıdaki görselde ‘Levha kenarlarındaki fiziksel süreçler’ başlıklı bu konuda anlatılan plaka (levha) kenarlarında neler olur nasıl süreçler sonucunda volkanik patlamalar yaşanır konusu anlatılmaktadır. Sayfada yer alan metinde anlatılan; İzlanda’nın Kuzey Atlantik okyanusunda bulunan bir ülke olduğu ve iki hareketli levha üzerinde yer aldığını anlatmaktadır. İlk görselde yer alan 2010 yılında İzlanda’da patlayan Eyjafjallajökull dağının patlama anı gösterilmektedir. Konu devamında üç tip levha hareketi olduğunu anlatmaktadır. Bunlar;

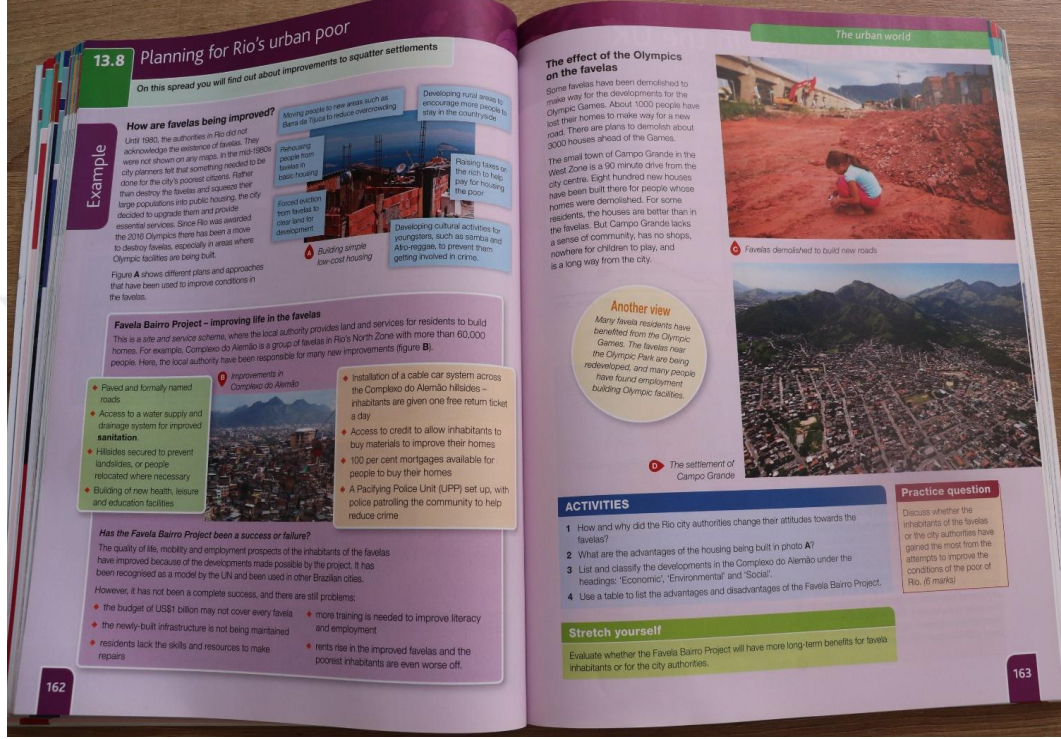
Constructive (ıraksak-uzaklaşan): iki plaka birbirinden ayrıldığı yer.

Destructive (yakınsak): iki plakanın birbirine doğru hareket ettiği yer.

Conservative (transform): iki plakanın yan yana kaydığı yer.

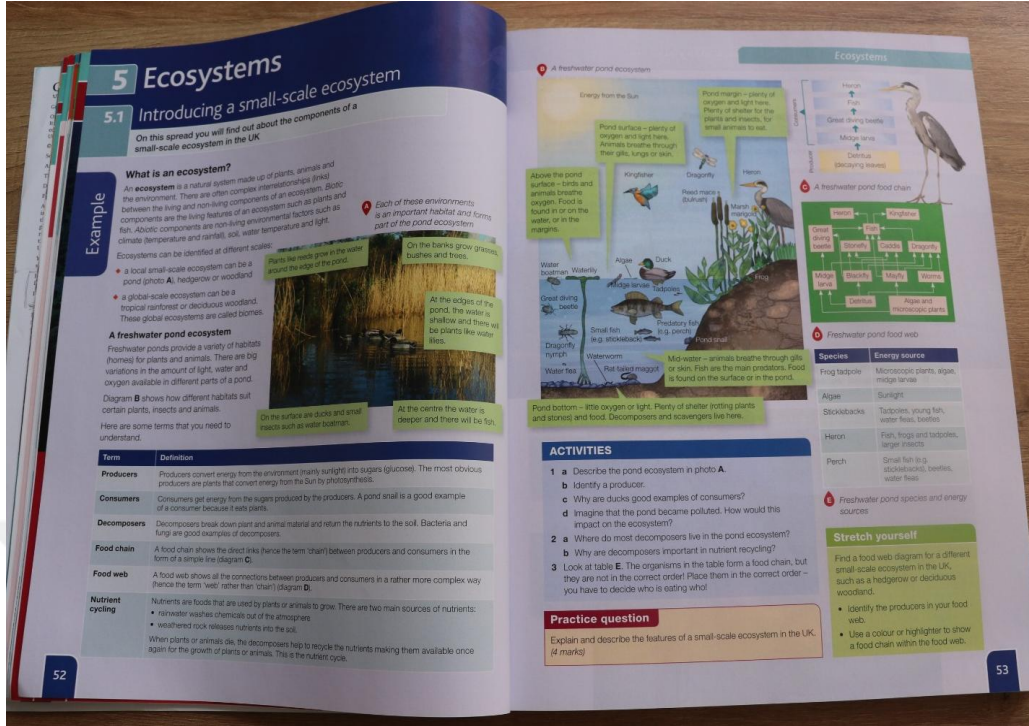
Sonrasında öğrencilere sayısal bir soru sorulmaktadır. Bu soruda; yapıcı plaka kenarlarında, her plaka yılda ortalama 2 cm hareket eder. Bir milyon yıllık bir süre boyunca İzlanda’daki genişlik artışını hesaplayın sorusu sorulmaktadır. Daha sonra sayfada yer alan son görselde yaklaşan levha hareketleri diyagram ile anlaşılır bir

şekilde gösterilmektedir ve metinde tanımı açıklanmaktadır. Görüldüğü üzere görseldeki renkler oldukça canlıdır yazı büyüklükleri ideal okunacak şekilde yazılmıştır. Yan sayfada ise konu devamında uzaklaşan ve yanyana kayan levha hareketlerinin tanımları açıklanmakta, diyagram ve harita ile gösterilmektedir. Konu bitiminde öğrencilere aktivite soruları sorularak pekiştirme sağlanmaktadır.

Görsel 4. 18: İngiltere Coğrafya Ders Kitabı (s.162,163)

Yukarıdaki görselden bulunan konu başlığının adı ‘Rio şehrinin kötü kentleşmesi’dir. Bu konuda gecekondü yerleşimlerine yönelik iyileştirmeler hakkında bilgiler edinilecektir. Öncelikle öğrencilere ön hazırlık olması açısından kenar mahallelerin nasıl gelişebileceği hakkında sorular sorulmaktadır. Rio şehrine ait çeşitli görseller ve yanlarında çeşitli açıklamalar bulunmaktadır. Sayfada öğrencilere bilgi verici metin örnekleri görmekteyiz. İki sayfa boyunca konu iyice görsellerle desteklenip sonrasında aktivite sorularıyla konu son bulmaktadır. Görseller oldukça net ve canlıdır.

Görsel 4. 19: İngiltere Coğrafya Ders Kitabı (s. 52, 53)

Son olarak yukarıdaki görsel ise ekosistem konusu anlatılmaktadır. Ekosistem konusunun anlatıldığı sayfada yer alan diyagramdaki bilgilerle, öğrencilerin etraflarında olup bitenlerle bağ kurarak konuyu anlaması amaçlanmıştır. Başlık olarak ekosistem nedir sorusu sorulup ekosistem kavramı daha detaylı şekilde açıklanarak, örneklendirme yoluna gidilmiştir. İlk sayfanın son bölümünde yer alan tabloda tanım ve açıklamalar verilerek konunun iyice anlaşılması sağlanmıştır. Yan sayfada bulunan B diyagramındaki farklı yaşam alanlarında yaşayan bitki, böcek ve hayvanların bir arada nasıl yaşadığına dikkat çekmektedir. Her konu sonunda olduğu gibi burada da etkinlikler ve alıştırmalar soruları bulunmaktadır.

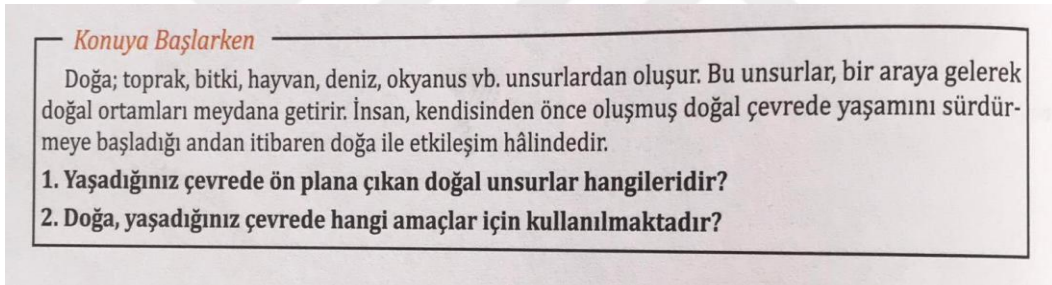
4.9. Türkiye'nin (Meb) Coğrafya Ders Kitabı ve İngiltere'nin Coğrafya Ders Kitabındaki Etkinlikler ve Ünite Değerlendirme Uygulamalarının Karşılaştırılması

İki ülkenin genel itibari ile Etkinlikler ve Ünite Değerlendirme Uygulamaları; bilgi temelli, görseller ile ilgili, tartışma temelli, araştırma temelli,

drama/canlandırma/oyunla öğrenim, kanıt temelli, gezi-gözlem, bilmece- bulmaca, sözel ve yazılı beceriler: kendini sözlü ve yazılı ifade etmeye yöneliktir.

4.9.1. Türkiye'nin 9.sınıf Coğrafya Ders Kitabı

Türkiye'nin 9. sınıf coğrafya ders kitapları etkinlikler ve ünite değerlendirme uygulamaları ekseninde incelendiğinde kitapların yapılarının genel itibariyle farklı olduğu görülmektedir. Öncelikle kitap üniteler ve bölümlerden oluşmaktadır. Kitaplardaki konular, hazırlık soruları ile başlamaktadır. Hazırlık soruları; Coğrafya 9. sınıf ders kitabında 'Konuya Başlarken' başlığı altındadır. Hazırlık soruları, öğrencilerin üniteye dair önbilgilerini harekete geçirmek ve araştırma yapmaları için sorulmuştur. Böylelikle öğrencinin, üniteye hazır hale gelip ve meraklarını uyandıracak şekilde tasarlandığı görülmektedir. Her bir ünite veya bölüm genel olarak konu başlığının altında 'Konuya Başlarken' bölümünde kısa bir açıklama ve birkaç soru ile başlamaktadır.

Görsel 4. 20: Türkiye (Meb) 9. Coğrafya Dersi Ders Kitabı Etkinlik Örneği

Her bir konu boyunca, aralarda, çeşitli etkinlikler ve ders içi çalışma bölümleri ile öğrencinin konuya ilgisinin sürekliliğinin sağlanması amaçlanmıştır. Bazı konu sonunlarında 'Değerlendiriyorum' başlığı altında öğrencilerden öğrendikleri ile ya açıklama yapmaları ya da konu ile ilgili kompozisyon yazmaları ya da istenmektedir. Bölüm sonunda bölümdeki konuları kapsayan "Ölçme Değerlendirme" çalışmalarında çeşitli soru türleri kullanılmıştır. Bunlar; süreç değerlendirme, neler öğrendik, eşleştirme, boşluk doldurma ve çoktan seçmeli test gibi çeşitli soru tiplerinden oluşan değerlendirme bölümleri vardır. Kitapta yer alan soruların bazıları çeşitli görsellerle desteklenmiştir. Bu değerlendirme bölümleri, kitapta Ölçme ve Değerlendirme başlıkları altında yer almaktadır.

4.9.2. İngiltere Geography (Coğrafya) Ders Kitabı

İngiltere Coğrafya ders kitabında üniteye giriş etkinliği olarak ‘What if’ (farzedelim) etkinliği bulunmaktadır. Her ünite başında ise bir özet bölümü bulunmakta sonrasında ünite hakkında kısa bilgiler ve kazanılacak yetenekler hakkında bilgi verilmektedir. Üniteye bu şekilde ön hazırlık yapıldıktan sonra, ünitenin içerdiği her konunun bitiminde Activities (etkinlikler), Math Skills (sayısal beceriler), Stretch Yourself (kendini zorla) ve Practice Question (alıştırma soruları) başlıkları altında çalışma soruları vardır. Konu içerisinde kimi zaman öğrencilere konu hakkında düşünme soruları da sorulmaktadır.

İngiltere Coğrafya ders kitabının etkinlikler ve ünite değerlendirme uygulamaları açısından incelenmesi sonucunda, genel olarak kitapda ünite başlangıcında üniteyle bağlantılı özet, genel etkinlik ve ünite değerlendirme uygulamalarının yer aldığı ve ünite kapsamındaki konuların sonlarında o konulara ait sorular tespit edilmiştir. Ünite boyunca, konu sonlarında da olsa, çeşitli etkinlikler yer almakta ve böylece öğrencilerin üniteye ilgilerinin canlı tutulması sağlanmaktadır.

İngiltere coğrafya ders kitabında yer alan etkinlikler ve sorular büyük oranda kaynak metin merkezli ve görsellerde yer alan tanımlarla; yani kaynak metinden ve görselden yapılacak çıkarım doğrultusunda cevaplandırılacak sorular yer almaktadır. Aynı zamanda, öğrencilerin kendi anlamlarını oluşturabilecekleri açık uçlu sorular da bulunmaktadır. Kısaca İngiliz ders kitabında ünitelerin başında ve konuların sonunda çeşitli sorular yer almaktadır. Ancak ünitelerin sonunda etkinlik ve ünite değerlendirme uygulamaları gibi bir bölüm bulunmamaktadır. Kitabın son sayfalarında Geographical Skills (coğrafya beceriler) başlıklı bölümde genel itibari ile kitabın tümünü kapsayan çeşitli sorular yer almaktadır.

İncelenen ders kitabında göze çarpan etkinlik ve ünite değerlendirme uygulamalarının çok boyutlu oluşlarıdır. Bir etkinlik veya bir değerlendirme uygulaması, birden fazla uygulama, etkinlik veya soru türünü içerebilmektedir. Bu bağlamda etkinlik ve ünite değerlendirme uygulamalarını detaylıca inceleyebiliriz. Örneğin, kitabın 59. sayfasında konu bitiminde bulunan Activities (Etkinlikler) başlığı altında yer alan etkinliği ele alacak olursak;

- a) Tropikal yağmur ormanlarının alanlarını boş bir dünya haritasına çizin (harita A). Tropikal yağmur ormanlarının bulunduğu ülkeleri veya bölgeleri belirlemek için bir atlas kullanın.
- b) Tropikal yağmur ormanlarının dağılımını açıklayan bir paragraf yazın ve küresel atmosferik sirkülasyona dağılımlarını B diyagramına bakarak bulun.
- c) C diyagramından üç bitki veya ağaç türü seçin. Bu ortamda başarılı olabilmesi için her birinin nasıl adapte olduğunu açıklayın.

Bu etkinlikte öğrenci, ilk olarak A görselinde bulunan haritayı kullanarak soruda istenileni belirtip çıkarımda bulunacaktır. İkinci olarak B diyagramını kullanarak hem paragraf yazıp hem de iklim bilgilerinin bulunduğu diyagramını kullanacak ve son olarak C diyagramını inceleyerek soruyu gerekçelendirerek açıklayacaktır. Kısaca bir etkinlik, birçok etkinlik ve soru türünden oluşabilmektedir.

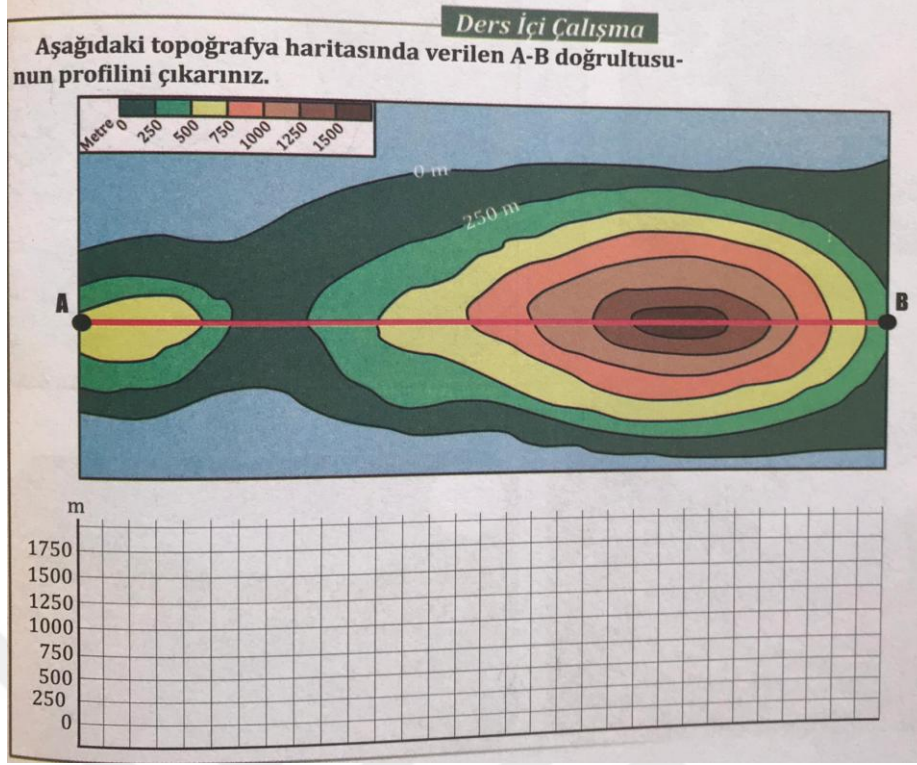
4.10. Türkiye (Meb) Coğrafya Ders Kitabındaki Etkinlikler Ve Ünite Değerlendirme Uygulamalarının Örnekleri

Araştırmanın bu bölümünde, incelenen Türkiye 9. sınıf coğrafya ders kitabından Etkinlikler ve Ünite Değerlendirme Uygulamaları sunulmaktadır. Aşağıda görsel 4.21’de ders kitabındaki etkinlik ve ünite değerlendirme uygulaması örneği yer almaktadır.

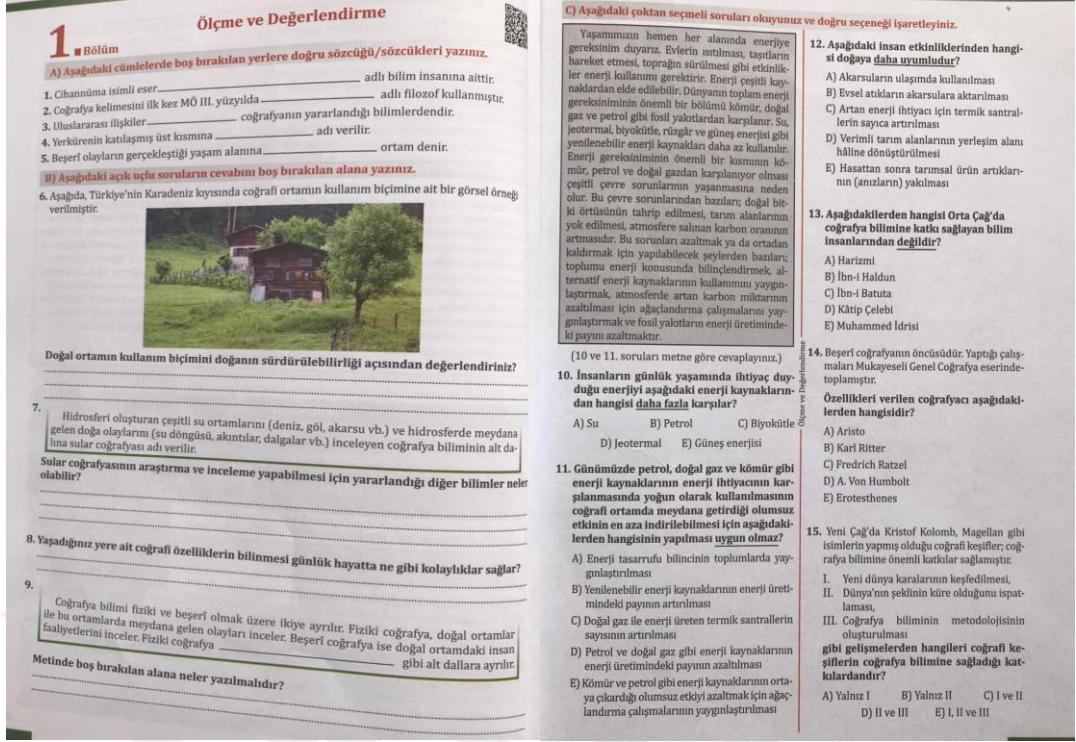
Görsel 4. 21: Türkiye (Meb) 9. Coğrafya Ders Kitabı Etkinlik Örneği (s. 20)

Yukarıdaki etkinlik, Meb Coğrafya 9.sınıf ders kitabında ‘Doğal Sistemler’ ünitesi kapsamındaki ‘Doğa ve İnsan Etkileşimi’ konusunda yer almaktadır. Etkinlik, öğrencilerin görseldeki fotoğrafları inceleyerek yorumlamalarına yöneliktir. Öğrenciler, metinde okuduklarını fotoğrafları inceleyerek değerlendirerek yorumlayacaklar ve bu doğrultuda çıkarımda bulunacaklardır. Etkinlikler, bakmak, görmek, anlamak, yorumlamak gibi becerilerin gelişimine çok yönlü katkı sağlamaktadır. (Kabapınar, 2009a, s. 168).

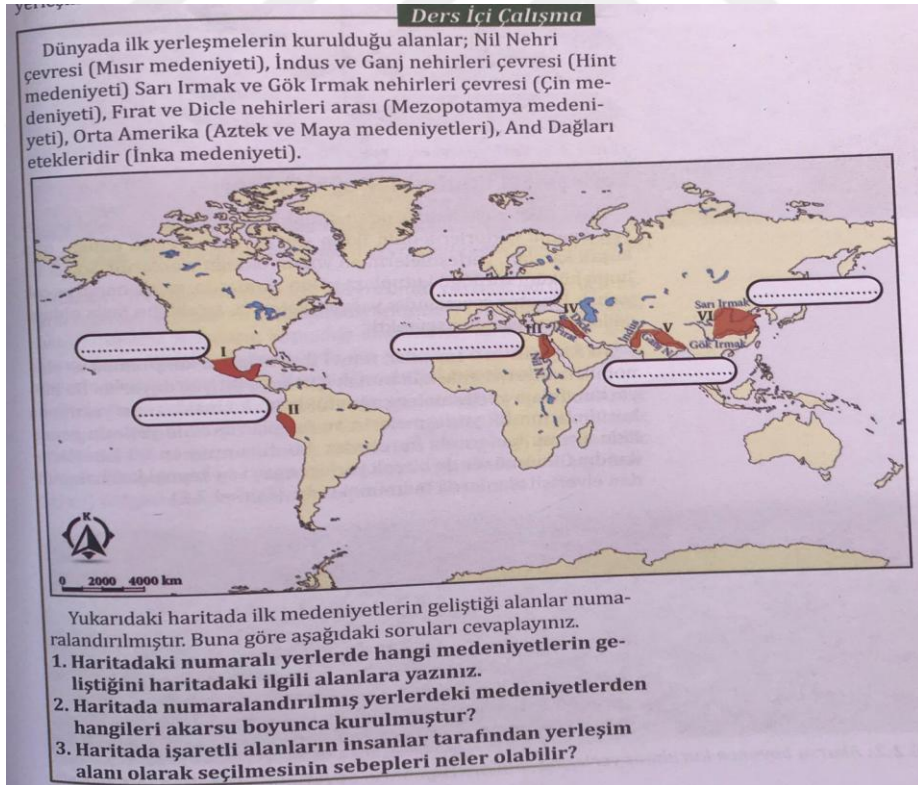

Görsel 4. 22: Türkiye (Meb) 9. Coğrafya Ders Kitabı Etkinlik Örneği (s. 83)

Yukarıdaki etkinlik, Meb.Coğrafya 9.sınıf ders kitabında ‘Doğal Sistemler’ ünitesi kapsamındaki ‘Haritalarda Yer Şekillerinin Gösterimi’ konusunda yer almaktadır. Örnekteki izohips haritasında öğrencinin işlenen konu kapsamında yer alan izohips haritaları örneklerinden hareketle hesaplama yapımları istenmektedir. Öğrencilerin bu konu bitiminde İzohips haritalarını öğrenerek harita becerisine, kanıt kullanma ve sorgulama becerilerine gelişimine katkı sağlayacaktır. Ayrıca bu tür etkinlikler öğrenciyi ders içinde aktif hale getirmesi açısından önem taşımaktadır. Her ünite ve bölüm sonunda ölçme ve değerlendirme soruları yer almaktadır. Aşağıda yer alan örnekte; çoktan seçmeli, boşluk doldurma, değerlendirme ve yoruma açık sorular bulunmaktadır.

Görsel 4. 23: Türkiye (Meb) 9.Coğrafya Ders Kitabı Etkinlik Örneği (s. 30, 31)

Görsel 4. 24: Türkiye (Meb) 9. Coğrafya Ders Kitabı Etkinlik Örneği (s. 149)

Yukarıda verilen dilsiz haritadaki etkinlik, Meb Coğrafya 9.sınıf ders kitabında ‘Beşerî Sistemler’ ünitesi kapsamındaki ‘Yerleşmelerin Yer Seçimi Ve Gelişimi’ konusunda yer almaktadır. Verilen etkinlikte istenilen Dünyadaki ilk yerleşmelerin kurulduğu ve geliştiği alanların verilen harita üzerine doldurulmasıdır. Böylece sırasıyla yerleşmelerin yer seçimini ve gelişimini etkileyen faktörleri öğrenciler öğreneceklerdir. Kazanım olarak ise coğrafi gözlem, coğrafi sorgulama ve harita becerilerine geliştireceklerdir.

Ders İçi Çalışma

Yukarıdaki dünya haritasında verilen ülkelerin aşağıdaki tabloda verilen bölgelerden hangilerinde yer aldığını karşılıklarına işaretleyiniz.

	Avrupa Birliği Bölgesi	Seyrek Nüfuslu Bölge	Akdeniz İklim Bölgesi	Petrol Çıkarım Bölgesi	Tayga Bitki Örtüsü Bölgesi	Fırat Havzası Bölgesi
Türkiye	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Suudi Arabistan	☐	☐	☐	☐	☐	☐
İsveç	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Azerbaycan	☐	☐	☐	☐	☐	☐
İtalya	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Moğolistan	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Irak	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Görsel 4. 25: Türkiye (Meb) 9. Coğrafya Ders Kitabı Etkinlik Örneği (s. 188)

Yukarıdaki etkinlik, Meb.Coğrafya 9.sınıf ders kitabında ‘Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler’ ünitesi kapsamındaki ‘Bölgelere Göre Ülkeler’ konusunda yer almaktadır. Bu ünite de işlenen konu; bölgelerin belirlenmesinde kullanılan kriterler nedir, Dünyada bulunan farklı bölgelerin örnekleri ve coğrafi kriterlerle belirlenmiş bölgelerde bulunan ülkelere ait konular işlenmektedir. Bu etkinlikte ise öğrencilerden dünya haritası üzerinde yer alan ülkelerinden yola çıkarak tabloyu doldurup ilişkilendirme yapmaları istenmektedir. Etkinlik öğrenciyi ders içinde aktif tutacaktır ve kanıt kullanma, harita becerisine katkı sağlayacaktır.

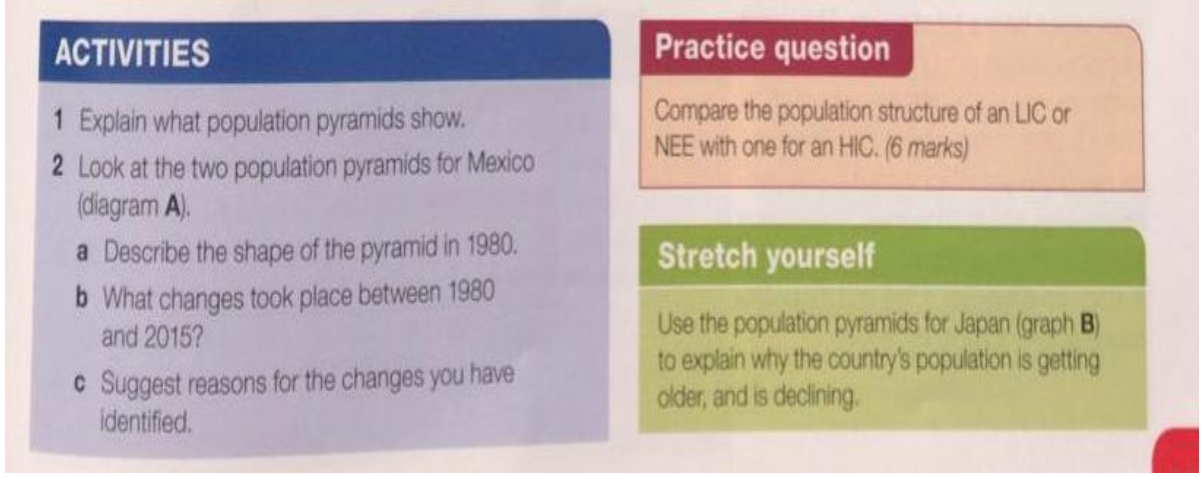

Görsel 4. 26: Türkiye (Meb) 9. Coğrafya Ders Kitabı Etkinlik Örneği (s. 194)

Yukarıdaki etkinlik, Meb.Coğrafya 9.sınıf ders kitabında ‘Çevre ve Toplum’ ünitesi kapsamındaki ‘Doğal Çevreyi Kullanma Biçimleri’i konusunda yer almaktadır. Bu etkinlikte istenen öğrencilerin görselleri incelenmesi ve görsellerden hareketle çıkarımda bulunulmasıdır. Etkinliğin türü, görsel ögeyi yorumlamadır. Öğrenciler, görselleri inceleyerek ve çıkarımda bulunarak kendi anlamlarını oluşturacak ve fikirlerini paylaşacaklardır.

4.11. İngiltere Coğrafya Ders Kitabındaki Etkinlikler ve Ünite Değerlendirme Uygulamalarının Örnekleri

Araştırmanın bu bölümünde, incelenen İngiliz Coğrafya ders kitabındaki Etkinlikler ve Ünite Değerlendirme Uygulamaları sunulmaktadır.

Görsel 4. 27: 29: İngiltere Coğrafya Ders Kitabı (s. 201)

Yukarıdaki etkinlik, Coğrafya ders kitabında ‘Beşerî Çevrenin Zorlukları’ ünitesi kapsamındaki ‘Değişen Nüfus Yapısı’ konusunun sonunda yer almaktadır. Etkinlik bölümündeki 1.soruda istenen konu sapsamında öğrenilen nüfus piramitlerini açıklamalarıdır. 2.soruda ise A diyagramında gösterilen Meksika piramidini inceledikten sonra şu sorulara cevap bulmaları istenmektedir.

- a) 1980’deki piramidin şeklini tanımla
- b) 1980-2015 yılları arasında ne gibi değişiklikler olduğu.
- c) Belirlediğiniz değişikliklerin nedenleri açıklayarak çıkarımda bulunmaları istenmektedir.

Kendini zorla bölümünde istenen B grafiğindeki Japonya’nın nüfus piramitlerini inceleyerek ülkenin nüfusunun neden yaşlandığı ve azaldığını açıklamaları istenmektedir. Dolayısıyla görselleri yorumlama becerilerini geliştirmeye yöneliktir. Görsel okuma, semboller aracılığıyla bilgi ve anlam taşıyan görsel materyallerin tümünü okuma, anlama ve yorumlamaya yönelik etkinlikleri içermektedir (Kabapınar, 2009a, s.168). Öğrencilere yöneltilen soruların cevapları, bu görsel ve metinlerde mevcuttur. Bu çalışma soruların da öğrencilerden beklenen sunulan görselin incelemeye yönelik olup sadece sunulanlardan hareketle cevaplamalarıdır.

warming Arctic, for example, may slow down the atmospheric circulation in the northern hemisphere mid-latitudes resulting in the weather 'sticking' for long periods of time. This could explain the recent heatwaves and floods.

ACTIVITIES

- 1 Draw a timeline to describe the extreme weather events in the UK since 2000. Use text boxes to describe the impacts of the events and illustrate your timeline using photos. Add any recent events.
- 2 What UK weather records have been broken by extreme weather events since 2000?
- 3 Newspapers sometimes blame an individual extreme weather event on climate change. Why is this misleading?

Stretch yourself

Imagine you're a journalist writing an article about extreme weather in the UK since January 2014.

- What happened and what were the impacts?
- How have these events – along with the others since 2000 – been linked with climate change?

Practice question

Suggest why the UK's weather might be becoming more extreme. (4 marks)

Görsel 4. 28: İngiltere Coğrafya Ders Kitabı (s.39)

Yukarıdaki etkinlik, Coğrafya ders kitabında 'Fiziki Çevrede Yaşamak' ünitesi kapsamındaki Birleşik Krallık'taki 'Sert Hava Koşulları' konusunun sonunda yer almaktadır. İlk etkinlikte;

1.2000 yılından beri Birleşik Krallık'taki olağanüstü olayları tanımlamak için bir zaman çizelgesi çizin. Olayların etkilerini açıklamak ve zaman çizelgenizde fotoğrafları kullanarak göstermek için metin kutularını kullanın. Ayrıca son yıllardaki olayları da ekleyin.

2. 2017' yılından beri olağanüstü hava olaylarından İngiltere'deki hangi hava durumu rekorları kırıldı?

3. Gazeteler bazen olağanüstü hava olaylarını iklim değişikliğine bağlar. Bu neden yanıltıcıdır.?

İlk etkinlikte istenen konu kapsamında yer alan olağanüstü olayların bulunduğu şemalardan bir zaman çizelgesi oluşturulmasıdır. Bu soruda, öğrenciler, yönergedeki sorunun cevabını sunulan metinde ve şemada bulabileceklerdir. Bu bağlamda etkinliğin, sunulan metni irdelemeye yönelik olduğu söylenebilir. Son soruda ise öğrencilerin çıkarımda bulunması istenmektedir, yani öğrenci hazır bilgiyi kullanacak ve bir çıkarımda bulunacaktır.

Kendini zorla bölümünde;

Öğrencilerden istenen Ocak 2014'ten beri İngiltere'de olağanüstü hava koşulları hakkında bir makale yazan gazeteci olduğunuzu hayal etmeleri ve aşağıdaki soruları cevaplamaları istenmiştir.

- Neler oldu ve etkileri nelerdi?
- 2000 yılından beri diğerleriyle birlikte bu olaylar nasıl iklim değişikliğiyle ilişkilendirildi?

Kendisi zorla bölümünde;

Öğrenciler konu hakkında soruda istenileni hayal ederek kendi anlamlarını oluşturacak ve betimleme yaparak fikirlerini paylaşacaklardır. Bu bölümde öğrencilerden istenen, sunulan metni okuyup ve metinden hareketle çıkarımda bulunmalarıdır. Sorunun cevabı, metinde vardır ve öğrenciler herhangi bir katkıda bulunmadan sadece hazır bilgiyi kullanacaklardır.

Alıştırma sorusu kısmında;

- Birleşik Krallık'taki havanın neden aşırı hale gelebileceğini gösteriyor sorusu sorulmuştur. Bu soruda öğrencilerden konudan hareketle bir yorumlama yapmaları istenmiştir. Soru, yorumlama becerisini geliştirmeye yöneliktir.

ACTIVITIES	Stretch yourself
1 Describe the pattern of temperatures during the Quaternary period (graphs A and B). 2 a Describe the trend of the average temperature between 1880 and 1940 (graph C). b Describe the trend in average temperature since 2000. c Do you think this graph provides strong evidence for global warming? 3 Briefly describe how ice cores provide scientists with data about past temperatures.	Research the shrinking of the world's glaciers and how this is providing evidence of climate change. Find images to show the changes that have taken place in the last few decades. What impact might the melting of glaciers have on people's lives?
	Practice question Study photo E. Explain how the shrinkage of Arctic sea ice could be evidence of climate change. (4 marks)

Görsel 4. 29: İngiltere Coğrafya Ders Kitabı (s. 41)

Yukarıdaki etkinlik, Coğrafya ders kitabında ‘Fiziki Çevrede Yaşamak’ ünitesi kapsamındaki ‘Climate Change’ (İklim Değişikliği) konusunun sonunda yer almaktadır.

İlk etkinlikte;

1. Grafik A ve B yi inceleyerek Kuaterner dönemindeki sıcaklık modelini tanımlayın.
2. Grafik C yi inceleyerek 1880 ile 1940 arasındaki ortalama sıcaklıkların eğilimini tanımlayın.
 - 2000 yılından beri ortalama sıcaklıklardaki eğilimi tanımlayın.
 - Bu grafiğin küresel ısınmaya güçlü bir kanıt sağladığını düşünüyor musunuz?
3. Buz çekirdeklerinin bilim insanlarına geçmiş sıcaklıklar hakkında nasıl veri sağladığını kısaca açıklayın.

Yukarıdaki etkinlikte öğrenciler, ilk iki soruda metinden hareketle ve grafik incelenerek açıklama ve yorum yapmaları istenmektedir. 3.soruda ise öğrencilerin metinde sunulan bilgileri inceleyip soruyu cevaplamalarına yönelik olup, öğrenciden beklenen sadece hazır verilmiş olan bilgiyi kullanıp açıklamaları istenmiştir.

Kendisi zorla bölümünde ise;

- Dünyadaki buzulların küçülmesini ve bunun iklim değişikliğine nasıl kanıt sağladığını araştırın.
- Son on yılda meydana gelen değişiklikleri gösteren resimler bulun.
- Buzulların erimesinin insanların yaşamları üzerindeki etkisi ne olabilir?

Yukarıdaki sorularda; öğrencilerden metinden hareketle araştırma yapmaları istenmektedir. Sonraki soruda ise görseller incelenerek görsellerde yer alan resimlerin tasvir edilmesine yöneliktir. Son soruda, yine metinden hareketle yanıtlanabilecek türdendir ve yorumlama yapılması istenmektedir.

Alıştırma soru kısmında;

- E fotoğrafını inceleyip Arktik deniz buzulundaki küçülmenin nasıl iklim değişikliğinin kanıtı olabileceğini açıklayın sorusu sorulmaktadır. Bu soru da yine bir yorum sorusudur. Öğrencilerden beklenen, metinlerdeki mevcut bilgilerin birbirleriyle

bağlantılarını kurmaları ve çıkarımda bulunmalarıdır. Sorunun cevabı metinde yer almakta olup, öğrencilerin bilgileri sentezlemesi istenmektedir.

ACTIVITIES

- a** What are the characteristics of permaculture shown in photo **B**?
b Explain why this is an example of sustainable food production.
- What are the social, economic and environmental benefits of urban farming?
- Should we only ever buy fish and meat from sustainable sources? Justify your answer.

Stretch yourself

Investigate urban farming in the UK. Find an example and describe its characteristics and benefits to the local community.

Practice question

Evaluate how far it is possible to increase food supply sustainably. (6 marks)

Görsel 4. 30: İngiltere Coğrafya Ders Kitabı (s .273)

ACTIVITIES

- a** Describe the vegetation in photo **A**.
b Are there any signs of human activity?
c How might people use and damage this environment?
d Why is it important that this environment is protected?
- Imagine photo **B** is to be used in an environmental campaign against off-road driving. Write a short account (no more than 100 words) to run alongside the photo describing the harmful effects of off-road driving in a tundra environment.
- What could be done to stop oil leaks such as the one shown in photo **C**?
- Use the information in figure **D** along with your own research to design an information poster to explain why cold environments need protecting. Use captioned photos to illustrate your poster.

Stretch yourself

Find other examples of how human activities have damaged fragile cold environments. Find at least two photographs that illustrate the problems caused and add labels to describe what has happened and what the impact has been.

Practice question

Outline three possible environmental impacts of economic development on cold environments. (6 marks)

Görsel 4. 31: İngiltere Coğrafya Ders Kitabı (s.85)

Yukarıdaki etkinlik, Coğrafya ders kitabında ‘Fiziki Çevrede Yaşamak’ ünitesi kapsamındaki ‘Cold Environments Under Threat’ (Tehdit Altındaki Soğuk Alanlar) konusunun sonunda yer almaktadır.

Etkinlikte;

1. a. Fotoğraftaki bitki örtüsünü tanımlayın.
b. İnsan faaliyetine dair herhangi bir işaret var mı?
c. İnsanlar bu çevreyi nasıl kullanıp zarar verebilir?
d. Bu çevrenin korunması neden önemlidir?

2. Fotoğraf B'deki gibi arazi sürüşüne karşı bir çevre kampanyasında kullanılacak bir yazı düşünün. Tundra iklimin görüldüğü bir ortamda arazi sürüşünün zararlı etkilerini anlatan fotoğrafla birlikte bir yazı yazın (100 kelimeden fazla olmamak kaydıyla).

3. Fotoğraf C'de gösterildiği gibi yağ sızıntılarını durdurmak için ne yapılabilir?

4. Kendi araştırmanızla birlikte şekil D'deki bilgileri kullanarak soğuk çevrelerin neden korunmaya ihtiyacı olduğunu açıklayan bir bilgi posteri tasarlayın. Posterinizi resmetmek için yazılı fotoğraflar kullanın.

Yukarıdaki etkinlikteki 1. Sorunun hepsinde öğrencilerden görseller ve metinlerden hareketle açıklama ve yorumlama istenmiştir. 2.soruda ise temel amaç öğrencilerin görsel okuma yaparak bir yazı yazmaları istenmektedir. 3.soruda öğrencilerin görseli inceleyerek konu hakkındaki fikirlerini beyan etmelerine yönelik bir soru sorulmuştur. 4. Soruda metinde ve şekilde verilen bilgilerden hareketle bir poster hazırlanması istenmektedir. Böylece konu hakkında daha detaylı bilgi edinebilmeleri için öğrencileri araştırma yapmaya yönlendirmektedir. Öğrencilerin yaratıcılık becerilerini geliştirmeye yönelik olan çok boyutlu bir etkinliktir.

Kendisi zorla bölümünde ise;

- İnsan faaliyetlerinin soğuk alanlara nasıl zarar verdiğini bulunuz. Sorunları gösteren en az iki fotoğraf bulup etkilerinin neler olduğunu açıklayın.

Bu soruda öğrencilerden; metni irdeleyerek çıkarımda bulunmaları istenmektedir. Etkinliğin araştırma becerilerinin gelişmesine katkı sağlayacak türde olduğundan söz edilebilir.

Alıştırma sorusunda;

- Ekonomik kalkınmanın soğuk ortamlar üzerindeki olası üç çevresel etkisini özetleyin.

Yönergede istenen, metnin incelenip yorumlanması ve metinle ilgili çıkarımda bulunularak ekonomik kalkınmanın soğuk alanlar üzerindeki olası üç çevresel etkisini özetlenmesi istenmektedir. Bu noktada öğrenciler, metinden hareketle kendi algıladıkları ve yorumladıkları şekilde özetleyeceklerdir.

4.12. Türkiye ve İngiltere’de Okutulan Coğrafya Ders Kitaplarının Konu Alanları ve Coğrafya Dersi Öğretim Programlarının Karşılaştırılması

İngiltere 10 ve 11. sınıf Coğrafya dersinin, Fiziki Çevre ile Yaşamak- Doğal afetlerin mücadelesi konu alanı, Türkiye 9. sınıf coğrafya dersinin Doğal Sistemler öğrenme alanı ile; İngiltere 10 ve 11. sınıf Coğrafya dersinin, İklim Değişikliği konu alanı, Türkiye 9. sınıf coğrafya dersinin, Atmosfer ve İklim konu alanı ile; İngiltere 10 ve 11. sınıf Coğrafya dersinin Beşerî Çevrenin Mücadelesi- Kentsel sorunlar ve zorluklar konu alanı, Türkiye 9. sınıf coğrafya dersinin, Beşerî Sistemlerdeki Yerleşmeler konu alanı ile; İngiltere 10 ve 11. sınıf Coğrafya dersinin, Birleşik Krallık’ta Kentsel Değişim konu alanı, Türkiye 9. sınıf coğrafya dersinin, yerleşmeler konu alanındaki Türkiye’de Yerleşmeler konusu ile benzerlik göstermektedir.

4.12.1. Türkiye’deki Meb Coğrafya 9. Sınıf Ders Kitabındaki Üniteler, Konu Alanları ve İçerikleri

Tablo 4. 4: Türkiye'nin 9. sınıf Ders Kitabının İçerikleri

Üniteler	Konu Başlıkları/ Bölümler	Konu İçerikleri
1.Doğal Sistemler	1.Bölüm: Coğrafya Bilimi: İnsan ve Doğa	• Doğa ve İnsan Etkileşimi • Bir Bilim Olarak Coğrafya
	2.Bölüm: Dünya’nın Şekli ve Hareketleri	• Dünya’nın Şekli ve Sonuçları • Dünya’nın Hareketleri ve Sonuçları
	3.Bölüm Yer ve Zaman	• Koordinat Sistemi • Zaman Kavramı • Konum • Türkiye’nin Coğrafi Konumu
	4.Bölüm: Harita Okuryazarlığı	• Haritalarda Temel Kavramlar • Haritalarda Ölçek • Haritacılığın Gelişimi • Haritalarda Yer Şekillerinin Gösterimi
	5.Bölüm: Atmosfer ve İklim	• Atmosfer ve Hava Olayları • Hava Durumu ve İklim • İklim Elemanları • Yeryüzünde İklim Tipleri • Türkiye’de İklim
2. Beşerî Sistemler	1.Bölüm: Yerleşmeler	• Yerleşmenin Yer Seçimi ve Gelişimi • Yerleşme Doku ve Tipleri • Türkiye’de Yerleşme
3. Küresel Ortam: Bölgeler Ve Ülkeler	1. Bölüm: Bölgeler	• Bölge ve Türleri • Bölge Sınırlarının Değişebilirliği • Ülkeler ve Bölgeler
4. Çevre ve Toplum	1.Bölüm: Doğal Çevre ve İnsan	• Doğal Çevreyi Kullanma Biçimleri • Doğal Ortamda İnsan Etkileri

Kaynak: Meb. Coğrafya 9. Sınıf Ders Kitabı, Tutku Yayınları

4.12.2 İngiltere Coğrafya Ders Kitabındaki Üniteler, Konu Alanları ve İçerikleri

İngiltere'nin coğrafya dersi konu alanları aşağıdaki gibidir (Oxford yayınları).

Bu kitap 4. anahtar evrede Genel Lise Sertifikası Sınavlarına yönelik hazırlanmıştır. Üçüncü anahtar evrede belirli bir coğrafya temeli alan öğrenciler bu seviyede biraz daha detaylı ve ayrıntılı bir şekilde coğrafya konuları ile karşılaşmaktadır.

İçerik: Gcse-Genel Eğitim Sertifikası sınavı doğrultusunda hazırlanmıştır. Kitabın içeriğinde;

Tablo 4. 5: İngiltere'nin Ders Kitabının İçerikleri

Ünite Başlıkları	Konu Başlıkları	Konu İçerikleri
	-Doğal afetlerin mücadelesi	• Doğal afetler • Deprem • Hava • İklim değişikliği
1.Fiziki Çevrede Yaşamak	- Yaşayan Dünya	• Ekosistem • Tropikal yağmur ormanları • Sıcak çöller • Soğuk çevre
	-Birleşik Krallık'ın Fiziki Coğrafyası	• Birleşik Krallık'ın yer şekilleri • Kıyı şekilleri • Nehir şekilleri • Buzul şekiller

2.Beşerî Çevrenin Mücadelesi

-Kentsel sorunlar ve zorluklar

- Kentsel dünya
- Birleşik Krallık'ta kentsel değişim
- Sürdürülebilir kentsel değişim

-Değişen Ekonomik Dünya

- Gelişmelerdeki boşluklar
- Nijerya: Parlayan ekonomi
- Birleşik Krallık'ın Değişen Ekonomisi

-Kaynakları İşletmenin Zorlukları

- Kaynak işletmesi
- Yiyecek işletmesi
- Su işletmesi
- Enerji işletmesi

-Coğrafi Uygulamalar ve Beceriler

- Sorun değerlendirmesi
 - Saha çalışması
 - Coğrafi beceriler
-

Kaynak: Gcse Geography (Coğrafya) Ders Kitabı, Oxford Yayınları

4.12.3. Türkiye ve İngiltere'nin Öğretim Programlarının Karşılaştırılması

Türkiye'nin Coğrafya Dersi Öğretim Programının 2018 yılında revizyona uğrayan son hâli ile İngiltere'nin 2013 yılında yayımlanan coğrafya öğretim programı (National Curriculum) karşılaştırılmıştır.

4.12.3.1. Türkiye Coğrafya Öğretim Programı

Öğretim programlarının hazırlanması, uygulanması, süreç içinde karşılaşılan sorunlar dikkate alınarak gözden geçirilmesi ve aksayan yönlerinin düzeltilmesi etkin ve çok yönlü bir süreçtir. Bu nedenle öğretim programları, güncellenmeye ve yeniliklere açık olmaya ihtiyaç duyar. 2005 Coğrafya Dersi Öğretim Programı da uygulamada yaşanan sorunlar nedeniyle güncellenmiştir. 2005 coğrafya dersi öğretim programında, 2011, 2014 ve 2018 yıllarında olmak üzere, üç kez revize edilmiştir (Demiralp, 2017).

Tablo 4. 6: Türkiye'nin ve İngiltere'nin Öğretimin Programlarının Öğrenme Alanları/ Ünite Karşılaştırması

2018 CDÖP- Türkiye	2013 CDÖP- İngiltere
Doğal Sistemler	Konum Bilgisi
Beşerî Sistemler	Yer Bilgisi
Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler	Beşerî ve Fiziki Coğrafya
Çevre ve Toplum	Coğrafi Beceriler ve Saha Çalışması

“Coğrafya öğretiminin hedeflerine ulaşması, coğrafya öğretim yöntemlerinin etkili uygulanması ve coğrafya teknoloji sınıflarında gerekli araç-gereç ve materyallerin verimli kullanılmasına bağlıdır. Bu ise çağdaş, güncel, öğrenci seviyeleri ve toplumun ihtiyaçları dikkate alınarak hazırlanmış coğrafya öğretim programlarıyla mümkündür” (Alım, 2003). 2005 yılından itibaren ülkemizde uygulanmaya başlanan ve geçen yıllarda ara ara güncellemeler yapılan son olarak 2018’te yenilenen Coğrafya Dersi Öğretim Programı (CDÖP) “ünite” adı altında organize edilmiş ve coğrafya öğretiminde öngörülen bilgi, beceri, kavram, değerler ve tutumların kazandırılmasına yönelik konu alanlarının yer aldığı yapılardan oluşmaktadır (Meb, 2018:17). Coğrafya eğitimi için bu yeni program, en kapsamlı eğitim-öğretim programı olarak görülmektedir. Dünyadaki gelişmiş birçok ülkenin eğitim programlarının incelenmesi neticesinde bu program, ülkemiz şartlarına uyarlanmış, öğrenci merkezliliği ve aktif öğrenme ilkeleri dikkate alınarak, hedefler, amaçlar, üniteler, beceriler ve değerlendirmeleri içine alan yaklaşık 46 sayfalık olan bu program kitap olarak basılmıştır.

Coğrafya öğretim programıyla öğrencilere kazandırılmak istenen coğrafi beceriler ise şunlardır;

Tablo 4. 7: Türkiye'nin Öğretimin Programındaki Kazandırılmak İstenen Coğrafi Beceriler

COĞRAFI BECERİLER
• Coğrafi Gözlem
• Arazide Çalışma
• Coğrafi Sorgulama

• Zamanı Algılama
• Değişim ve Sürekliliği Algılama
• Harita Becerileri
• Tablo, Grafik, Diyagram Hazırlama ve Yorumlama
• Kanıt Kullanma

2017-2018 eğitim ve öğretim yılı itibarıyla pilot uygulaması yapılan öğretim programlarına yönelik izleme değerlendirme çalışmaları yapılmak suretiyle tekrar gözden geçirilen öğretim programları 20 Ocak 2018 tarihinde kamuoyu ile paylaşılmıştır. Talim ve Terbiye Kurulu'nun 19 Ocak 2018 tarihli 26 sayılı kararıyla kabul edilen Coğrafya Dersi Öğretim Programı da bu programlar içerisinde yer almaktadır (TTKB, 2018). Böylece 2017 Coğrafya Dersi Öğretim Programı aradan geçen altı aylık süreç içerisinde küçük çaplı bir revizyon geçirmiştir. Yapılan değişikliklerle bazı kazanım ifadeleri, kazanım sıralaması ve kazanım açıklamaları değişirken aynı zamanda çok dar ölçekli olmak üzere yeni kazanım açıklamaları da programa eklenmiştir (Şahin, 2019).

Bu değişikliklerin yanı sıra öğrenme öğretme yaklaşımı, ölçme değerlendirme yaklaşımı, yetkinlikler gibi programın giriş bölümünde yer alan açıklamalarda da bazı değişiklikler yapılmıştır. Bununla birlikte bu değişiklikler sadece Coğrafya Dersi Öğretim Programı özelinde olmayıp tüm ortaöğretim programlarını kapsamaktadır. Bir başka deyişle ortaöğretim programlarının tamamında programın nasıl uygulanacağına dair açıklamalar aynıdır. 2018 yılında gerçekleştirilen bu revizyonun ardından 2018-2019 eğitim öğretim yılından itibaren Coğrafya Dersi Öğretim Programı tüm ortaöğretim kurumları ve sınıf seviyeleri düzeyinde uygulamaya konulmuştur (TTKB, 2018).

2018 Coğrafya Dersi Öğretim Programında her sınıf seviyesinde üniteler için belirli bir ders saati süresinin önerildiği görülmektedir. Öngörülen bu ders saati sürelerinin belirlenmesinde ünitelere ait kazanım sayısı ve kazanım içeriği dikkate alınmıştır. Buna göre coğrafya dersinin haftada 2 ders saati olmak üzere zorunlu olarak okutulduğu 9 ve 10.sınıf seviyesinde en fazla ders saatinin ayrıldığı ünite toplam 83

ders saati ile Doğal sistemlerdir. Bu üniteyi sırasıyla Beşerî sistemler (39 ders saati), Çevre ve Toplum (13 ders saati) ve Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler (9 ders saati) izlemektedir. Kısaca belirtmek gerekirse coğrafya dersinin zorunlu olarak okutulduğu 9 ve 10.sınıf seviyesinde toplam 144 ders saati süresinin yaklaşık %58'inin doğal sistemler öğrenme alanına ayrıldığı görülmektedir. Aşağıda örnek olarak 9.sınıfa ait kazanım sayıları ve ders saatleri tablolastırılmıştır.

Tablo 4. 8: Meb 9.sınıf Coğrafya Ders Saatleri

Ünite	Kazanım sayısı	Süre/Ders saati	Oran (%)
Doğal Sistemler	13	47	65
Beşerî Sistemler	4	15	21
Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler	3	5	7
Çevre ve Toplum	2	5	7
TOPLAM	22	72	100

Kaynak: (Meb, 2018).

Coğrafya dersinin seçmeli olarak okutulduğu 11 ve 12.sınıf seviyelerinde ise ders saati sürelerinin ünitelere göre dağılımı 9 ve 10.sınıf seviyelerine göre büyük oranda değişiklik göstermektedir. Coğrafya dersinin haftada 4 saat olarak okutulduğu 11 ve 12. sınıf seviyesinde en fazla ders saatinin ayrıldığı ünite toplam 158 ders saati ile Beşerî Sistemlerdir. Bu üniteyi sırasıyla Küresel Ortam: Bölgeler ve ülkeler (78 ders saati), Çevre ve Toplum (28 ders saati) ve Doğal Sistemler (24 ders saati) izlemektedir. Coğrafya dersinin haftada 4 saat olarak okutulduğu 11 ve 12.sınıf seviyesinde toplam 288 olan ders saati süresinin yaklaşık %55'ini Beşerî Sistemler oluşturmaktadır

4.12.3.2. İngiltere Coğrafya Öğretim Programı

Birleşik Krallık'ın dört farklı bölgeden (İngiltere, İskoçya, Galler ve Kuzey İrlanda) bünyesinde bu ulusların yönetiminden sorumlu parlamento vardır. İngiltere ve Galler'in 16 ve 18 yaş grupları için genel bir milli ölçme sistemi vardır. İngiliz müfredatı Nitelikler ve Müfredat Geliştirme Kurumu (QDCA) tarafından geliştirilir ve izlenir. İngiltere'de okullar bağımsız bir denetim kurumu olan Ofsted (Eğitimde Standartlar Ofisi) tarafından denetlenir. Denetlemelerin amacı okullardaki kalite

standartlarına karar vermek ve yüksek düzeyde başarıyı teşvik etmektir. İngiltere’de denetleme raporları internet’te yayınlanmaktadır.

“Coğrafya, İngiltere okul müfredatında önemli bir unsur olmaya devam etmektedir, çünkü her seviyedeki pek çok öğrenci onu yararlı, ufuk açıcı ve merak uyandırıcı olarak görmektedir” (Şahin, 2017). Programda nelerin öğrencilere öğretileceği ve öğrencilerin gösterecekleri performanslara ilişkin hedefler her ders ve her anahtar evre için belirlenmiştir. Bu hedefler ulusal programda belli öğelerle belirtilmiştir.

Coğrafya öğretim programı her sınıfta işlenecek konuları içermemektedir. Bunun yerine hedefler öğrencilerin edinmesi planlanan bilgi ve becerilere göre sıralanmıştır. Okullar bu hedefleri hangi düzeyde kazandıracağını ilk üç Anahtar Evre için tanımlanmış sekiz düzeyde verilen bilgilerden tespit etmektedir. Her okul, öğretim programı uygulamak amacıyla "iş şemaları" (schemes of work) hazırlar. İş şemaları, öğretim programında yer almayan örnekler ve öğretimle ilgili kısa notlardan oluşan detaylı bir yıllık plandır. İngiltere Eğitim ve Beceriler Bölümü (Department for Education and Skills) iş şemaları hazırlanmasını kolaylaştırmak için örnek iş şemaları ve yönergeler yayımlamaktadır. Öğretmenler iş şemalarına dayanarak günlük planlarını hazırlarlar. Okulların iş şemaları farklılıklar gösterebilir (Cohen, 1994).

Kaliteli ve verimli bir coğrafya eğitimi, öğrenciler için Dünya hakkında merak ve hayranlık uyandırmalıdır. Coğrafya öğretimi, öğrencileri çeşitli yerler, insanlar, kaynaklar, doğal ve beşerî çevreler hakkında bilgi ile donatmalıdır. Öğrenciler, Dünya'nın temel fiziki ve beşerî süreçlerini, etkileşimlerini, oluşumlarını derinlemesine anlamalıdır. Öğrenciler, coğrafi bilgi, anlayış ve beceriler ile Dünya'nın farklı bölgelerinin özelliklerinin zaman içinde nasıl şekillendiğini, birbirine nasıl bağlandığını ve değiştiğini açıklayan bir yaklaşımı öğrenirler.

Öğrenciler coğrafya dersinde coğrafyanın dört unsuru ile ilgili bilgi ve anlayışı edinirler.

- 1-Coğrafi araştırmaları yürütme becerisi ve coğrafi becerileri kullanma
- 2-Bölgelerle ilgili bilgi ve anlayış
- 3-Coğrafi olay ve süreçlerin bilgi ve anlayışı
- 4-Çevresel değişim ve sürdürülebilir gelişme bilgi ve anlayışını kazanma

Tablo 4. 9: İngiltere Coğrafya Müfredatı

Bilgi, beceri ve hedefler	Konu ve içerik	Seviye tanımlamaları (1-8) seviyeler ve performans
Coğrafyanın dört yönü ile geliştirilmesi istenen fikir ve anlayışı ve bu yöndeki çalışmaları destekleyen bir mahiyettedir. * Konum bilgisi * Yer bilgisi * Beşerî ve Fiziki Coğrafya * Coğrafi beceriler ve saha-arazi çalışması	Önemli düşünce ve anlayış geliştirme (konu başlıkları- yer isimleri v.b.) amacıyla içeriğin düzenlenmesi Ders uygulamaları Arazi çalışmaları ve çeşitli temalara ihtiyaç duyulması.	Dokuz farklı seviye, öğrenci performans kriterleri sunuyor. 1.2.3. anahtar evre sonundaki performans değerlendirmeye yönelik temel kriterleri ortaya koymaktadır.
Kaynak: (Kent, 2000)		

a) Amaçlar

Coğrafya öğretim programı tüm öğrenciler için aynı amacı taşımaktadır:

- Küresel olarak önemli yerlerin konumu hakkında bilgilendirmek- hem karasal hem de denizsel, fiziki ve beşerî özellikleri ve bunların süreçlerini anlamak için nasıl coğrafi bir bakış sağladığı,
- Dünyanın temel fiziki ve beşerî coğrafi özelliklerini ortaya çıkaran süreçleri, bunların birbirine nasıl bağlı olduğunu ve zaman içinde mekansal çeşitlilik ve değişimi nasıl ortaya çıktığını,
- Coğrafi beceriler için olması gereken yetkinliler şunlardır;
 - Coğrafi süreçler hakkındaki anlayışlarını derinleştiren saha çalışması deneyimleriyle toplanan veriyi analiz edip ve iletişim kurulması

- Haritalar, diyagramlar, küreler, hava fotoğrafları ve Coğrafi Bilgi Sistemleri (GIS) dahil olmak üzere coğrafi bilgi kaynağını yorumlanması
- Coğrafi bilgileri haritalar, sayısal ve niceliksel beceriler ve uzun uzun yazma dahil olmak üzere çeşitli yollarla iletmek

b) Kazanım Hedefleri

Coğrafya Ulusal Öğretim Programı, (DfEE/QCA, 1999) diğer oniki müfredat dersi ile genelde ortak bir yapı ve dizayn arz etmektedir. Birinci Anahtar evrede, öğrencilerden Birleşik Krallık'ı ve bulundukları yer hakkında bilgilenmeleri beklenir. Beşerî ve fiziki coğrafya ile ilgili temel coğrafi terimleri öğrenmeleri, Birleşik Krallık'ı, kıtaları ve okyanusları öğrenmek için dünya haritası ve atlas kullanmaları beklenir. İkinci Anahtar evrede öğrencilerden, enlem, boylam, Ekvator, Kuzey Yarımküre, Güney Yarımküre, Yengeç- Oğlak Dönencesi, Kuzey- Güney Kutbu, Greenwich (Başlangıç) Meridyeni ve saat dilimlerini öğrenmeleri beklenir. Üçüncü Anahtar evrede öğrencilerin Afrika, Rusya, Asya (Çin ve Hindistan dahil), Orta Doğu, kutuplar ve sıcak çöller de dahil olup fiziki ve beşerî özellikleri bilip çevresel bölgelere de odaklanarak, konum bilgilerini iyice öğrenmeleri beklenir. Böylece dünyanın değişik bölgeleriyle ilgili bilgi edinme, arazi çalışmaları ve diğer coğrafi konuların da içinde bulunduğu genel ve geniş bir öğrenme süreci sözkonusudur. Üçüncü evrede, fiziki coğrafyanın konusu olan jeolojik zamanlar, levha tektoniği, kayalar, ayrışma ve topraklar, Buzul Çağı'ndan günümüze iklim değişikliği gibi konular yer almaktadır. Ayrıca beşerî coğrafya konusu olan nüfus, kentleşme, uluslararası gelişmeler; birincil, ikincil, üçüncül ve dördüncül sektörlerdeki ekonomik faaliyetler ve doğal kaynakların kullanımı gibi konularda yer almaktadır. Coğrafya konuları yer, örneklem, doğadaki değişimler ve sürdürülebilir gelişim gibi çalışmalarda coğrafya araştırma becerilerinin kullanılmasını gerekli olduğunu (DfEE/QCA, 1999) vurgulamaktadır. Böylelikle öğrenciler yerel bilgilerini, mekansal ve çevresel anlayışlarını zenginleştirirler. İkinci ve Üçüncü Anahtar evrede, Britanya Adaları, Avrupa ve dünyadan örneklerin yer aldığı coğrafi öneme sahip yerlerle ilgili bilgi edinirler. Buna ilaveten her anahtar evrede öğrencilerin neyi öğreneceği özetlenmekte ve ayrıca diğer derslerle ilgili bağlantılı noktalar da programda notlar halinde yer almaktadır. Anahtar kelimeler ve ifadelerin tanımları ve ICT (Bilgi ve İletişim Teknolojileri) ile ilgili kullanılabilecek konular belirtilmektedir. Üçüncü anahtar evre sonrasında coğrafya müfredatı tüm okul

türlerinde standart hale gelmiş durumdadır. Bunun sebebi, lise eğitimi sonrasındaki (GCSE) Genel Lise Eğitim Sertifikası, A seviye v.b sınavlarda Ulusal Öğretim Programları esas alınmakta ve yer alan konulardan öğrenciler sorumlu tutulmaktadır (Kaya, 2007).

BÖLÜM V: SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmanın sonuçları ve araştırma bulgularına dayalı olarak geliştirilen öneriler yer almaktadır. İki ülkenin karşılaştırması şeklinde gerçekleştirilen bu araştırmada Türkiye'nin ve İngiltere'nin coğrafya öğretim programları ve coğrafya ders kitaplarının fiziki yapı ve içerik açısından karşılaştırılmış, bazı benzerlikler ve farklılıklar tespit edilmiştir.

Araştırmanın evreni Türkiye ve İngiltere'de uygulanan coğrafya öğretim programları ve ders kitaplarıdır. Tarama niteliğinde bir model kullanılarak gerçekleştirilen bu araştırmada, veriler doküman incelemesi yoluyla toplanmıştır.

Eğitim ve öğretim faaliyetleri sürdürülürken ders kitaplarına olan ihtiyaç, öğrenciler ve öğretmenler açısından büyük önem taşımaktadır. Türkiye'de her yıl yeni kitaplar yazılıp Talim Terbiye Kuruluna sunulmaktadır. Yazılan bu ders kitaplarında fiziki görünüş ve içerik bakımından yetersizlikler görüldüğü noktalar olmuştur. Gün

geçtikçe Coğrafya dersi müfredatının öğretmen ve kitabı yazarlar tarafından daha da iyileştirilmesi sonucunda bu eksikliklerin düzeltileceği ve günümüz şartlarına uygun şekilde hatasız ve faydalı yazılacağı bir gerçektir.

Ders kitaplar kalitesiyle, ekonomikliğiyle, kolay elde edilebilir olmasıyla ve birçok materyali de bünyesinde bulundurması sebebiyle önem arz etmektedir. Bilindiği üzere kaliteli ders kitapları eğitim-öğretim faaliyetlerini ileriye taşımakta büyük rol oynamaktadır. Bu sebeple liselerde okutulacak ders kitabının sınıfın seviyesine, öğrenciye, Türk Milli Eğitimin genel amaçlarına uygun bir şekilde dış görünüş, içerik, ölçe değerlendirme açısından etkili ve öğrencinin merkezde olduğu, öğrencinin zihninde yeni yapılandırmalar oluşturan ve bununla birlikte elbetteki güncel bir kitap olmalıdır.

Coğrafya ders kitaplarındaki eksikliklerini dile getiren Girgin ve Ertürk, coğrafya ders kitaplarında kavramların gerek kullanıldığı yerlerdeki durumu gerekse genel perspektifi toplumun problemlerini çözmeye yönelik olmadığını dile getirmiştir (Girgin & Ertürk, 2006).

Gelişmiş ülkelerdeki coğrafya eğitimi uygulamalarını görmek ve bu alandaki aksaklıkları tespit ederek bunlara kalıcı ve doğru çözüm yolları geliştirmek büyük önem arz etmektedir. Bu sebeple, araştırmamızda Dünyadaki önemli aktörlerden biri olan İngiltere seçilmiştir. İngiltere'nin genel eğitim sistemi ve coğrafya eğitimi hemen hemen tüm bileşenleri ile incelenmiş müfredat ve ders kitabı açısından değerlendirilmiştir.

Yapılan çalışmada İngiltere'nin KS4 (Anahtar Evre 4) basamağındaki coğrafya dersi öğretim programları ve ders kitapları ile Türkiye'deki Ortaöğretim 9. sınıf coğrafya dersi öğretim programları ve ders kitapları fiziki yapı ve içerik açısından karşılaştırılmış, bazı benzerlikler ve farklılıklar tespit edilmiştir. Aynı zamanda iki ülkenin öğretim programları incelenip karşılaştırmalar yapılmıştır. Bu bulgular neticesinde çıkan sonuçlar aşağıda belirtilmiştir.

Türkiye ve dünyayı iyi tanıtan, yeraltı ve yerüstü kaynaklarını öğreten ve onlara sahip çıkan, sürdürülebilir bir kalkınmayı hedefleyen ve küreselleşen 21.yüzyıl eğitiminde, öğrencilerin bir dünya vatandaşı olarak yetişmesini sağlamaya çalışan coğrafya eğitiminin, gelişimine bir katkı sağlamak ve geleceğe ışık tutmak amacıyla

hazırlanan bu çalışma neticesinde, Türkiye'nin coğrafya ders kitabının birçok eksiklikler olduğu görülmüştür.

Bu sorunların giderilmesi, Türkiye'de coğrafya eğitimini daha iyi bir seviyeye getirilmesi amacıyla Türkiye ile İngiltere 'nin coğrafya eğitim ve öğretimini incelenmiş neticede ulaşılan veriler ışığında iki ülkenin coğrafya ders kitabıyla ilgili öneriler sunulmuştur.

5.1. Kitapların Dış ve İç Yapılarının Karşılaştırılmasında Elde Edilen Sonuçlar

İngiltere'de her bölge hem farklı derslere hem de farklı ders kitaplarına sahiptir. Her eyaletin kendi derslerine ait öğretim programları ve buna bağlı olarak kendi öğretim programları doğrultusunda hazırlanmış olan ders kitapları mevcuttur.

Türkiye'de ise hem dersler hem de okutulan ders kitapları ülke çapında aynıdır. İngiliz Coğrafya ders kitabı ile Türk Coğrafya ders kitabı birbirlerinden farklı yapısal ve içeriksel özelliklere sahiptir.

Her iki ülkenin ders kitaplarında dikkati çeken ilk nokta, İngiliz ders kitaplarının dış yapılarının kaliteli oluşu yani kaliteli kapakları, kaliteli sayfalarıdır. Türk ders kitaplarının dış kapak kartonları da kalitelidir ancak daha incedir. İngiliz ders kitaplarının kapaklarının daha kaliteli olduğundan bahsedilebilir. İngiliz ders kitaplarının iç sayfalarında kullanılan kâğıt da kalitelidir. Ancak Türk ders kitaplarının iç sayfalarında kullanılan kâğıt kalitesiz gözükmektedir. Resimler soluktur ve çoğu zaman sayfaların inceliğinden ötürü arka sayfadakilerle iç içeymiş gibi gözükmektedir. Soğuk renkler uzaklık ve derinlik etkisi yaratır diğer taraftan ise sıcak renkler izleyeni neşelendirir, daha dikkat çekici olur (Kaptan ve Kaptan, 2004).

İngiltere'de KS4 basamağında yer alan 10 ve 11. sınıflar blok sınıflar olduğu için coğrafya dersi için okutulacak tek kitap vardır. Türkiye'de ise coğrafya ders kitapları her sınıf düzeyinde ayrı ayrıdır. Örneğin "Coğrafya 9".

Türkiye'nin incelenen ortaöğretim 9.sınıf coğrafya ders kitabı, dil ve anlatım öğeleri bakımından incelendiğinde doğru, açık, sade ve anlaşılır bir dil kullanmıştır. Kitapta cümlelerin ve kelimelerin uzunlukları sınıf seviyesine uygundur.

İngiliz ders kitabının ismi Geography ders kitabı olarak adlandırılmıştır. Türkiye’de ise ders kitapları Coğrafya 9, Coğrafya 10 olmak üzere sadece dersin adını ve sınıf düzeyini taşımaktadırlar.

Öğrenme alanları çerçevesinde oluşturulan Türk ders kitaplarının İngiliz ders kitaplarından içeriksel olarak farkı ise, farklı yayın evleri tarafından basılmış olsa da her sınıf seviyesine ait coğrafya ders kitaplarının öğrenme alanları ve ünite başlıklarının benzer olması, sadece konu adlarının ve içeriklerinin farklı olmasıdır.

İngiliz coğrafya ders kitabının dış kapak kartonunun fonunda bir karınca sırtında dünya haritası resmi, kitabın adı, yazar isimleri, yayınevinin adı ve logosu yer almaktadır. Özgün Yayıncılık tarafından yayınlanan 9.sınıf coğrafya ders kitaplarının dış kapak kartonlarında çeşitli görsellerden oluşan bir görseller bütünü, dersin adı, sınıf düzeyi ve yayınevinin logosu yer almaktadır. Türkiye ve İngiltere Coğrafya ders kitabında, her ünitenin giriş sayfasında 2 tam sayfa görsel, coğrafya yöntemlerine ilişkin çalışma sayfaları yer almaktadır. Ayrıca ünitelerde etkinlikler sıklıkla yer almakta ve her ünitenin sonunda çeşitli ünite değerlendirme uygulamalarının yer aldığı alıştırmaya sayfaları ile ilgili ünite son bulmaktadır.

Özgün ve Tutku Yayıncılık tarafından yayınlanan Coğrafya 9. sınıf ders kitabında, her ünite çeşitli görseller ve ünite adının, konularının, kavramlarının ve hazırlık çalışmalarının yazılı olduğu bölümle başlamaktadır. Ünitelerin konu başlıkları altında konu ile ilgili bilgileri kontrol etmek ve konuya ilgi çekmek amaçlı bir giriş etkinliği bulunmaktadır. Konu boyunca öğrencilere sorular yöneltilmektedir, çalışma kitabına yönlendiren işaretler, konuyla ilgili yeni ve açıklayıcı bilgileri içeren bölümler, konuyla ilgili gazete haberleri, internet bilgileri, diğer kaynaklardan alınan bilgiler de mevcuttur. Her bir ünitenin sonunda değerlendirme bölümünde etkinlik ve ünite değerlendirme uygulamaları vardır.

5.2. Görsel Materyaller ve İşlevlerinin Karşılaştırılmasında Elde Edilen Sonuçlar

Araştırma kapsamında incelenen Türkiye ve İngiltere’nin ders kitaplarında yer alan görsel materyaller; fotoğraflar, resimler, haritalar, çizelgeler-şemalar-şekiller- tablolar, grafikler-istatistikler, krokiler-planlar, karikatürler olmak üzere tasnif edilmiştir. Her iki ülkenin ders kitaplarında yer alan görsellerin öğrencilerin düşüncelerine,

sorgulamalarına, çıkarımında bulunmalarına ve yorum yapmalarına yönelik süreçler yaşıttıklarından bahsetmek mümkündür.

Ders kitaplarında yer alan görsel materyaller, dekoratif değildir, her biri ya ilgili konuyu desteklemekte ya da bir etkinlik ve ünite değerlendirme uygulamasıyla bağlantı kurarak öğrencileri de etkinlik içerisine dahil etmektedir. Bu yönleriyle, ders kitaplarındaki görsel kanıtların işlevsel olduklarından söz edilebilir.

İngiliz Coğrafya ders kitabında toplam 638 görsel kanıt içermekte ve bu görsellerin büyük çoğunluğunu fotoğraflar ve ardından haritalar oluşturmaktadır ve sayfa başına düşen görsel sayısı 1.87'dir. Coğrafya ders kitaplarının haritaları büyük oranda içeriyor olması, coğrafya derslerinde bilgiyi somutlaştırmak ve haritalar aracılığıyla yerlerin zihinde canlandırılması, algılanması noktasında önem taşımaktadır. Haritalarla çalışarak, coğrafya konularının bir mekâna oturtulması sağlanabilir ve öğrencilere harita okuma becerileri kazandırılabilir (Akengin, 2009, s.205-206).

Türkiye 9. sınıf Coğrafya ders kitaplarından MEB tarafından basılmış olan ders kitabı, büyük çoğunluğunu fotoğrafların oluşturduğu 373 görsel kanıt içermektedir ve ders kitabının sayfa başına düşen görsel sayısı 1.68'dir. Kitaplarda yer alan görseller materyallerin tümü verilen konuları somut hale getirerek konuların anlaşılmasını kolaylaştırmaktadır. “Çünkü insanlar gördüklerinin %75'ini öğrenirler” (Küçükahmet, 2003: 45).

Türkiye'nin coğrafya ders kitabında görsel materyallerde kullanılan renklerin solukluguda bir diğer önemli konudur. Çünkü İngiltere'nin coğrafya ders kitabında kullanılan renkler oldukça canlı ve renklidir. Böyle olması öğrencilerin dikkatini oldukça çekmektedir.

Türkiye'nin coğrafya ders kitabında yer alan görsel unsurların kısmen de olsa içeriği desteklediği, kitapta kullanılan tabloların okunur ve anlaşılır olduğu, kitaptaki harf büyüklüklerinin ve satır aralıklarının öğrenci seviyelerine uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

Görsel materyal noktasında göze çarpan, İngiltere'nin ders kitabında sayfa başına düşen görsel materyallerin, Türkiye'nin ders kitabından daha fazla olduğudur. Gerçeğin birer aynası olan fotoğraflar hem İngiltere'nin hem de Türkiye'nin ders

kitaplarında en çok yer alan görsel materyaldir. Ayrıca her iki ülkenin ders kitaplarında yer alan görsellerin öğrencilerin ilgisini çekecek düzeyde nitelikli ve konuyla bağlantılı olmaları yönüyle de işlevsel olduklarından bahsedilebilir.

İngiltere'nin ders kitabında tablo 4.3'te görüldüğü üzere 91 adet diyagram ve 51 adet grafik bulunmaktadır. Diyagramlar; herhangi bir olayın gelişimini, değişimini gösteren grafiklerdir. Kitapta oldukça fazla olması öğrencilerin konuları daha iyi anlamasını sağlamaktadır. Ayrıca diyagramlar oldukça kaliteli yapıp, çizilip sunulmuştur. Fakat Türkiye'nin ders kitabında 62 adet diyagram ve 29 adet grafik yer almaktadır. Bu diyagramların ve grafiklerin kalitesi oldukça düşüktür.

Türkiye'nin ders kitabı içerdiği fotoğraf, resim, harita ve şekillerle öğrenmeyi kolaylaştırıcı özelliktedir. Kitapta yer alan bilgiler güncellenmiş olarak verilmiştir. Ancak konuların anlatımında basitten karmaşığa ilkesi dikkate alınmamıştır. Ünite sonlarında özet bölümüne yer verilmemiştir. İçeriğin sunumunda bölgesel farklılıklar yeterince dikkate alınmamıştır.

5.3. Ders Kitaplarında Ölçme Değerlendirme Sorularının İncelenmesinde Elde Edilen Sonuçlar

Araştırma kapsamında incelenen İngiliz ve Türk ders kitaplarında yer alan Etkinlikler ve Ünite Değerlendirme Uygulamaları; bilgi temelli, görseller ile ilgili, araştırma temelli, tartışma temelli, drama/canlandırma/oyunla öğrenim, kanıt temelli, bulmaca- bulmaca, gezi-gözlem, sözel ve yazılı beceriler: kendini sözlü ve yazılı ifade etmeye yöneliktir.

Etkinlikler ve ünite değerlendirme uygulamaları kapsamında Türkiye coğrafya ders kitabında 9. sınıf seviyesine ait ders kitabı seçilerek incelenmiştir. Bu bağlamda Özgün Yayıncılık tarafından yayınlanan 9. sınıf coğrafya ders kitabında yer alan etkinlik ve ünite değerlendirme uygulamaları detaylıca incelenip açıklamalarda bulunulmuştur. Türk ders kitaplarında yer alan etkinlikler ve ünite değerlendirme uygulamaları hem konunun başında hem ortasında hem de sonunda yer almasından ötürü süreç değerlendirmeye yöneliktir denebilir. Her iki ülkenin ders kitapları, etkinlikler ve ünite değerlendirme uygulamaları bağlamında nitelik açısından

benzerlik göstermektedir. Etkinliklerin, öğrencilerin derse ilgilerini arttıracak düzeyde ve onları araştırmaya yönlendirme noktasında katkı sağlayacak nitelikte oldukları söylenebilir. İncelenen ders kitaplarında bulunan ünite etkinlikleri ve ünite değerlendirme uygulamalarının, konuların derinlemesine öğrenilmesinde etkili olduğu, özellikle Türkiye coğrafya ders kitaplarında sonuç değerlendirmenin yanı sıra süreç değerlendirmenin de ön planda olduğu ve etkinliklerin öğrencilerin becerilerini geliştirmede rol oynadığı, öğrencileri araştırmaya yönlendirdiği, derse ilgi ve başarı noktasında katkıda bulunduğu düşünülebilir (Kalıpçı, 2008, s.195).

İngiltere coğrafya ders kitabının etkinlikler ve ünite değerlendirme uygulamaları açısından incelenmesi sonucunda, genel olarak kitapda ünite başlangıcında üniteyle bağlantılı özet, genel etkinlik ve ünite değerlendirme uygulamalarının yer aldığı ve ünite kapsamındaki konuların sonlarında o konulara ait sorular tespit edilmiştir. Ünite boyunca, konu sonlarında da olsa, çeşitli etkinlikler yer almakta ve böylece öğrencilerin üniteye ilgilerinin canlı tutulması sağlanmaktadır.

İngiltere coğrafya ders kitabında yer alan etkinlikler ve sorular büyük oranda kaynak metin merkezli ve görsellerde yer alan tanımlarla; yani kaynak metinden ve görselden yapılacak çıkarım doğrultusunda cevaplandırılacak sorular yer almaktadır. Aynı zamanda, öğrencilerin kendi anlamlarını oluşturabilecekleri açık uçlu sorular da bulunmaktadır. Kısaca İngiliz ders kitabında ünitelerin başında ve konuların sonunda çeşitli sorular yer almaktadır. Ancak ünitelerin sonunda etkinlik ve ünite değerlendirme uygulamaları gibi bir bölüm bulunmamaktadır. Kitabın son sayfalarında Geographical Skills (coğrafi Beceriler) başlıklı bölümde genel itibari ile kitabın tümünü kapsayan çeşitli sorular yer almaktadır.

İngiltere'nin incelenen ders kitabında göze çarpan etkinlik ve ünite değerlendirme uygulamalarının çok boyutlu oluşlarıdır. Bir etkinlik veya bir değerlendirme uygulaması, birden fazla uygulama, etkinlik veya soru türünü içerebilmektedir. Fakat bu kitapta Türkiye'nin ders kitabındaki gibi her ünite ve konu sonunda ölçme ve değerlendirme uygulamaları bulunmamaktadır.

İngiltere coğrafya ders kitabında üniteye giriş etkinliği olarak 'What if' (Farzedelim) etkinliği bulunmaktadır. Her ünite başında ise bir özet bölümü bulunmakta sonrasında ünite hakkında kısa bilgiler ve kazanılacak beceriler hakkında

bilgi verilmektedir. Üniteye bu şekilde ön hazırlık yapıldıktan sonra, ünitenin içerdiği her konunun bitiminde Activities (Etkinlikler), Math Skills (Sayısal Beceriler), Stretch Yourself (Kendini Zorla) ve Practice Question (Alıştırma Soruları) başlıkları altında çalışma soruları vardır. Konu içerisinde kimi zaman öğrencilere konu hakkında düşünme soruları da sorulmaktadır.

Araştırmada incelenen Türkiye coğrafya 9.sınıf ders kitabında, üniteye girişte, ünitelerin her bir konusunun başlangıcında, konu boyunca aralarda ve ünite sonlarında etkinlikler ve ünite değerlendirme uygulamaları bulunmaktadır.

Türkiye'nin ders kitabında öğrenme, öğretme, ölçme ve değerlendirme özellikleri bakımından ders kitabı, konuların işlenişinde hazırlık aşamasından başlayıp, kavramların öğretilmesi ve becerilerin kazandırılması noktasında aşamalı bir sıra izlemiştir. Kitapta verilen örnekler öğrenciyi araştırmaya sevk etmektedir. Kitapta önemli kavramlar ya da terimler yeteri kadar açıklanmamıştır.

Kitaplardaki konular, hazırlık soruları ile başlamaktadır. Hazırlık soruları; Coğrafya 9. sınıf ders kitabında 'Konuya Başlarken' başlığı altındadır. Hazırlık soruları, öğrencilerin üniteye dair önbilgilerini harekete geçirmek, bazı araştırmalar yapmaları için sorulmuştur. Böylelikle öğrenci, üniteye hazır hale gelip ve meraklarını uyandıracak şekilde tasarlandığı görülmektedir. Her bir ünite veya bölüm genel olarak konu başlığının altında 'Konuya Başlarken' bölümünde kısa bir açıklama ve birkaç soru ile başlamaktadır.

Türkiye'nin coğrafya ders kitabında bulunan her ünite ve bölümün sonunda değerlendirme sorularına yer vermiştir. Bu soru türleri; süreç değerlendirme, neler öğrendik, eşleştirme, boşluk doldurma ve çoktan seçmeli test gibi çeşitli soru tiplerinden oluşan değerlendirme bölümleri vardır.

Kitabın incelenmesi sonucunda elde ettiğimiz bir diğer önemli sonuç ise derslerde öğrencilere ipuçları vererek bilgiye kendilerinin ulaşılması çalışmakta ve öğrencilerin verilen bilgileri kullanarak yeni bilgiler üretmesi istenmektedir.

Sonuç olarak Türkiye'nin coğrafya ders kitabının biçimsel görünümü, dil ve anlatım özellikleri, öğrenme-öğretme, ölçme ve değerlendirme nitelikleri, MEB tarafından

yayınlanan yönetmeliğe uygun olduğu, bilimsel içeriğinin belirtilen eksiklikler dikkate alınarak geliştirilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

5.4. Öğretim Programları ve Ders Kitaplarının İncelenmesi ile İlgili Sonuçlar

Her iki ülkenin eğitim sistemleri arasında karşılaşılan en önemli farklardan biri de eğitimin yönetimidir. İki ülkenin genel eğitim sistemleri, coğrafya eğitimleri ve ders kitapları açısından karşılaştırılması yapıldığında karşımıza çıkan sonuç, eğitimin İngiltere’de yerinden, Türkiye’de ise merkezi idaresidir. İki ülkede de coğrafya öğretim programları bugünkü halini alana kadar ara ara bazı değişikliklere maruz kalmıştır.

Eğitim sistemleri incelenen İngiltere ve Türkiye’nin kendi sosyo-ekonomik, kültürel ve politik yaşantılarını da dikkate alarak kendilerine en uygun ilkeleri belirlemeye çalıştıkları görülmektedir. Her iki ülkedeki eğitim kanunları toplumsal değerleri ve bireysel özellikleri ortaya çıkarmaya yönelik olduğu görmekteyiz. Bir yandan öğrencilerin bireysel özellikleri geliştirilerek toplumsal gelişme sağlanmaya çalışılıp öte yandan öğrencilere ulusal değerler kazandırılarak devletin varlığı korunmaktadır.

Türkiye ve İngiltere’nin öğretim programları genel olarak incelendiğinde, benzer yanları olmakla birlikte, farklı yanlarının da olduğu dikkat çekmektedir. İki ülke arasındaki program anlayışı ve yapısı çok farklıdır. İngiltere’de öğretim programlarında genel bir çerçeve verilmekte ve okul veya öğretmen bu çerçeve içerisinde okula ve öğrencilere uygun olan bir müfredat belirleyebilmektedir. Kitaplar da bu çeşitliliği yansıtmaktadırlar. Örneğin 3.anahtar seviyede coğrafya kitapları arasında seçilen konular, vurgulanan noktalar açısından çok farklılıklar söz konusudur. İngiltere’de müfredat ve standartları Standartlar ve Müfredat Birimi (QCA) belirler. Buna göre her bir anahtar evre için ayrı ayrı standartlar belirlenmiştir. Bu standartlar içeriğin yoğunlaşacağı kavramları, genel öğrenim amaçlarını ve örnek öğrenim aktivitelerini içermektedir (Kaya, 2007).

İki ülkede de mesleki eğitime yönelik eğitim verilmektedir. Türkiye’de ilköğretimden sonra lise eğitimi düzeyinde bu eğitim verilmekte, okullar çok çeşitli meslek alanları sunabilmektedir. İngiltere’de ise zorunlu 3. veya 4. Anahtar evreden sonra öğrenciler mesleki eğitimi tercih ederler. Öğrenciler, 16 yaş zorunlu dönem

sonrasında isteyen 2 veya 3 yıl süren Genel Lise Eğitim Sertifikası (GCSE) veya Genel Mesleki Eğitim Lise Sertifikası almak üzere seçim yaparlar (Kaya, 2007).

Türkiye'de öğretim program denildiğinde okullarda okutulacak dersleri bu derslerle ilgili ünite ve alt başlıkları gösteren liste anlaşılmaktadır. Belirlenen öğretim programları aynen ve harfiyen uygulanmak zorundadır. Türkiye'de merkezi sistemin varlığı doğrultusunda, öğretim programları sadece Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından hazırlanmaktadır. Ayrıca programlar esnek bir yapıda değildir. Öğretmenler, öğretim programın dışına çıkamamaktadırlar (Sağlam, 2004, s.96).

Türk eğitim sistemi içerisinde programların oluşturulması ve geliştirilmesi faaliyetleri MEB'in Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından merkezi olarak yürütülmektedir. Türkiye okullarında geçerli olan müfredat bir komisyon tarafından hazırlanmaktadır. Dolayısıyla öğretim programları, dersler, bunlara göre hazırlanan kitaplar, öğretim metotları ve kullanılan araç ve gereçler ülke genelinde aynıdır.

İngiltere'de öğretim programları ve dersler dikkate alındığında ortak zorunlu dersler ülkenin tamamında okutulmaktadır. Ana derslerin dışında kalan derslerde ise okul veya yerel eğitim otoriteleri veya her ikisi de birlikte karar verip okutulacak dersleri belirlemektedirler.

Türkiye'de uygulamaya konan yeni programa baktığımızda İngiltere'de uygulanmakta olan bir çok metodun bizzat kullanımına yönelik olduğu görülmektedir. Bu uygulamaların kağıt üzerinde kalmaması veya en etkin yolla kullanılmaları için coğrafyacılar ders öğretim ve uygulamaları ile ilgili kaynaklar gerekmekte, bu tip kaynakları hazırlama sorumluluğu ise coğrafya eğitimi uzmanlarına düşmektedir.

İngiltere'de, okullarda coğrafya eğitimi mümkün oldukça uygulamaya, problem çözmeye yönelik olarak öğretildiği tespit edilmiştir. Bundan dolayı coğrafya ilköğretimden ortaöğretimin son yıllarına kadar belli bir sistem dahilinde verilmektedir. Örneğin ilk yıllarda coğrafya dersleri işlenirken daha çok oyuna bağlı bir öğretim metodu uygulanırken, ortaöğretimin son yıllarına doğru laboratuara girmiş, deney yoluyla öğretilen bir bilim olmaktadır. Bunun yanında tüm derslerde olduğu gibi coğrafya dersinde de öğrenci merkezli bir öğretim şekli uygulanıp öğrencinin

sürekli aktif olması sağlanmaya çalışılmaktadır. Bu, derslerde aktivitelerle, ders dışında ise verilen ödevlerle yapılmaya çalışılmaktadır.

Türkiye’ de fiziki ortam yetersizlikleri, araç-gereç sorunu, öğretmen eğitimi gibi bazı nedenlerden ötürü sınıflarda coğrafya dersi birkaç yöntem yardımıyla öğretilmektedir. Bunlar genellikle anlatım, soru-cevap, kitaptan okutma ve öğrenciye anlattırma şeklindedir. Bu da öğrencinin coğrafya derslerinde pasif alıcı konumuna düşmesine ve derslerden soğumasına neden olmaktadır.

Araştırma bulgularını destekler nitelikte Ertek (2010), “10. Sınıf Coğrafya Ders Kitabının İncelenmesi” adlı tez çalışmasında belirttiği gibi MEB Talim ve Terbiye Kurumu’nun yayınladığı yönetmeliğe göre; kitabın bilimsel içeriği öğretim programını kapsar niteliktedir. İçerik, öğrencinin günlük yaşantısında kullanabileceği şekildedir. Bununla beraber içerik kısmen de olsa öğrenciyi muhakeme etmeye ve yaratıcı düşünmeye sevk eder niteliktedir. Kitapta ünite, bölüm ve konular arasında hacim bakımından, programa uygun olarak, kısmen bir denge kurulmuştur.

Türkiye’de okutulan coğrafya kitaplarına baktığımızda ise son yıllarda bu alanda gelişmeler olsa da oldukça monoton, öğrencilere cazip gelmeyen fiziki olarak kalitesi düşük kitaplar olarak karşımıza çıkmaktadır.

5.5. Öneriler

5.5.1. Türkiye’nin İncelenen Ders Kitabına Yönelik Sunulan Öneriler;

Coğrafya eğitimi ile öğrenciler temel bilgi konularını ezberleme yerine kendisi araştırarak öğrenmektedir. Coğrafya derslerinde öğrenciler konuları, sorgulama ve tartışma yoluyla pekiştirirler. Kazandıkları yeni beceriler ile mevcut becerileri arasında bir bağlantı kurarlar Türkiye’de coğrafyacıların coğrafyayı sadece Milli Eğitim Bakanlığı’nın lise düzeyinde bastığı kitapların bilinmesi ile sınırlı kabul etmeleri ve kendilerini geliştirecek, dışa açılacak yaklaşımlarda bulunmamaları üretkenliği tamamen öldürmektedir. Oysa batıda öğrencilerin doğa ve insan arasındaki etkileşimi sebep ve sonuçları ile ortaya koyan anlayışı öğrencilere benimseten son derece önemli ve gerekli bir uzmanlık alanı olarak kabul edilmiştir.

Aşağıda Türkiye’nin incelenen coğrafya ders kitabına yönelik öneriler yer almaktadır.

1. Türkiye'nin ders kitabının genel fiziki yapısı ve cildinin kolayca yırtılması ile sayfaların bağlantı yerlerinin sağlam olmaması kaliteyi oldukça düşürmektedir. İngiltere ders kitabının dış kapakları oldukça kalın ve kalitelidir bu sebeple Türkiye'nin ders kitabın kullanılışlığı ve daha uzun kullanılması açısından bu özelliklere dikkat edilmelidir.
2. Ders kitabında İngiltere ders kitabında olduğu gibi vurgu ve tonlamalar için renklendirme yapılmalıdır. Bölüm uzunlukları işlenen konuların önemine uygun olmalıdır.
3. Kitapla ilgili, İngiltere kitabında olduğu gibi son sayfalarda coğrafi becerilerden hangilerinin kazanıldığına dair bir bölüm olmalıdır. Yine konuların uygulanması için öğrenci alıştıırma kitabı, öğretmen kılavuzu gibi yardımcı materyallerin olması gerekmektedir.
4. Kitabın içerdiği metinler ve değerlendirme soruları, öğrencileri muhakeme etmeye, bağımsız ve yaratıcı düşünmeye yönlendirici özellikte olmalıdır. Kitaptaki bilgiler tamamen güncellenmiş olmalı ve konular işlenirken öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeyleri dikkate alınmalıdır.
5. Konuların işlenişinde basitten karmaşığa, yakından uzağa, somuttan soyuta ve kolaydan zora giden bir yol izlemelidir. Kitabın içeriği, kitabın amaç ve işlevini ifade eder şekilde olmalıdır.
6. Hazırlık çalışması soruları İngiltere ders kitabında olduğu gibi görsellerle dikkat çekerek motivasyonu sağlayıcı nitelikte olmalı, etkinlikler ve soru sayıları öğrenciyi sıkmayacak sayıda olmalıdır.
7. İngiltere örneğinde olduğu gibi kitaplarda kullanılan malzemelerin kalitesi olmasının sebebi özel yayınevleri tarafından basılmasından kaynaklanmaktadır. Türkiye'de de kitapların yeniden gözden geçirilmesi belki eskiden olduğu gibi özel yayınları tekrar dahil etmek bir rekabet ortamının oluşturulması açısından çok faydalı olacaktır.
8. Türkiye'de kitap basımında ülkenin ekonomik durumundan dolayı kitapların ucuz olmasına çalışılması ve kitapların hazırlanmasında sanat editörü, fotoğrafçı, dizayn

editörü, foto editörü, editöryal grup gibi uzman ekibin bulunmaması kitapların kalitesini düşürmektedir (Kaya, 2007).

9. Türkiye'nin ders kitabına İngiltere ders kitabında olduğu gibi açıklayıcı ve renkli diyagram ve grafikler eklenmeli ya da var olan diyagramların kalitesi artırılmalıdır.

10. İçerik açısından yazarların öğrencinin çeşitli yeteneklerini geliştirici aktivitelere yer vermesi, öğrenciye çevre bilincini vermesi, CBS uygulamaları, internet çalışmaları gibi yollarla teknoloji kullanımını içermesi, konunun fotoğraf ve şekillerle desteklenmesi en önemli hedefler olmalıdır. Coğrafyanın yapısı gereği kitaplarda görselliğin ön planda olması, konuların öğrenciye olabildiğince çok görsel materyal kullanılarak öğretilmesinin amaçlanmalıdır.

5.5.2. İngiltere'nin İncelenen Ders Kitabına Yönelik Sunulan Öneriler;

Aşağıda İngiltere'nin incelenen coğrafya ders kitabına yönelik öneriler yer almaktadır.

- Gcse coğrafya ders kitabı 10 ve 11. Sınıflara yönelik tek kitap olarak basıldığı için kalın gözükmetedir bu sebeple iki kitap olarak ayrılıp basılması tavsiye edilir.
- Kitapta bulunan etkinlik sayısı ve çeşitliliği Türkiye'nin ders kitabına göre daha azdır. Bunların sayıları çoğaltılmalıdır.
- Gcse coğrafya ders kitabı özel yayınevi tarafından basıldığı için pahalıdır fiyatının düşürülmesi tavsiye edilir.

KAYNAKÇA

- Akengin, H. (2009). Zaman ve Mekana İlişkin Becerilerinin Öğretimi. *Sosyal Bilgiler Öğretimi, Demokratik Vatandaşlık Eğitimi (1. Baskı), 1. Baskı*, 203-220.
- Çabuk, B., & Karacaoğlu, Ö. (2002). İngiltere ve Türkiye Eğitim Sistemlerinin Karşılaştırılması. *Milli Eğitim Dergisi*, 155-156.
- Akincioğlu, O. (2004). Yapılandırmacı Öğrenme ve Coğrafya Öğretimi. *Marmara Coğrafya Dergisi, Sayı 10*, İstanbul.
- Akengin, H. (2009). Zaman ve Mekana İlişkin Becerilerinin Öğretimi. *Sosyal Bilgiler Öğretimi, Demokratik Vatandaşlık Eğitimi (1. Baskı), 1. Baskı*, 203-220.

- Alım, M. (2003). Dokuncu Sınıf Coğrafya Öğretim Programının Öğretmen ve Öğrenci Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi. *Yayımlanmamış Doktora Tezi*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aslan, İ. (2005). Ortaöğretim 9. Sınıf Coğrafya Ders Kitaplarının Eğitim-Öğretime Uygunluğunun Değerlendirilmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. adresinden alındı
- Aytaç, G. (2002). *Goethe der ki... (2.Basım)*. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Baş, T., & Akturan, U. (2008). *Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Ball, D. L., Nemser, S., & Nemser, F. (1988). *Using Textbooks and Teachers' Guides: A Dilemma for Beginning Teachers and Teacher Educators*. Taylor & Francis, Ltd.
- Baxter, P., & Jack, S. (2008). Qualitative case study methodology: Study design and implementation for novice researchers. *The qualitative report*, 13(4), 544-559.
- Bobbitt, J. F. (2017). *Eğitim programı*. Ankara: : Pegem Akademi.
- Cohen, L., & Manion, L. (1994). *Research Methods in Education*. London: Routledge.
- Connelly, L. M. (2016). Trustworthiness in qualitative research. *Medsurg Nursing*, 25(6), 435-437.
- Creswell, J. W. (2002). Educational research: Planning, conducting, and evaluating quantitative. *Prentice Hall Upper Saddle River*. NJ.
- Demeuse, M., & Strauven, C. (2016). *Politik kararlardan uygulamaya eğitimde program geliştirme (Y. Budak, Çev.)*. Ankara: Pegem Yayınevi.
- Demiralp, N. (2017). Coğrafya Öğretiminde Programların Tasarım Ve Program Öğeleri Açısından İncelenmesi Ve 2017 Öğretim Programı,. *21. Yüzyılda Eğitim Ve Toplum*, 6(17).
- Demirci, A. (2003). Ders Kitapları ve Kitap Setlerinin Öğrenci Merkezli Eğitim Açısından Coğrafya Öğretimindeki Rolünün ABD'deki Örnekleri Yönünden Değerlendirilmesi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, (7), 53-78.
- Demirci, A. (2005). *ABD'de Eğitim Sistemi ve Coğrafya Öğretimi*. İstanbul: Aktif Yayınevi.
- Demirel, Ö. (1992). Karşılaştırmalı Eğitim. Ankara: .
- Demirkaya, H., & Tomal, N. (2002). Lise Coğrafya Ders Kitaplarının Değerlendirilmesi Ve Sorunlara Yönelik Çözüm Önerileri. *Marmara Coğrafya Dergisi*.(Sayı:5).

- DFE. (1999). London: Department for Education and Employment Publishing.
- Doğanay, H. (2002). *Coğrafya Öğretim Yöntemleri*. İstanbul: Aktif Yayınevi.
- Duman, T., & Çakmak, M. (2004). Ders Kitabının Nitelikleri. L. Küçükahmet içinde, *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu (2.Basım)* (s. (17-32)). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Eşgi, N. (2005). İlköğretim 5. Sınıf Bilgisayar Ders Kitaplarının Görsel Tasarım İlkelerine Göre Değerlendirilmesi. *Milli Eğitim Dergisi*.(Sayı: 165).
- Ellis, A. K. (2015). *Eğitim programı modelleri (A. Arı Ed.)*. Konya: Eğitim Yayınevi.
- Ertek, T. (2010). 10. Sınıf Coğrafya Ders Kitabının İncelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gümüş, N. (1993). Ortaöğretim Kurumlarında Coğrafya Öğretimi. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Güngördü, E. (2006). *Eğitim Fakülteleri için Coğrafyada Öğretim Yöntemleri İlkeler ve Uygulamalar*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Genç, A. (2004). Geçmişten Günümüze Yerel Almanca Ders Kitaplarında Görsel Düzen. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27, 106-115.
- Girgin, M., & Ertürk, M. (2006). Yürürlükteki Program ve Ders Kitaplarına Göre Ortaöğretim Coğrafya Perspektifimiz. *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*.(Sayı:1), 1-13.
- Gott, R., & Duggan, S. (1995). *Investigative Work In The Science Curriculum*. Buckingham: Open University Press.
- Ünlü, M. (2010). Coğrafya Öğretiminde Ders Kitabının Özellikleri. R. Özey, & S. İncekara içinde, *Coğrafya Eğitiminde Kavram ve Değişimler* (s. 99-126). Ankara: Pegem Akademi.
- Küçükahmet, L. (2003). *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Küçükahmet, L. (2004). *Eğitim Programlarında Ders Kitabının Yeri*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kılıç, A., & Seven, S. (2002). *Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Kılıç, A., & Seven, S. (2008). *Konu Alan Ders Kitabı İncelemesi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Kılıç, Z., Atasoy, B., Tertemiz, N., Şeren, M., & Ercan, L. (2001). *Ders Kitaplarının Yeri, Önemi ve Genel Özellikleri*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

- Kızılcıaoğlu, A. (2003). Ortaöğretim Coğrafya Ders Kitapları Değerlendirme Ölçütleri. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 8, 19-33.
- Kabapınar, Y. (2006). Yeni Öğrenme Anlayışının Işığında Sosyal Bilgiler Ders Kitapları. C. Öztürk içinde, *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi Yapılandırmacı Bir Yaklaşım (2.Baskı)* (s. 336-367). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Kabapınar, Y. (2009a). *İlköğretimde Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler öğretimi*. Ankara: Maya Akademi.
- Kabapınar, Y. (2009b). *Yeni öğrenme anlayışının ışığında Sosyal Bilgiler ders kitapları*. Ankara: Pegem Akademi.
- Kalıpçı, G. (2008). İlköğretim 1998 ve 2004 Sosyal Bilgiler dersi öğretim programlarına göre yazılmış 4. ve 5. sınıf ders kitaplarının öğrenme anlayışları, içerik ve kullanılabilirlik açılarından karşılaştırılması. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kaptan, S. G., & Kaptan, A. Y. (2004). Ders Kitaplarındaki Tasarım Sorunları Ve Öğrencilerin Öğrenme Düzeyine Etkisi. *XIII. UUlusal Eğitim Bilimleri Kurultayı*. Malatya: İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi.
- Kaptan, S. G., & Kaptan, A. Y. (2008). *Ders Kitaplarında Görsel Düzen*. Ankara: Pegem Akademi.
- Karasu, Z., & Ünlü, M. (2005). Oluşturmacı Öğretim Yönteminin Ortaöğretim Coğrafya Eğitimine Etkisi. *Marmara Coğrafya Dergisi, İstanbul*.
- Kaya, H. (2007). Türkiye’de ve İngiltere’de Ortaöğretim Coğrafya Eğitim ve Öğretiminin Müfredat, Metot ve Araç-Gereçler Açısından Değerlendirilmesi. *Doktora Tezi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi.
- Kaya, H. (2013). Neden Coğrafya? Neden Coğrafya Eğitimi? . *Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Keser, H. (2004). *İlköğretim 4. Sınıf Bilgisayar Ders Kitaplarının Görsel Tasarım İlkelerine Göre Değerlendirilmesi*. www.tebd.gazi.edu.tr. adresinden alındı
- Keskin, A. (2020). Öğretmenlerin Öğretim Programı Okuryazarlık Düzeylerine Yönelik Algılarının Belirlenmesi . Ankara : Hacettepe Üniv .
- Kocaçınar, M. (1966). *Genel Öğretim Metodu*. İstanbul: Arkın Kitapevi.
- Korkmaz, T. (2005). Türk ve İngiliz Eğitim Sistemlerinin Karşılaştırılması. *Yüksek Lisans Tezi*. Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Lauweys, J. A., Varış, F., & Neff, K. (1979). *Mukayeseli Eğitim. İkinci Baskı*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayını.

- Lebrun, J., Lenoir, Y., Laforest, M., Larose, F., Roy, G. R., Spallazani, C., & Pearson, M. (2002). Past and Current Trends in the Analysis of Textbooks in a Quebec Context. Sherbrooke, Quebec, Kanada: Université de Sherbrooke.
- MEB. (2005). Coğrafya Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu. *Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı*. Ankara: MEB Yayınevi.
- MEB. (2005). Coğrafya Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (9–12.sınıflar). Ankara: MEB Yayınevi.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *An expanded sourcebook qualitative data analysis*. Thousand Oaks: . Thousand Oaks: Sage Publications.
- Milli Eğitim Temel Kanunu. (1973). *T.C. Resmî Gazete*, 14574, 24.6.1973. .
- Moon, B. (2001). *A Guide to the National Curriculum*. Oxford: Fourth Edition. Oxford University Press.
- National Curriculum. (1999). London: DFEE, QCA.
- Nunan, D. (1998). *English Language Educaiton*. Cengage Heinle.
- Oğuzkan, F. (1993). *Eğitim Terim Sözlüğü*. Ankara: Emel Matbaacılık.
- Oğuzkan, F. (1993). *Eğitim Terimleri Sözlüğü*. Ankara: 3. Baskı. Emel Matbaacılık.
- Posner, G. J. (1995). *Analyzing the curriculum*. New York: McGraw-Hill Humanities Social.
- Ryu, M. (2015). Action Research on Elementary Music Class By Pre-service Teachers Based on Curriculum Literacy. *International. Science and Technology*(8 (8)), 65-76.
- Sağlam, D. G. (2004). Almanya’da Gymnasium 5., 6. ve 7./8. sınıf Tarih, Coğrafya ve Vatandaşlık Eğitimi programlarının amaç ve içerik açısından incelenmesi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Sitte, W., & Wohlschagl, H. (tarih yok). *Schulbuch. Wolfgang Sitte ve Helmut Wohlschlagl (Ed.). Beiträge Zur Didaktik Des “Geographie und Wirtschaftskunde”- Unterrichts (ss. 447-472)*. Wien: Universität Wien Institut Für Geographie und Regionalforschung.
- Şahin, B. (2019). 2005 ve 2018 Coğrafya Dersi Öğretim Programlarına Yönelik Karşılaştırmalı Bir Değerlendirme. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*.
- Şahin, V. (2017). İngiltere’de Öğretmen Standartları ve Coğrafya Eğitimi. *Kesit Akademi Dergisi*(3, 10), 273, 286.

- Şahin, V., & Sağdıç, M. (2012). Liselerde Coğrafya Derslerinde Etkinlik Kitabının Gerekliliği Üzerine Bir İnceleme. *Uluslararası Alan Araştırma Dergisi*(1).
- Tertemiz, N., Ercan, L., & Kuyubaşı, Y. (2004). *Ders Kitabı ve Eğitimdeki Önemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Tomal, N. (2019). 9. Sınıf Coğrafya Ders Kitabının Öğretmen Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi . 5(2), 115~130.
- Tompkins, G. E., Bright, R. M., Pollard, M. J., & Winsor, P. J. (2002). *Language arts: content and teaching strategies*. Toronto, ONT: Pearson.
- Toplumsal Tarih Dergisi. (2002). İyi bir ders kitabı nasıl olmalıdır? (100),60.
- Ulu Kalın, Ö., & Topkaya, Y. (2009). 9. Sınıf Coğrafya Ders Kitabının Okunabilirliği ve Hedef Yaş Düzeyine Uygunluğu. 1. *Uluslararası Türkiye Eğitim Araştırmaları Kongresi*. Çanakkale: 18 Mart Üniversitesi.
- Varış, F. (1996). Eğitimde Program Geliştirme Teori ve Teknikler. Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri (7.Baskı)*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yaşar, O. (2005). Türkiye’de Okutulan Ortaöğretim Ders Kitaplarında Ölçme ve Değerlendirme Çalışmalarına Yönelik Karşılaştırmalı Bir Yaklaşım. *International Journal of Progressive Education*. Cilt 1, Sayı 2.

ELEKTRONİK KAYNAKLAR

Milli Eğitim Bakanlığı <http://www.meb.gov.tr/>

National Curriculum <http://www.nc-uk.net/what-is.html>

<http://www.worldatlas.com/webimage/countrys/europe/uke.htm>

Department of Education and Skills <http://www.dfes.gov.uk/>

<http://mufredat.meb.gov.tr/>

<http://www.eurydice.org/>

<https://www.aqa.org.uk/>

Her Majesty's Stationary Office <http://www.hmsso.gov.uk>

<https://www.aqa.org.uk/>

www.education.gov.uk/contactus

www.gov.uk/government/publications

<https://www.mevzuat.gov.tr/>

<http://www.parentcentre.gov.uk/linkAttachments/ACF113.gif>

<https://home.oxfordowl.co.uk/>

<https://assets.publishing.service.gov.uk/>

https://drive.google.com/file/d/1HfI7ZH3r68wiDTVlPC6IpIFjDS22d9_p/view

<http://ttkb.meb.gov.tr/>

DERS KİTAPLARI

Ross, S., Rowles N., Holmes D., Digby B. (2018). **GCSE Geography (Coğrafya) AQA:** Oxford University Press.

Soyatlar A., Akça B., Coşar H., Solak İ., Karagöz M. (2020). **Ortaöğretim Coğrafya 9** Ders Kitabı. Ankara: Özgün Matbaacılık.

Aydın E., Yüksel İ., (2019). **Ortaöğretim Coğrafya 9** Ders Kitabı. Ankara: Tutku Yayıncılık.